SALA DE LECTURĂ

ANUL XXXII
23
(1 413)
Sîmbătă
10 iunie
1989
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

DIMENSIUNEA CULTURII

Prin tot ceea ce definește în sfera materială și spirituală a existenței, cultura este o dimensiune de prim ordin a progresului și civilizației, ea tezaurizează valori esențiale ale muncii și creației și le dă acea mișcare mereu mai adîncă și mai cuprinzătoare prin care se exercită gîndul și aspirația de perfecțiune a generațiilor, fapta lor de spirit care solidarizează activ și se exprimă în folosul patriei, al emancipării, al creșterii virtuților morale și sociale ale poporului. Acționează, în acest sens, ca factor stimulativ și cu energii ce-și au izvoarele adînci în istorie, tradiția care nu numai că menține și consolidează spiritul creator ei-l și înaltă, îl îmbogățește neîntrerupt. Afirmarea tot mai pregnantă a identității noastre politice, morale și sociale are în tradiție un sprijin de conștiință netăgăduit. Valori exponențiale susțin dinspre trecut spre viitor edificiul libertății și independenței noastre, această operă istorică și cu semnificații majore depline care poartă astăzi pecetea unei împliniri de fond. Creația — în sensul ei larg și generalizator — a fost și rămîne un argument fundamental al acestei opere vaste sub semnul căreia, în anii care au urmat Congresului al IX-lea al partidului, s-au urnit energii deosebite și s-a pornit pe un drum al unei noi conștiințe de sine a patriei, într-un consens al redeșteptării sentimentului național și al valorificării tuturor capacităților, al tuturor resurselor materiale și spirituale ale poporului. Cultura a dobîndit de atunci și o dimensiune politică, în strînsă și indisolubilă legătură cu toate marile transformări care au privit și privesc societatea, prezentul și viitorul. Fiind ea însăși un proces înnoitor și cu o specificitate consacrată și probată de-a lungul istoriei, în mlezul tuturor evenimentelor cruciale, cultura s-a integrat mersului general al societății și a integrat la rîndu-i scopuri și modalități care fac din ea o adevărată instituție a formării și afirmării spiritului revoluționar, patriotic, o școală a conștiinței înaintate.

În temeiul unor asemenea argumente și pe fundalul unor asemenea preocupări putem vorbi azi și despre îmbogățirea tradițiilor și despre înnoirea lor ca fenomen cu precădere complex și cu o dinamică ce decurge din însăși realitatea construcției noii societăți, conform cerințelor tot mai ridicate ale progresului și civilizației socialiste. Dimensiunea culturii are astfel cuprinderea tuturor capacităților creatoare ale țării și se instituie ca mod de a ne releva în timp sub raportul propriilor noastre disponibilități.

De o viziune nouă, caracteristică epocii de mare construcție și de îmbogățire necontenită a spațiului cunoașterii, a gîndirii și sensibilității contemporane se bucură cultura ca domeniu prin excelență al conștiinței, al formării și afirmării celor mai înaintate trăsături morale, politice și sociale. În repetate prilejuri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a invocat tradițiile culturii și artei, ale creației, în sprijinul idealurilor de dreptate, de libertate socială și națională, pentru angajarea activă și responsabilă a tuturor celor ce slujesc cultura și arta, pentru a servi cu talent, cu demnitate și dăruire patria și poporul, unitatea națională, independența, suveranitatea. **Creația literar-artistică** — sublinia secretarul general al partidului în Expunerea la marele forum democratic din noiembrie anul trecut — **trebuie să realizeze noi opere care să oglindească uriașa muncă a poporului nostru. Avem nevoie de noi romane, noi piese de teatru, noi poezii în care eroii principali să fie muncitorii, țăranii, intelectualii, cu preocupările lor, cu dorințele lor de progres, de bunăstare, cu hotărîrea lor de a contribui la făurirea socialismului și comunismului în România. Ce minunate sînt realizările constructorilor socialismului în toate domeniile ! Din aceste preocupări, în care sînt și multe contradicții și în care sînt exprimate multe dorințe, trebuie să se inspire scriitorii, creatorii patriei noastre. Izvorul nesecat de inspirație trebuie să-l constituie viața și munca poporului nostru. Din acest izvor veșnic viu, nesecat, să se inspire adevărații creatori și artiști care, prin întreaga lor activitate, trebuie să servească poporul, construcția socialismului, viitorul său luminos, comunismul !"** Dimensiunea culturii apare astfel, din asemenea îndemnuri și aprecieri, ca o rezultantă de fond a unor preocupări și concepții care privesc în esența sa efortul creator și-l integrează acelui principiu general de **construire a socialismului cu poporul și pentru popor.**

Luceafărul

EMINESCU – Tablou de Ion Pacea

LA EMINESCU

De libertatea florilor ce cad,
De amintirea lor ce țipă,
Răspunde fructul, n-avem alt
Semn decît umbra dinspre clipă

Dar e ceva și-n noi, în gînd,
Este-un frămînt ca de pleoape,
De libertatea florilor căzînd,
Răspund și nori răspund șiape

Cum e ceva și-acolo-n cer,
Ne-mpotmolim ca într-o piine,
De-acolo azi înseamnă ieri,
De-acolo ieri înseamnă miine.

Urcă din toate cîte-ndrumi
Și-o stea ce-n cumpene se pierde
Cum raza-n ochi a altei lumi,
Cum lacrima ca o zăpadă verde...

A. I. Zăinescu

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

de Edgar Papu

Au trecut o sută de ani de la moartea aceluia care a fost Mihai Eminescu. A intrat, deci, adînc într-un timp al istoriei românești, deopotrivă cu marii voevozi, care, împreună cu el, au făurit gloria poporului nostru.

N-am vrea, totuși, să-l îndepărtăm în timp de noi. De aceea, repet ceea ce am mai spus de atîtea ori, și anume că Eminescu este mai contemporan cu noi decît cei care au trăit în vremea sa. Afirmația este poate prea îndrăzneață, reclamînd o justificare. Desigur că cei ce au trăit acum un veac dispun de unele avantaje pe care noi nu le mai avem. Puteau să-i audă glasul sau să-i urmărească mișcările, adică să cunoască expresia mobilă dintr-însul. Într-o fonoteacă de aur românească intră cei care au vorbit despre Eminescu, dar nu Eminescu însuși. Noi avem numai trăsăturile nemișcate ale portretelor fotografice. Desigur că este prețioasă în această achiziție, fiindcă despre alți mari poeți mai vechi, cum ar fi Budai-Deleanu nu știm nici atît. E puțin, totuși, față de ceea ce puteau cunoaște cei din vremea sa.

Dar și aceste posibilități ale lor rămîn neînsemnate față de uriașele compensații ce ni se oferă nouă. Noi am ajuns să-i cunoaștem imensa integritate lăuntrică, lumea surprinzător de profundă și de variată a gîndurilor sale. De la postumele poetice și pînă la incursiunile în diferite discipline științifice se deschide o gamă largă de surprize care ni se descoperă nouă, într-un mirific peisaj interior al său. Foarte recent, I. M. Ștefan a publicat la „Junimea" un documentat studiu, **Eminescu și universul științei.** Încă de mai înainte, regretatul academician Octav Onicescu și profesorul Solomon Marcus au arătat contribuțiile în materie științifică ale poetului. Printre alții, Magdalena Vatamaniuc a subliniat faptul că Eminescu este primul care a postulat metoda matematică în toate disciplinele științifice. Nu vom mai reveni asupra atîtor date noi care acum ne sînt cunoscute. De aceea ne oprim asupra unui alt capitol al discuției. Vrem, anume, să accentuăm că și multe din poemele sale antume apărute în vremea sa, abia de mai pot fi descifrate în tot volumul semnificației lor profunde după ce au fost privite în lumina atîtor achiziții pe care le-a adus numai veacul nostru. Ne mărginim la un singur exemplu, mai precis la finalul **Odei** : „Ca să pot muri liniștit, pe mine / Mie redă-mă". Desigur că, în vremea sa, chiar și mintile cele mai avizate ar fi văzut aci doar veșnicul „pesimism" eminescian. Abia în zilele noastre se poate recunoaște că, în versurile citate, Eminescu anticipă cu mult atît de moderna trăire a dezalienării. Alte exemple se relevă

Continuare în pag. a 3-a

45 DE ANI DE LITERATURĂ (1944 — 1989)

Sub semnul valorii

Prin marile ei gesturi creatoare, literatura românească postbelică se integrează în climatul socio-cultural caracterizat de restructurarea spațiului valoric. Mutația radicală produsă în planul modelului de evoluție istorică — cu inevitabile consecințe în redimensionarea idealului uman — antrenează căutări, limpeziri, reașezări și explozii de noutate în orizontul psiho-atitudinal și ideologic al culturii. Rupturile revoluționare și-au avut epicentrul în chiar nucleele de iradiere simbolică a universului axiologic. Tocmai de aceea nu tot ce a fost și este în literatura română postbelică aparține istoriei acestei literaturi, ci numai ceea ce rezistă sub semnul valorii ; restul aparține factologiei culturale, întrucît, mai mult decît în oricare alt domeniu, evoluția literaturii este mai accentuat selectivă, competitivă decît cumulativă, mai grăbită în a așterne uitarea peste eșecuri și mize minore decît în a reedita zbaterile conjuncturale, mai atentă la învățămintele istoriei reale decît la ocultarea ei, mai predispusă la riscurile benefice ale ierarhizării permanent active decît la inserțiere definitivă, mai receptivă la originalitatea stimulativă și la șansele imprevizibilului plăsmuitor decît la tirania modelelor deja validate. Contextualizată socio-cultural, național și psihologic, această literatură și-a dovedit virtuțile creatoare în circumscrierea și investigarea unor noi și legitime istoric registre de sensibilitate integrate în noi modele de inteligibilitate estetică a lumii și vieții. E de ajuns, în acest sens, dacă luăm în ecuație diversificarea tematică și a mijloacelor de expresie. **Diversitatea creatoare este grefată pe dezideratele unui realism de accepție superioară, convertite estetic.** Literatura a devenit mijloc ideal de forare a socialității în curs de constituire și re-constituire, precum și a psihologiilor an-

Vasile Macoviciuc

Continuare în pag. a 2-a

GRÎUL

De peste 5 000 de ani **griul** definește obrazul fiului statornic, al celui ce osenește sub ceruri, ars de soare și mingîiat de vînturi, organizîndu-și truda după mersul stelelor și propria lui umbră semănînd îngeri blonzi în brazda grăpată, același bărbat care colindă în ajun de Crăciun sau împrăștie bobul de grîu peste fața luminoasă a colindătorilor : „tiralexa doamne / grîu la primăvară / și-n pod și-n cămară / și pe prispă afară", același bărbat, care se spală pe mîini și pe față cu rouă și cu apă din izvor înainte de a intra în arătură, rostind cu voce puternică : „să fii grîule frumos / ca obrazul luminos", rostind parcă în fiecare seară copiilor săi „n-avem nimic fără osteneală. / Nici un secerș fără o mare lucrare", repetîndu-i versurile lui Lucrețiu. Cînd saltă brînduși și albăstrește cîmpul umed, țăranul, care dintotdeuna a fost grînda țării, repetă coconului-pogănici ca să nu uite „...nu e ceva mai presus decît buna orînduială, nimic nu-i mai rău decît nerînduiala". Îi citează fără greșală pe Hesiod și pe Lucrețiu, fără să le pomenească numele. Seara își privește ogorul, își așează copiii în crucea carului și cu stelele pe umeri coboară în vatra satului fericit pentru gloria lucrului său. Parcă îl mai aud încă fredonînd : „vecine, vecine / gată-ne o piine / o piine și vin / să sărbătorim", în vreme ce ochii

Ion Iuga

Continuare în pag. a 7-a

DOUĂ RECONSTITUIRI

Ca și în alte cazuri date publicității în ultimii ani, s-a dovedit că, pentru un număr de poezii eminesciene, stadiul actual al editării este atît de tributar tradiției sau atît de timid încît acele poezii, deși versurile care intră în alcătuirea lor au văzut lumina tiparului, parcă nici n-ar fi, dăinuind, obscure și fără chip, fie în umbra altora, fie ca simple încercări amorfe și abandonate, fie amîndouă la un loc : în devălmășie ori în risipire. Lucrul nu trebuie însă imputat vrednicilor noștri înaintași. La obîrșia acestei stări de fapt stă însăși situația textuală din manuscrisele poetului, unde atît intențiile inițiale ale sale cît și împlinirile lui ultime sînt greu de deslușit, mai ales cînd respectul literei prisosește asupra încumetării de a da formă încheiată unor redactări tumultuoase, interferente, uneori părăsite în ciuda latentei lor desăvîrșiri. Într-adevăr, adesea poetul a izbutit mai mult decît știa el însuși sau cel puțin mai mult decît se discerne la prima vedere pe augustele file. Privirii ochiului trebuie să-i adăugăm privirea minții, iar scrupulul obligatoriu de a nu deroga de la voința, fie și neexplicită, a poetului trebuie pus în serviciul curajului, nu mai puțin necesar, de a descifra pînă în nevăzut.

Petru Creția

În pagina a 3-a — poemele „Floare de tei" și „Între nouri și-ntre mare"

DEASUPRA TUTUROR

Nu mai știu, astăzi, cînd am auzit pentru prima oară de Eminescu. Din cauza asta, pesemne, mi s-a părut și mi se pare că El a existat dintotdeauna, cum a existat și Țara al cărei suflet profund l-a întrupat. Dar aceasta nu e o impresie subiectivă, e o realitate, Eminescu fiind atît de implicat în istoria Țării, El a exprimat atît de puternic și de frumos gîndurile și simțirile românilor de pretutindeni, încît nu se poate să nu-ți pară, copil fiind sau om în toată firea, că ești atins de un vînt cosmic atunci cînd spui : **A fost odată ca-n povești, / A fost ca niciodată, / Din rude mari împărătești / O prea frumoasă fată. (...)**

Nu se poate să nu te înfiori cînd citești sau recitești astfel de versuri : **Codrul — frate cu românul— / De secure se tot pleacă — / Și izvoarele îi seacă — / Sărac în țară săracă ! (...)**

Nu se poate să nu ți se pară, cînd stă Mircea de vorbă cu neînfricatul Baiazid, că tu însuți vorbești și că ești parte de nedesfăcut dintr-un întreg viu și invincibil : **Tu te lauzi că Apusul înainte ți s-a pus ?... / Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-a voit acel Apus ? / Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier, / A credinței biruință câta orice cavaler. / Eu ? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul... / Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, rîul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție, dușman este, / Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste ; / N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid / Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid ! (...).**

Îndrăgostit dacă ai fost, indiferent cine vei fi, orice fire vei avea, nu se poate să nu fi spus, măcar o dată : **Atît de fragedă, te-asameni /Cu floarea albă de cireș, / Și ca un inger dintre oameni / În calea vieții mele ieși. (...).**

Dacă ți s-a făcut dor de moarte, cum i se face cîteodată oricărui om (fiindcă numai brutele au senzația, ba chiar și convingerea, că vor trăi o mie de ani pe fața pămîntului), nu se poate să nu fi spus, înginînd același **glas** unic și de neuitat : **Mai am un singur dor / În liniștea serii / Să mă lăsați să mor / La marginea mării ; / Să-mi fie somnul lin / Și codrul aproape, / Pe-ntinsele ape / Să am un cer senin. / Nu-mi trebuie flamuri, / Nu voi sicriu bogat, / Ci-mi împletiți un pat / Din tinere ramuri. (...).**

Dacă ți s-a făcut dor de cîmpiile și de pădurile fantastice ale copilăriei, ai spus, pe urmele Lui, avînd însă senzația, tot așa, ca vorbești tu însuți : **Astăzi, chiar de m-aș întoarce, / A-nțelege n-o mai pot... / Unde ești copilărie, / Cu pădurea ta cu tot ? (..).**

Oriunde vei deschide „mălastra lui Eminescu", un singur vers dacă vei spune, un simplu articol de gazetă dacă vei citi sau vei reciti, vei găsi același glas unic, vei fi izbit de același patos pur și purificator, pe cît de puternic, pe atît de pur și de purificator, cum n-a mai răsunat altul în limba românilor, cum nu va mai exista altul niciodată. Asta pentru că întrupările în și prin care s-au limpezit, din urmă, de dincolo de obîrșiile știute, vreri și năzuințe nerostite încă, nu sînt și nu pot fi altfel decît unice, cum a fost și este întruparea numită Eminescu care a existat și există, parcă, dintotdeauna, redimensionarea timpului, împingerea știutului pînă dincolo de granița năzăritoare a neștiutului aparținînd, de asemenea, numai celor care s-au ridicat, cu adevărat, deasupra tuturor.

Ion Lăncrănjan

TRIADA PRECURSOARE: POE, BAUDELAIRE, EMINESCU (II)

Încheiam prima parte a însemnărilor de față *) cu constatarea că în orice ordine a cursului existenței pot fi identificate **sfîrșituri** derizorii, fără urmări notabile, dar că sînt de aflat și dintre acelea care echivalează cu tot atîtea mari **începuturi.** Aceasta, după ce mai înainte arătasem că statutul, valorizarea, destinul în posteritate al unor mari poeți de la sfîrșitul romantismului a depins nu în mică măsură de prejudecăți cultural-naționale (Poe, Baudelaire), dar îndeosebi de prejudecata restrictiv-zonală a „occidentocentrismului" (Eminescu, orice alt romantic proeminent din partea răsăriteană a Europei). Indicasem pe larg că asemenea concluzii se desprind, ca și cînd ar fi subînțelese, din vastele și „consacratele" sinteze ale unor Marcel Raymond, Albert Béguin, Hugo Friedrich. În acestea și în altele, lui Poe și lui Baudelaire, — pe cît de mari **incununatori** ai romantismului euro-american în domeniul poeziei, pe atît de esențiali **precursori** ai „modernităților" ce au urmat, — li se recunoșteau astfel de atribute într-un mod sensibil diferențiat, iar lui Eminescu, geamănul lor euro-răsăritean, nici nu i se menționa numele. Atare perspectivă hermeneutică, parcă decurgînd din firea lucrurilor, nici nu are de ce să surprindă, de vreme ce beneficiase mai dinainte de variate „întemeieri" filosofico-apodictice ; spre exemplu, aceasta, a lui Hegel : „Istoria universală se deplasează de la est către vest. Europa [cea „occidentală" — n.n.] reprezentînd de fapt încheierea istoriei universale, iar Asia începuturile ei. Pentru istoria universală, [...] un răsărit în sine este ceva cu totul relativ ; este adevărat că pămîntul formează un glob, dar totuși istoria nu se mișcă în cerc în jurul acestui glob, astfel încît pentru ea există un anume răsărit, acela fiind Asia. Acolo răsare soarele din afară, soarele în sens fizic și în vest apune : în schimb, în vest răsare soarele lăuntric al conștiinței de sine, care răspîndește în jurul său o strălucire mai de preț" (**Prelegeri de filozofie a istoriei**, Editura Academiei R.S.R., 1969, p. 103). Iar în continuare (la p. 107) aflăm cum, evoluînd printr-o tetradă de faze ca ale lunii, „soarele" istoriei universale ajunge în poziția — iată în ce fel decisivă : „Astfel intră în scenă imperiul **german**, al patrulea moment al istoriei universale ; acest moment ar corespunde, prin urmare, în comparație cu virstele omului, **virstei bătrineții.** Virsta bătrineții naturale este slăbiciune, pe cînd virsta bătrineții spiritului este, dimpotrivă, maturitatea sa desăvîrșită, în care el se reîntoarce la unitate, de astă dată ca spirit." **Ergo !**

Să ne întoarcem mai bine, după toate acestea, la însemnările noastre, reluîndu-le firul cu a doua dintre cele **patru afirmații** generalizatoare, în materia ce interesează aici, — afirmații cărora le atribuiam o evidentă valoare simptomatică.

Cît și cum a fost cunoscut Eminescu dincolo de fruntariile culturii române (iar nu de puține ori și în cadrul acesteia), se știe : „ultimul mare romantic european" (= sintagmă cu conotații pline de bune intenții...) și „romantic întîrziat" (= pereche de vorbe care se vede a ce sună !). Iată afirmația a doua („bifrontică", dacă ni se iartă termenul), pe care încercăm acum s-o răsucim pe toate fețele ; să-i dezvăluim toate implicațiile. Discuția ni se pare cu atît mai necesară, cu cît — aflăm — și în prezent se scrie că Eminescu este „El ultimo aliento del romanticismo" (Cf. revista iberică **ABC**, numărul din 15 ianuarie 1989).

Să acceptăm „fatalitatea" mult răspînditei sintagme-etichetă, ca preliminară ipoteză de lucru, și să căutăm a-i dezvălui înțelesurile. „Ultim romantic", sau „romantic întîrziat", — denominațiile acestea implică o gamă întreagă de peioratii, exprimate politicos și frizînd epigonismul. Totuși, numai la prima vedere și negîndite pînă la capăt, pot să pară așa. Mai rămîne de constatat **ce fel de proporții** are un asemenea romantic „ultim" și, prin corelație, ce semnificații sînt de atribuit celuilalt epitet aninat de cuvîntul **romantic**, — acela de „întîrziat". Asupra „proporțiilor" n-a prea încăput discuție — după cîte știm — nici înainte vreme, iar acum, cînd ediția națională de **Opere** e pe punctul de a fi încheiată, va rămîne cu atît mai puțin loc pentru dispute pe asemenea temă. Eminescu, s-a văzut, n-a fost calificat doar ca „ultim romantic" oarecare, ci ca „ultim mare romantic" al Europei întregi (Cei care vin cu intimpinarea că „mari romantici" europeni își mai făceau simțită prezența, în vremea afirmării lui Eminescu, nu sînt de luat în seamă, dat fiind faptul că e o radicală deosebire între o personalitate artistică ce-și „supraviețuiește", fie și în chip notabil, și una afirmîndu-se impetuos chiar în momentul de asfințit al pro-

George Munteanu

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU: «Sens, timp și devenire istorică»

„Eminescu stăpinea cu desăvirșire cunoștința trecutului românesc și era perfect inițiat în istoria universală ; nimeni din generația lui n-a avut in acest grad instinctul adevaratului inteles al istoriei, la nimeni el nu s-a prefăcut ca la dinsul intr-un element permanent și determinant al intregii lui judecăți. E uimit cineva astăzi, după adăugirea unui imens material de informație și atitor sforțări ale criticii, cind constată cit știa, cit intelegea acest om, și ginditorul politic trebuie să admire ce mare era puterea lui de a integra faptele mărunte și trecătoare ale vieții publice contemporane in majestuoasa curgere a dezvoltării istorice. Nu e de mirare că un asemenea limbagiu, care ar fi onorat orice țară de veche cultură n-a fost priceput de contemporani cu o pregătire așa de slabă, a căror minte nu se putea ridica la recunoașterea acelorași adevăruri eterne". Aceste rinduri, scrise de N. Iorga in 1934, stau in fruntea unui volum de articole și studii eminesciene, intitulat **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică**, alcătuit de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu. Bogata carte cuprinde aproape tot ceea ce a scris Eminescu pe teme de istorie universală și românească, comentariile sale la marile evenimente istorice cărora le-a fost contemporan, considerațiile de natură teoretică asupra istoriei, statului, devenirii societății. Din intreg corpul publicisticii eminesciene rămin pe dinafara acestei antologii tematice articolele de strictă implicare politică, articolele culturale și tot ceea ce nu are atingere cu istoria. Rezultatul este o culegere de texte extrem de coerentă și edificatoare asupra gindirii istorice eminesciene. Se poate spune că acesta este, de fapt, trunchiul gazetăriei lui, din care se desprind și dezvoltă celelalte preocupări de presă. Măsurariul activității de presă eminesciene, pentru a-i folosi unul din cuvinte, se află aici. Tematica istorică inglobează aproape in intregime toate temele importante ale gazetăriei eminesciene. Tema statului organic, a statului contractualist, a statului demagogic este infățișată in cuprinsul tratării unor teme de istorie. Tema țărilor românești ca Belgie a Orientului, ca nouă Americă este și ea produsă in cadrul acestor comentarii. La fel dezbătuta și neințeleasa temă a păturii superpuse apare in cursul unei dispute pe teme istorice. Aceleași teme pot fi regăsite și in unele articole cu tematică strict contemporană. Pentru a fi bine pricepute este nevoie să ne intoarcem la perimetrul care le-a produs și in care contextul istoric le face explicite. Culegerea tematică alcătuită de Gh. Buzatu și colegii lui ne oferă șansa unei perspective originare asupra gazetăriei eminesciene. Eminescu coboară din istorie către temele zilei sau urcă aceste teme acolo unde contextul istoric le conferă sensul intreg și demnitatea adevărului. Ceea ce impune în gazetăria eminesciană este fuga de relativism, altitudinea privirii și a judecății absolute, adevărul drept criteriu suprem. N. Iorga recunoaște in Eminescu nu numai un om ca o desăvirșită cunoștință a trecutului, ci un egal și un inaintaș. Citeva din studiile ultimei secțiuni a culegerii **Eminescu : Sens, timp și devenire istorică**, semnalează coincidențe unor puncte de vedere comune intre genialul poet și genialul istoric. Viziunea integratoare a Romaniei orientale, a latinilor de la răsărit, atit de clar exprimată și teoretizată de N. Iorga mai tirziu apare și la Eminescu, fiind una din intuițiile și viziunile istorice fundamentale ale scrisului eminescian, ea singură capabilă să facă titlul de glorie al unui istoric de profesie. Este la fel de semnificativă coincidentă părerilor lui Iorga cu cele ale lui Eminescu privitoare la profilul statelor de apariție și evoluție organică in comparație cu cele care se dezvoltă pe baze in intregime opuse. Este extrem de insemnată disocierea pe care o face Eminescu in problema formei și a fondului in istorie, in care teoria formelor fără fond capătă o altă aplicabilitate, depășind ca profunzime și sens teoria maioresciană prin implantarea in materia istorică. O vom regăsi și la N. Iorga atunci cind studiază rolul fondului propriu și al formelor străine in curgerea timpului. Hrănite indirect și de teoria substratului, formulată de Hașdeu, aceste două poziții in problema formei și fondului in devenirea istorică l-au condus in cele din urmă pe N. Iorga la teoria „permanențelor istoriei" ilustrată de marele istoric de nenumărate ori prin exemple concrete, mai inainte de a o infățișa in haina conceptului. Extrase din șuvoiul integral al gazetăriei eminesciene, contribuțiile cu aspect apăsat istoric evidențiază aceste preocupări și note de afinitate cu N. Iorga intr-un fel care explică admirația neretează a genialului istoric pentru intuiția și travaliul istoriografic al genialului poet. Toate articolele politice eminesciene stau pe social ferm al unei contribuții istorice cu un fundament de aspect sintetic teoretic și documentar in care N. Iorga a găsit unul din punctele sale de sprijin.

Tabloul integral al preocupărilor istorice eminesciene dizolvă teoria unui Eminescu cantonat fără intoarcere la 1400. Considerind pe Mircea cel Bătrin, căruia Eminescu îi zice și „cel Mare", și pe Ștefan cel Mare creatorii unei epoci de aur a românilor, Eminescu face o constatare istorică pe care o vor mai face și alții. Dar el nu rămine doar la glorificarea acestor nume. Interesul poetului pentru marile figuri ale istoriei românilor este mult mai divers și intotdeauna avizat. Vom mai intilni sub condeiul lui Eminescu pe Alexandru cel Bun, pe Mihai Viteazul, cu o semnificativă precizare a condiției sale tragice rezultată din increderea intr-un imperiu inșelător, pe Matei Basarab, pe Constantin Brincoveanu pe Tudor Vladimirescu, pe Alexandru Ioan Cuza, pe „Carol Ingăduitorul". Matei Basarab ocupă intre acești domnitori un loc cu totul privilegiat, bucurindu-se de aprecierile pe care Eminescu nu le-a mai făcut decit in legătură cu Ștefan cel Mare. Un loc cu totul special il ocupă in articolele și studiile eminesciene Tudor Vladimirescu ca și Alexandru Ioan Cuza, două personalități politice ale secolului in care trăia Eminescu și pe care poetul le-a infățișat cu o atit de mare aderiune, incit a-l menține uneori in sferele mitice ale secolelor aurorale ale românilor este o eroare, astăzi fără justificare. In gazetăria pe teme istorice a lui Eminescu figura lui Tudor Vladimirescu se proiectează majestuos și tragic. Prin sacrificiul lui incepe epoca dezrobirii moderne a românilor. Umbra lui Tudor Vladimirescu plutește grăitor peste publicistica politică eminesciană din ultimii ani de activitate la **Timpul**. Dacă la un capăt al acestei [illegible] se află Ștefan cel Mare, la celălalt se află [illegible] Tudor Vladimirescu.

O imagine [illegible], lucidă asupra domniei lui Alexandru Ioan Cuza, ca și asupra domnului rezultă din articolele tipărite de poet in **Timpul**. Eminescu este unul dintre cei care intr-un context politic și publicistic ostil lui Cuza-Vodă stăruie asupra adevărului, fete a acestei domnii hotăritoare pentru soarta statului și poporului român. Mai toate evenimentele politice ale domniei lui Cuza Vodă sint dezbătute de Eminescu de-a lungul intinsei sale campanii de presă, cu precădere reforma agrară. Idealizarea nu este măsura cu care lucrează Eminescu, ci aprecierea bine cintărită după examenul cel mai atent.

Tudor Vladimirescu se va ridica mai luminos in scrierile poetului cu cit revoluția acestuia acurmat apăsătoare epocă. Aprecierea decurge atit din știrile asupra secolului fanariot pe care Eminescu le-a cunoscut, cit și din concepția poetului asupra dezvoltărilor organice ale societăților și statelor. Epoca fanariotă ii apare lui Eminescu ca o epocă neorganică in istoria poporului român supus celei mai crunte exploatări. In viziunea poetului epocile de dezvoltare organică in viața poporului român sint alternate cu altele potrivnice acesteia, așa cum considera, de altfel, Eminescu și epoca lui „Carol Ingăduitorul". Puține sint figurile fanariotice pe care Eminescu le salvează de la oprobriu. Una din ele este a lui Ghica Vodă care moare pentru că s-a opus răpirii Bucovinei.

Spre deosebire de ediția I. Crețu din care sint preluate articolele, volumul **Eminescu : sens, timp și devenire istorică** (Iași, 1989) găsește titluri mai adecvate fondului articolelor, față de cele subliniat propagandistice fixate de devotatul editor. O circumspecție mai mare credem că se impune in cazul seriei pe care I. Crețu o tipărește separat in 1941 sub titlul **Bucovina și Basarabia**. Sint articole apărute in perioada 11 aprilie 1878—27 iunie 1878, pe care I. Crețu nu le introduce in ediția Eminescu, **Opere**, II, 1938—1939, dar le acceptă in **Opera politică**, I, 1941, de unde probabil sint preluate. Decalajul de ton și de apreciere dintre articolele despre Grigore Ghica vv. din **Curierul de Iași** și cele din **Timpul** este bătător la ochi. De unde in prima publicație (la 1876) Grigore Ghica vv. era un bărbat admirabil și patriot exemplar, in cea de a doua „el a fost o jertfă a fățărniciei sale". Și mai clar : „Oricum am judeca purtarea voevodului Ghica e vrednică de osindă". Chiar dacă socotim că documentele Hurmuzachi, atunci defrișate de Slavici, colegul de la **Timpul**, au adus informații cu totul noi, de natură să schimbe vechea părere, Eminescu ar fi retractat cu franchețe. Iată insă ce se scrie in alt loc : „Se credea și incă tot se mai crede că Grigore Ghica a fost o jertfă a politicii cancelarului Kaunitz, că el a murit fiindcă se pusese cu bărbăție impotriva cedării Bucovinei și că el este martir al integrității Moldovei". Asta o crezuse Eminescu și nu el era cel ce putea scrie aceste rinduri, fără o referire la vechea opinie. Acceptarea punctului de vedere al politicii vieneze in această chestiune, spre deosebire de atitudinea lui Eminescu față de Austria, familiarizarea cu documentele Hurmuzachi, ca și organizarea monotonă și unele intorsături tipice de stil ne determină să punem acest șir de articole mai ales in seama lui Slavici. In ele găsim și o amintire de la Putna care poate fi incorporată biografiei eminesciene : „Intimplarea a voit ca, impreună cu mai mulți amici, să pot consulta o dovadă vie rămasă din acele vremi, pe un moșneag ce pe timpul serbării de la Putna era bătrin de una sută șase ani. Era băetan pe cind moldovenii din Bucovina jurau credință și supunere habsburgilor, și peste aproape 100 de ani fața îi strălucea de o nespusă bucurie cind ne intimpină, grăind in taină cuvintele : „Știu de ce ați venit. Acum se implinește o sută de ani de cind țara a fost luată de la Moldova și ați venit s-o intoarceți ! In zadar ne-am dat silința..." etc. etc. Amintirea se incadrează la fel de bine și in biografia lui Slavici. Din această serie de opt articole, doar primul și ultimul, (adică cel din 11 aprilie 1878 și părțile din 9, 22, 24, 27 iunie), adică introducerea și concluzia poartă in vizibilă măsură sigiliul gazetăriei eminesciene. Chestiunea comportă desigur o discuție mai aplicată, dar ea nu poate duce in liniI mari la concluzii foarte diferite. Contradicția privitoare la Grigore Ghica vv. dispare astfel, iar linia și direcția gazetăriei eminesciene elimină această distorsiune.

Foarte elocventă este cartea alcătuită de Gh. Buzatu, Ștefan Lemny și I. Saizu in ceea ce privește procesul edificării teoriei „păturii superpuse", care apare treptat, in cursul polemicii cu **Românul**, datorită modului cum ziarul liberal trecea in seama partidului său toate meritele istoriei românilor, rescriind-o intr-un chip simplificator, plin de urmări de altfel pentru un tip de configurare propagandistică a istoriei naționale. Eminescu a replicat acestor actualizări forțate ale istoriei, descriind faptele, evenimentele, personalitățile in lumina epocii lor, conform documentelor, pe deasupra programelor. Este de altfel calitatea acestei antologii de a pune in lumina cea mai potrivită aportul lui Eminescu pe citeva teme și probleme istorice fundamentale, rezolvate intr-un spirit modern. Dacă „Eroii" **Românului** s-au dovedit in aceste polemici simpli improvizatori de scenarii istorice, Eminescu a avut totuși cititori comprehensivi, atenți care au dat curs, fie și prin construcție istorică inversă, opiniilor lui. Mai multe capitole ale **Istoriei Românilor** de A. D. Xenopol constituie un ecou și o replică la construcția istorică eminesciană din **Timpul**.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EMINESCIANA

RECONSTITUIREA UNEI CONTRIBUȚII ESENȚIALE

● Intr-o bună ediție (Junimea, 1989, col. Eminesciana), Mihai Drăgan stringe articolele lui V. Streinu *) despre Eminescu, aducind și prețioase corecturi și precizări edițiilor precedente. Prefața (același Mihai Drăgan) este deosebit de obiectivă și la nivelul impresionantei culturi a criticului și poetului. Autorul radiografiază drumul in zig-zag al poetului-critic spre marile sensuri eminesciene, refăcind și istoria acestor demersuri, cu șovăirile și izbinzile sale.

Atit din prefața autorului, cit și din contribuțiile criticului (inseriate cronologic) putem deduce trăsăturile esențiale ale portretului intelectual al regretatului critic.

Mai intii i se impune marele rafinament in abordarea fenomenului poetic. Concepția ii era aceea că : „ințelegem" atita poezie cită conținem noi inșine. Poezia impune criticului o „dramă a intelectului". V. Streinu abordase in anii tinereții (in mod eronat), cum i s-a și reproșat de altfel, studiul poeziei dinăuntrul unei concepții „pan-lirice" (cerem ingăduința pentru termen), considerindu-l pe Eminescu „nesofisticat de excesele raționalității conștiinței, a omului care rostea metafore și mituri ca și cum ar fi respirat, vorbirea fiindu-i, fără să știe, o continuă faptă poetică". Maiorescu, dimpotrivă, ii reproșa poetului o reflexivitate ideatică excesivă). Din cercetarea ulterioară a laboratorului poetic, a imprejurărilor vieții etc. a reieșit invers : uriașa cantitate de muncă, mulțimea variantelor, enorma cultură, studiul limbii române (vechi, moderne, populare), dicționarul poetic ș.c.l., au dezvăluit un alt Eminescu. Indeosebi prin ediția Perpessicius. Ulterior, criticul își va modifica și concepția. O altă trăsătură este surprinderea „realității de profunzime a operei, concretul necategorial al artei, realitatea ei monadică, misterul vibrator care nu pot fi aproximate intr-o analiză critică. Dar, in deznădejdea de a nu putea coincide cu ficțiunea poetului, critica se resemnează la descripție". (Asemănarea cu G. Călinescu este izbitoare). Restul se „ințelege" prin insăși trăirea poeziei, am intregi noi. „Nu mai este necesar să ințelegem ce simbolizează Luceafărul, — spune V. Streinu — e destul că il vedem". Cele mai importante principii i le considerăm a fi două. Drumul spre „ințelegere" trebuie să treacă, obligatoriu, prin „biografia intelectuală" a poetului, prin care se ințelege : sesizarea „ideilor dobindite de Eminescu prin lecturi" ; și — „ideile lămurite in focul propriu". Celălalt principiu este considerarea „poeziei ca un proces organic de creștere, dintr-o sămință sau un embrion". „Eminescu gindea naturist". „Aspirația de construcție sferică a dictat configurația intregii creații". Centru al sferei il consideră a fi poezia „Floare albastră". Finalitatea intregii opere accede la „unirea simbolurilor morții și vieții". De aici criticul trage și altă concluzie : „resorbirea conștiinței individuale intr-o ordine superioară, intr-un fel de supraconștiință a lumii".

In primul rind prin aceste două principii (in ciuda unor erori de apreciere) il considerăm pe V. Streinu a fi unul din inițiatorii unei eminescologii din cele mai apropiate nouă, contemporanilor.

Constant Călinescu

*) **Vladimir Streinu : „Eminescu", Editura Junimea, 1989**

SPRE UN ALT EMINESCU

● **Cartea lui I. M. Ștefan*)** — apărută in **seria Eminesciana** a editurii ieșene, cu o prezentare entuziast-controlată de Zoe Dumitrescu Busulenga — re-deschide, in termenii unei dezbateri realiste, dosarul opiniilor formulate și care ar putea fi formulate cu privire la raporturile dintre Eminescu și știința vremii sale. Dintre incercările mai noi, sint cele care, axindu-se pe explicitarea sensurilor ideatice ale publicisticii eminesciene, au intuit substratul științific (Al. Oprea, Mihai Gafița ș.a.), au reconstituit nucleele unei sociologii afirmate polemic (Ilie Bădescu, Ion Ungureanu), au stabilit acribologia laboratorului eminescian (D. Vatamaniuc) sau, pur și simplu, situează problema inăuntrul unui proiect de reinterpretare globală a personalității (George Munteanu). Lucrarea lui I. M. Ștefan își are rosturile evidente și ascunse in acest context al preocupărilor de un alt fel de recuperare și integrare culturală a lui Eminescu decit cea stabilită de tradiție, fie și prin vocile sale de primă mină. Prin studiul direct al manuscriselor și prin atente delimitări in spațiul eminescologiei — mai vechi și recente —, autorul profilează centrii nervoși ai unui **program de cercetare**. Formulările de principiu evită excesele. Apelul la știință este cel care dă consistență publicisticii eminesciene, aceasta nemaiputind fi judecată doar prin reacții partizane la fondul stilistic sau polemic. Același fapt obligă la a vedea in manuscrise altceva decit simple conspecte, rezumări pedestre ale unui spirit poetic sau fantazări in marginea cărților de știință. Tocmai de aceea, sint neintemelate atit părerile care privilegiază genialitatea poetică, decretind interesul lui Eminescu pentru știință ca un capriciu sau, in orice caz, fără consecințe și fără relevanță, ca și opiniile contrare, grăbite in a califica și simplele insemnări ca inegalabile contribuții de creație științifică efectivă. Sint, in aceste atitudini, proiecții ale ceea ce putem numi folclor cultural, nicidecum afirmații controlate și testabile documentar. In consecință, intenția lui I. M. Ștefan este mult mai modestă, nespectaculoasă, dar fertilă. Renunțind la scheme recunoscute pină de curind ca imbatabile (antume / postume, poezie / proză / publicistică, texte coerente / insemnări necontextualizate / afirmații care rămin enigmatice ș.a.), autorul circumscrie **sfera culturii științifice** a lui Eminescu, precum și **modul in care știința iradiază in operă**. „Am considerat esențial să definim ceea ce am numit **filonul științific** eminescian **și universul științific al gindirii eminesciene**, să schițăm **profilul său din punctul de vedere al științei** (in nici un caz ca om de știință sau de specialist, dar incontestabil de **erudit autodidact**), am trasat succint **istoricul**, incă sărac, din păcate, al **investigării, editării și interpretării textelor științifice eminesciene**. Și, mai ales, am incercat să precizăm **poziția lui Eminescu față de spiritul științific**, față de legile generale ale științei și de terminologia ei, in fine față de oamenii de știință". (p. 11). In prelungirea imaginii propuse de C Noica, Eminescu este văzut ca „om deplin" al culturii românești, ca personalitate complexă ce năzuiește la construcția de sine, in efort permanent de performanță in ințelegerea lumii și vieții. Discuția, compartimentată pe discipline științifice, dezvăluie un Eminescu pentru care științificitatea nu este simplu accesoriu sau divertisment, ci disciplinare riguroasă a intelectului. Manuscrisele nu sint contaminate de imaginație poetică, ci de acea constructivitate, proprie imaginarului, pe care o activează, prin chiar natura ei, specializarea științifică însăși. Nu știm, desigur, ce semnifică efectiv unele afirmații, pe care, deocamdată, le receptăm ca eliptice. Dar există suficiente motive pentru a vedea in Eminescu și altceva decit numai genialitate literară. In acest sens, lucrarea lui I. M. Ștefan este, deopotrivă, un program și o pledoarie.

M. Vasile

*) **I. M. Ștefan : „Eminescu și universul științei", Editura Junimea, 1989.**

AMPRENTA ETERNITĂȚII

● Distinsul critic și poet ieșean, George Popa oferă cititorului o interesantă carte de „recitire" a poeziei eminesciene *). Autorul este, de altfel, la a doua sa incercare de analiză a universului liric eminescian, prima fiind „Spațiul poetic eminescian." (Ed. Junimea, 1982). Recenta carte a criticului este structurată in trei părți : „Prezentul etern poetic", „Muzica și prezentul etern poetic" și, in fine, „Prezentul etern in poemul eminescian". Primele două constituie o introducere in semnificația prezentului etern, privit ca sentiment des intilnit in cultura universală. Se analizează, in capitolele acestor două studii, citiva dintre marii poeți ai lumii : Holderin, Rimbaud, Rilke, Mallarmé, Valery. Ultimele o sută patruzeci de pagini ale cărții sint o inspirată exegeză a modului cum „prezentul etern" apare in poezia eminesciană. Imbinind armonios opiniile unor celebri critici și filozofi cu propriile sale afirmații, G. Popa precizează că prezentul etern nu poate fi atins decit prin intuiția poetului : „numai poetul poate preschimba posibilul in certitudine existențială", rolul ctitorului de lumi spirituale mergind pină acolo unde acesta oferă Demiurgului modele de creație : „Orice poem devine un inceput absolut pe care un zeu oricind l-ar putea lua drept model pentru ca să refacă lumea, creația".

Observăm că autorul dă dovadă de un puternic umanism, manifestind in același timp o deosebită incredere in posibilitatea poeților de metamorfozare a lumii. Dar „poezia incepe de la marginea cuvintului" — afirma același critic; poezia este jumătate tăcere, jumătate zgomot, iar din imbinarea celor două părți, rezultă complexitatea sentimentului și armonia ce o conferă lumii. Poezia, după părerea lui George Popa, stabilește relația dintre „logos" și „nemărginire", nefiind insă nici unul dintre aceste concepte : „Poezia umple spațiul dintre cuvint și nemărginire". Andre Breton considera că „poezia trebuie să ducă undeva" și intr-adevăr ea duce la acel „je ne sais quoi" care potențează trăirile umane imprimindu-le astfel amprenta eternității. Timpul, in poezia lui Eminescu, devine prezent etern prin intoarcerea poetului la copilărie : „Frumosul nu se arată decit copiilor" — observa Hölderlin, or, frumosul este o categorie veșnică, existentă dincolo de ființarea umană. Frumosul fiind veșnic, putem parafraza afirmația poetului german, precizind că eternitatea se relevă numai copiilor. George Popa a văzut acest adevăr : „Intoarcerea poetului la copilărie inseamnă revenirea către un eden pierdut, către acea stare de har in care trăirea unui prezent etern este o stare firească și astfel permanentă". Capitolele „Structuri Zamolxice in poezia eminesciană", „Suferința", și „Luceafărul — o dramă a timpului ?" propun o viziune coerentă asupra liricii poetului ; astfel, in ultimul din seria celor citate, autorul oferă o interpretare inedită a destinelor din poemul „Luceafărul" : „Eminescu nu numai că nu condamnă omenescul, ci, dimpotrivă il glorifică, considerindu-l noroc, bucurie, și-l opune diametral glacialității. (...) Luceafărul apare drept poemul reabilitării sferei contigentului omenesc in raport cu lumea fantomatică a ideilor eterne".

Lucrarea lui George Popa, prin calitatea interpretării și prin viziunea nouă ce o propune, aduce o reală contribuție la descifrarea sensurilor profund umane din opera eminesciană, totodată cartea sa este un omagiu adus marelui poet român.

Radu Sorescu

*) **George Popa : „Prezentul etern eminescian", Editura Junimea, 1989.**

Prezența tinerilor

Cea de-a XV-a ediție a Colocviului Național Studențesc „Mihai Eminescu" (25—28 mai) a demonstrat, la cel mai inalt nivel, că viitorul eminescologiei — și unul chiar foarte apropiat — este pregătit cu o responsabilitate demnă de toată atenția de către studenții filologi.

Către o nouă perspectivă asupra Poetului — „expresie integrală a sufletului românesc", cum il numea Iorga — au condus toate cele șapte secțiuni ale Colocviului : **Național și universal in creația lui Eminescu ; Gindirea estetică eminesciană ; Eminescu : limbă și poezie : Mit și istorie la Eminescu ; Manuscrise. Publicistică : Posteritatea lui Eminescu ; Universalitatea lui Eminescu.**

Conducind lucrările celei de-a V-a secțiuni, **Manuscrise. Publicistică**, mă voi opri la citeva concluzii desprinse din analiza lucrărilor prezentate. Faptul că este pentru prima oară cind ia ființă această secțiune demonstrează, pe de-o parte, orientarea tinerilor eminescologi spre considerarea textului ca un fenomen cultural — iar pentru a-i afla rădăcinile, trebuie apelat și la instrumentele istoriei, filosofiei, sociologiei. In al doilea rind, un nou Eminescu — uneori, practic necunoscut, — s-a dezvăluit, așa cum au demonstrat-o comunicările, din cercetarea manuscriselor, a variantelor, a **Fragmentarium**-ului, a articolelor de presă.

Ce știam, de pildă, despre termenul de „limbaj universal" sau de „coadaptație" pe care Eminescu il notează, cu un avans hotăritor față de lingviștii moderni, pe marginea unui manuscris ? Care ar fi argumentele existenței unui topos in publicistica eminesciană ? Nu am putea interpreta textul unei scrisori a poetului după aceleași reguli ca ale unui text liric sau ca un „jurnal interior" ? De ce a fost abandonată traducerea **Criticii rațiunii pure** in momentul venirii poetului la **Timpul**, in toamna lui 1877 ? Care sint sensurile polemicii in publicistica lui Eminescu și cea a lui Arghezi ?

Iată citeva probleme la care studenții eminescologi au incercat să răspundă, cu o responsabilitate și seriozitate care ii onorează. Să mai amintim, in aceeași ordine de idei, incă două lucrări.

Prima, **Considerații pe marginea reconstrucției unui poem eminescian**, și-a avut punctul de plecare in articolul **Eterna pace** publicat de Petru Creția in nr. 24 din 11 iunie 1988 al revistei **Luceafărul**. Aplicindu-se concret la manuscrisul 2 278, lucrarea susține ideea că prin analiza „infățișării unui tip de manuscris — adevărată ecografie" călăuzindu-ne după „principiile renașterii textelor", putem dovedi apartenența sau nonapartenența unui text la moștenirea eminesciană.

Referentul lucrării **Eminescu intre două ediții critice** propune îndrăznețul „espaton dintr-o ediție ideală" Eminescu, prin **compararea ediției** Perpessicius cu ediția D. Murărașu. Diferențele, grăitoare pentru responsabilitatea descifrării acelui „ineefabil eminescian" de care vorbeau și Călinescu și Ibrăileanu, sint sesizate prob (spre exemplu, in versul 183 din **Fantazie**, in versul 4 din **Inturnericul și poetul**), conducind la ideea că cerința unei ediții complete a poeziilor este mai mult decit necesară.

Remarcăm apoi grija și responsabilitatea cu care tinerii eminescologi minuiesc textele care, așa cum a dovedit-o secțiunea a V-a, in manuscrise și in publicistică sint cu atit mai prețioase cu cit sint mai „fragile". Toate la un loc reprezintă **moștenirea eminesciană**, pe care tinerii eminescologi inteleg s-o valorifice punindu-i in lumină, pe cit posibil, toate semnificațiile. Iar că instrumentele cu care ei operează nu aparțin unui domeniu privilegiat, ci se doresc a fi ale **faptului de cultură** in ansamblu, acest lucru nu poate decit să bucure și să entuziasmeze.

O receptare omagiantă, de circumstanță ? Nicidecum. O eminescologie in toată puterea cuvintului. Pe 15 iunie, lingă Copou, se va deschide un centru eminescologic care va pune la indemina tinărului cercetător fotocopii după toate manuscrisele poetului. S-a propus și o colaborare cu Uniunea Scriitorilor și cu Muzeul Literaturii Române.

Acest an jubiliar a afirmat așadar, prin cea de-a XV-a ediție a Colocviului Național Studențesc „Mihai Eminescu" o **generație de eminescologi** in plină devenire, de ai cărei reprezentanți sintem siguri că vom auzi in curind.

Monica Joița

Sub semnul valorii

Urmare din pag. 1

gajate in complexul proces de re-semnificare simbolică. Ea dezvăluie — nu invăluie — spectacolul uman, discret sau public, al lumilor in dislocare și reașezare a temeiurilor sociale, naționale, psihologice și atitudinal-valorice. Formulele stilistice au ca liant nostalgia și, in cazul fericit al marilor opere, prezența efectivă a sporului de luciditate obținut pe calea plăsmuirii. Acest realism — ca mărturie nu a unui simplu reflex adaptativ, ci al unei **asumări mature a exigențelor de ordin ideologico-social** — poartă insemnele conștiinței de sine : a literaturii insăși ca praxis specific, dar și a rosturilor sale. Căci marea artă, indiferent de modul in care își revendică autonomia, a restituit scheme și modele prin care umanitatea reală, determinată social și condiționată istoric, la conștiință de propria sa configurație umană, își percepe, pricepe, valorizează și asumă dimensiunile creatoare din adincimile și suprafețele cotidianeității. E vorba de o mai bună și fertilă așezare in raport cu destinele omului, fapt care nu exclude forța propulsivă a dilematicului, așa cum ne este sugerat de personajul din **Caloianul** lui Ion Lăncrănjan : re-memorarea critică are sensuri constructive și efecte tonifiante.

Noul tip uman al omului infăptuitor de istorie își dezice liniaritatea — care ține de un plan al convențiilor facile —, asumindu-și, in schimb, pluridimensionarea, mult mai semnificativă sub raport omenesc și istoric. Concretețea artistică dobindește, astfel, verosimilitate, fie că este vorba de personajele de baricadă din producțiile lui Eugen Barbu, fie că este vorba de cele care își organizează energiile in funcție de noile realități postbelice, ca in romanele lui Nicolae Țic. Elocvente sint arheologiile romanești menite să ordoneze straturile de conștiință, separind zgura de minereu, sedimentările conjuncturale de cele temeinice, imediatitatea reflexă de ticurile stabilite ale gesturilor creatoare. Fondul omenesc capătă o consistență aparte, „omenitatea" fiind una dorită și/sau tăinuită din unghiul distanței și duratei, nicidecum al presiunilor accidentale. Angajarea nu este automat și creație, ci mai ales confruntare cu ipostaze, stări, atmosfere, efecte dorite și nedorite care stinjenesc sau simulează autenticitatea. De pildă, tipurile de activiști-patrioți din romanele lui Francisc Păcurariu evoluează labirintic, legile lor sufletești prin care noile valori sint contextualizate național intimpină lentoarea, lipsa de respirație valorică a unei imediatități insulare, dar nu mai puțin active ; tocmai de aceea constructivitatea lor este una robustă, neartificioasă, cu o procesualitate in care izbutita nu anulează calea pină la ea, prezentul psihologic manifestindu-și dominantele pe un fundal al memoriei ne-inerte, realist-precaute, accentuat-deliberative, cu o acută grijă asupra consecințelor ce trebuie anticipate. Este mai mult vorba de o psihologie a constructorului decit de un spetcacol al construcției. Precipitările afective, modurile și straturile interiorizării noului orizont simbolic, interioritatea actelor exteriorizate, calificarea credibilă a tensionărilor din diferitele zone ale socialității sint materia primă a creațiilor lui Dinu Săraru, Petre Sălcudeanu ș.a. Nu sint omise ipostazele noi — nu doar moștenite — de inautenticitate umană. Personajele lui Corneliu Leu emană o nostalgie de bun augur, care nu evadează, ci, dimpotrivă, face priză cu simțul realității. Filoanele de puls tragic sint convertite de Ion Lăncrănjan in prilejuri de reeditate a unor profiluri structural țărănești, in ale căror incăpățināri, indirjiri și radicalitate răzbat, fie că e vorba de citadini sau de rurali, fragmente de arhaicitate autohtonă, pulsiuni arhetipale. Socialitatea capătă prin el o intruchipare statuară, iar istoria la dimensiunile unui omenesc consistent.

Literatura română postbelică recîștigă **gustul permanențelor active**. Contemporaneitatea este una imbibată de puterea unor forțe și presiuni entelehiale. **Trecutul nu este unul muzeal, prilej de reverie etnografică, ci depozitar de sensuri și valori ; numai in prelungirea lui prezentul este creator de istorie.** De altfel, valorificarea cu discernămint a moștenirii culturale este o constantă, mai ales a recenților douăzeci de ani. Memoria culturală a fost și este serios revitalizată. Pentru creația literară, insă, o șansă in plus a fost faptul că mari personalități — de talia lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu ș.a. — au prelungit efervescența creației anterioare tocmai atunci cind și acolo unde era nevoie de modele. Așa a fost posibil ca subteranele istoriei literare să producă izbucnirea compactă a multor personalități poetice (de la Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru la Cezar Ivănescu și mulți alții) in deschiderea „luptei cu inerția" (inițiată de Nicolae Labiș). Din aceleași motive, fondul autohtoniei este luat in posesie, fie pe calea reportajului (Paul Anghel, Ilie Purcaru), fie prin lumile romanești cu deschidere largă in cărțile lui Eugen Barbu, fie in formule documentar-inițiatice (Radu Theodoru ș.a.), fie prin redescoperirea exemplarității replicilor moral-valorice date de arhetipul țărănesc epocilor in dislocare (Moromete al lui Marin Preda, Monu al lui Ion Lăncrănjan), fie ca frescă monumentală, croită ambițios și baroc migălită, așa cum este recent incheiatul ciclu al lui Paul Anghel (**Zăpezile de-acum un veac**). Actele creatoare sint secondate de inițiative recuperatoare ce aparțin ideologiei literare, de la istoria și critica propriu-zisă, la critica de direcție menită, cel puțin in ipostaza sa protocronică bine insușită, să inlăture efectele unor complexe mai vechi.

Geografia literaturii române actuale — cu „piscurile" și „văile" sale — este constituită cu o conștiință vigilentă a perenității și universalității in elaborație locală. Cadrele matriceale și tradiția nu sint frine in afirmarea originalității, ci, dimpotrivă, condiționează modulațiile valorice ale contemporaneității.

EMINESCIANA

DOUĂ RECONSTITUIRI

I
FLOARE DE TEI

În manuscrisul 2276A pe fila 142r se află singura redactare păstrată a poeziei postume Stelele-n cer (de fapt, potrivit ultimei intervenții a poetului, Stele pe cer). Pe partea de sus a paginii poezia este parcă năpădită de niște versuri cu o metrică asemănătoare, care însă, examinată mai atent, se dovedesc a fi nu numai prozodic diferite, dar de o cu totul altă inspirație. Mai mult, ele nu sînt, pe pagina cu Stele pe cer, decît sfîrșitul unor stăruitoare încercări care încep încă de pe pagina 137r și se continuă pe 137v, 138r,—142r și apoi, dincolo de Stele pe cer (cu care singurul punct de contact este strofa Floare de crîng, / Astfel viețile / Și tinerețile / Trec și se sting), pînă pe 147r. Perpessicius (în OPERE, V, p. 399) le definește drept „un bogat număr de exerciții, în primul rînd ritmice, variațiuni, în marea lor majoritate, pe tema florilor, în care elementul de improvizație nu e întotdeauna înecat de cel mecanic și artificios", apoi, numindu-le, sub reproducerea facsimilată a paginii 138r, „Floare de tei (anexă la : Stele-le-n cer)", le reproduce (p. 399—401), după ce mai întîi își anunțase metoda : „Să spunem, în treacăt, că repetițiile sînt fatale, în astfel de pagini de atelier, că multe strofe sînt variantele altora, dar că ni s-a părut mai sugestivă imaginea aceasta, netrucată, de laborator, în locul unei sistematizări exagerate a materialului".

Lăsînd la o parte discutarea, poate oțioasă, a unor formulări ca „exerciții, în primul rînd ritmice", „anexă la" sau „netrucată" (dar cîte poezii n-a organizat, în locul poetului, Perpessicius însuși, fără să aibă sentimentul că truchează ?), ajungă declarația că, în ceea ce urmează, am procedat tocmai la o „sistematizare exagerată a materialului". Mai exact, la degajarea esenței și structurii lirice a acestor impetuoase așterneri de versuri. Puterea poeziei eminesciene de a deveni logos liric este mai mare decît orice prilej, nu numai biografic, ci și artizanal. De și-ar fi plimbat în fugă ori în joacă mîinile pe clapele unui pian s-ar fi născut pe loc sunete înrudite cu cele ale celor mai elaborate muzici. Iar Floare de tei scrisă în plină maturitate poetică, prin 1879, abundă în acorduri care se aud în zona cea mai înaltă a operei.

Unele strofe sînt încercate de cinci-șase ori, altele sînt abia schițate sau părăsite după primul vers (purtător al insolitului laitmotiv cu variațiuni), ba chiar se disting cîteva versiuni succesive ale ansamblului. Dar nu e numai năzuință acolo, ci și o ocultată împlinire. De aceea am procedat selectiv, sincretic și analogic, alegînd versiunile finale, întregind cîte o strofă prin alta, eliminînd ceea ce se vădește, din alte părți ale poemului și din tensiunea lor globală, inferior unei posibile redactări finale. Doar ordinea strofelor, abia sugerată de cîteva suite, este curată lucrare de editor. Iar editorul își asumă vina ei.

II
ÎNTRE NOURI ȘI-NTRE MARE

Poezia, scrisă în metru popular (sau de cîntec de lume) figurează sub acest titlu în OPERE, VI, p. 116—119, reprodusă de Perpessicius ca atare din 2276A, 132r—133r. Numai că versurile 23—54 (în numerotarea de acolo nu fac parte organică din ea, cum dovedește atît analiza internă cît și faptul, hotărîtor, că în alte părți ale manuscriselor ele se află integrate într-o poezie autonomă sau mai bine zis în familia de texte Alei mică, alei dragă (2262, 149r ; 2261, 113v ; 2276A, 45r și 179r). Pe de altă parte segmentele care, în reconstituirea (sau mai degrabă colajul) pe care îl publicăm alci, figurează ca versurile 21—24 (Printre nouri), 36—43 (Lumineze stelele) și 44—46 (Ceruri triste) apar editate ca poezii autonome, deși inspirația și sistemul de imagini sînt vădit aceleași. Lăsate răzlețe, versurile par fragmente dintr-un întreg neidentificabil. Dimpotrivă, întrunite ca alci, se însumează într-o structură, se îmbogățesc între ele și capătă aripi mai mari. Iubirea stă sub semnul durerii și al dorului, al despărțirii fără leac și al depărtărilor de netrecut, rîvnite și visate în cuprinsul amar al unei soarte.

Petru Creția

M. EMINESCU

Floare de tei

Floare de tei,
Cît de curînd te treci
Ochilor mei, lucind,
Te-i arăta pe veci.

Floare de crin,
Eu pururi am gîndit
La ochiul tău iubit
De raze plin.

Floare de măr,
Copilă doar erai
Și de pe-atunci aveai
Aur în păr.

Flori de cireș,
Cine te-a pus cîndva
Plutind în calea mea
Dulce să ieși ?

Floare de mai,
Cine te-a pus să vii
Dacă mereu mai ai
Ochii tăi mari și vii.

Floare de fag,
Doina cîntîndu-mi-o,
Reamintindu-mi-o
Sună cu drag.

Floare de corn,
Dulce vestindu-mă,
Întinerindu-mă,
Sună din corn.

Floare de șes,
Ești al cetăților,
Singurătăților
Vis și eres.

Floare de lunci,
Oare de mult s-a dus
Steaua către apus ?
Încă de-atunci ?

Floare de lac,
De-atunci cuprins de chin
Eu sufăr și m-alin,
Sufăr și tac.

Floare de lan,
De-atunci te văd venind
Și blîndă surîzînd,
An după an.

Portret de Camil Ressu

Floare de deal,
Unde te-ai dus de-atunci,
Din codri și din lunci,
Pe-al lumii val ?

Floare de plai,
Codrii și undele
Dulce pătrunde-le
Cu al tău rai.

Floare de văi,
Rămii în calea mea,
Mîngîie jalea mea,
În ochi îmi stăi.

Floare de stînci,
Tu pleci, și-ades te chem
Cu cîntec și blestem
În văi adînci.

Floare de munți,
Dintre păduri de brad
Pururi izvoare cad
Palidei frunți.

Floare de drum
Care te-nduri pe-atît,
Ș-atuncea te-am iubit,
Atunci ș-acum.

Floare de vad,
Asemeni zorilor,
Căderii florilor
Stelele cad.

Flori de mormînt,
În taina serilor
Am dat durerilor
Aripi de vînt.

Lună ce treci,
Crengile, frunzele
Dulce pătrunză-le
Razele-ți reci.

M. EMINESCU

Între nouri și-ntre mare

Între nouri și-ntre mare
Zboară păsări călătoare,
Cum nu pot și eu să zbor,
Să mă iau pe urma lor ?
Și departe de la maluri
Trec corăbii peste valuri,
Trec cu pînze lucitoare
Și se pierd în depărtare.
Cum nu am aripi să zbor,
Să mă iau pe urma lor ?
Că m-aș duce, tot m-aș duce,
Dor să nu mă mai apuce,
Peste undele în spume,
Peste mare, peste lume.
Ș-aș vedea cum trec cu toate,
Rînduri-rînduri arătate :
Înnegrirea malurilor,
Strălucirea valurilor,
Stolul rîndunelelor,
Tremurarea stelelor.
Printre nouri, lună, luneci,
Numai mie mi te-ntuneci,
Printre nouri rătăcești,
Numai mie-mi înnegrești.
Norilor, o, norilor,
Unde-i țara florilor ?
Unde ea acum trăiește,
Iară cîmpul înverzește
Și codrul, văzînd-o, crește.
Și, cînd trece prin grădină,
Toți copacii i se-nchină
Și încep să înflorească,
Pe ea s-o împodobească –
Căci, văzînd-o, toată țara
Crede că e primăvara.
Lumineze stelele,
Plîngă riurelele,
Norii-n cer călătorească –
Neamurile-mbătrînească
Și pădurile să crească
Numai eu voi rămînea
Gîndurile la o stea
Ce a fost odat-a mea.
Ceruri triste, zile grele,
Și nopți lungi fără de stele,
Cărarea vieții mele.

Triada precursoare: Poe, Baudelaire, Eminescu

Urmare din pag. 1

teiform-structuratei configurații romantice). Iar dacă se admite fără vreo rezervă că poetul național al românilor e „marele" romantic de la urmă, în spațiul cultural european, atunci și epitetul al doilea, cel de „întîrziat", cu care nu în mod inocent le place unora să-l califice, își pierde conotațiile pejorative. Fiindcă oricine înțelege, fără să fie nevoie de vreo demonstrație anume, că nu e de tras semnul egalității între un „întîrziat" oarecare și un „mare" întîrziat (Washington Irving — în comparație cu Poe, Theodore de Banville — comparat cu Baudelaire, Vlahuță — față cu Eminescu). În toate aceste privințe, e de reamintit abia mascata pledoarie **pro domo** a lui Baudelaire, din studiul **„Doamna Bovary" de Gustave Flaubert** (unde, prin explicabile rațiuni, autorul **Florilor răului nu** aduce vorba și de absolut necesara **mărime a** „scriitorului **întîrziat**", ca o condiție apriorică a celor ce voia să demonstreze, așa cum și Eminescu își disimula singularitatea vizionară prin bine cunoscutul „Iară **noi** ?". Or, dacă în felul său de „a rezuma discuțiile", sînt de neignorat „avantajele" de care a dispus Baudelaire, venind în urma lui Poe și a întregului **Saeculum** romantic european, — să rămînă de neluat în seamă „avantajele" de care a beneficiat Eminescu, apărut cu înzestrarea, cultura, puterea de creație știută, și mai „în urma tuturor" celor ce instituiseră „Saeculum"-ul romantic ? Închiși într-al lor „cerc strîmt", exponenții „occidento-centrismului" literar și mai larg cultural au putut să ignore complexul de **relaționări** pe care l-am indicat ; însă nouă, contemplatori de mai bine de un veac ai **Luceafărului** eminescian și mereu mai pătrunși de supremele sale înțelesuri, nu ni se îngăduie aceasta.

De altminteri, asemenea omisiuni nu și-au îngăduit nici înaintașii de pe firul principal al cercetării eminesciene — de la Maiorescu la Edgar Papu, — situîndu-l pe poet și situîndu-se ei înșiși în afara oricăror „centrisme". Maiorescu, comentîndu-l pe Eminescu în **Direcția nouă**... (1871) într-un chip care echivala cu o consacrare, a înțeles să spună că e „cu totul osebit în felul său, om al timpului modern", iar în tragic-absconsa închidere a acoladei din **Eminescu și poeziile lui** (1889) era îndreptățit să reia vechea afirmație, întregitor, relevînd că „Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi". La celălalt capăt al firului investigativ, desfirîndu-se în chiar contemporaneitatea noastră, Edgar Papu s-a pătruns de adevărul că „Eminesco amene à leur ultime perfection d'importants traits constitutifs du romantisme" și „il formule de concert avec eux [les poetes symbolistes — n.n.] le message de son temps ; depassant la monodie de la sensibilite romantique, il se livre à la lutte dramatique entre deux tendences opposées à l'instant de Baudelaire, de Rimbaud, de Verlaine et de Mallarmé", anunțînd „la poésie de notre temps." Iar toate acestea, nu uită să precizeze Edgar Papu, constituind „și pentru alții un drept la orgoliu", fiindcă opera eminesciană e „una din cele mai înalte mîndrii ale lumii, ca exemplu al excedării din limitele umane" (**Poezia lui Eminescu**, 1971).

Între arătatele poziții emblematice ale exegezei eminesciene majore, la o jumătate de secol și mai bine de la trecerea poetului național în cele veșnice, Tudor Arghezi afirma, paradoxal-axiomatic, că : „Fiind foarte român, Eminescu e universal." Și adăuga imediat, ca deslușire a imprejurării **că universalitatea** lui Eminescu e un **dat**, nu și un **rezultat** recunoscut în bună conștiință de cauză dincolo de granițele culturale ale Romaniei răsăritene : „Asta o știe oricine citește : cu părere de rău că lacătul limbilor nu poate să fie descuiat cu cheile străine" (**Eminescu**, 1943). Covîrșitor de instruitoare era încheierea acestui studiu-conferință, prin care Arghezi avertiza că face „o afirmare de bilanț, fără șovinism" : „după Eminescu" și ceilalți mari comilitoni ai acestuia — arăta principalul lirc posteminescian — generațiile de nou veniți dispun de „criteriul experimental complet pentru orice producție artistică viitoare, fără să mai fie nevoie neapărat, la scriitorii cu o instrucție literară mijlocie, de cercetarea literaturilor străine." Aceasta, fiindcă „Eminescu e singur un tot" din care „scriitorul încă tînăr se poate familiariza cu meșteșugul literar."

Asemenea susțineri, venite din partea unui poet trecut cu nesterilizantă luciditate și prin școala tuturor „modernismelor" europene, încununează cele ce erau de relevat în legătură cu **a doua** dintre cele **patru afirmații** pe care le anunțam inițial — spre discuție. Abia după aceasta vin cele menite să lumineze singular-relevatoarea izomorfie a triadei Poe-Baudelaire-Eminescu.

*) Cf. **Luceafărul**, nr. 11, 1989, p. 1—2.

„UNUL SINGUR ÎN TOATE"

Dacă Eminescu ne-ar fi lăsat numai armoniile lui sublime, am fi sucombat împăcați într-un „somn dulce". Dar Eminescu ne-a lăsat și disperarea lui întreagă și ne-a făcut moștenitorii ei legiuiți, în eternitate. De această boală a Eminescului nu ne putem vindeca, nu ne putem lepăda, oricît de „dură" ar fi să fie cîndva, peste veacuri, existența noastră românească. Disperarea l-a făcut pe Eminescu tragic de viu, într-un veac apter și frivol, disperarea l-a făcut neîmpăcat cu feeria mincinoasă a lumii, disperarea l-a ridicat la revoltă împotriva mizeriei adînci de care era ros neamul lui, disperarea l-a trimis departe de prezent, înapoi în trecut, ori l-a înălțat la astre ; disperarea l-a coborît în groapa zilei, în sclavia cotidianului, în palpitul clipei — una singură dată lui, doar o clipă, dar trăită de el de la jăratec pînă la sorum, acea ardere care aprinde lumina primă în „văi de haos". Confiscat de prezent, sorbit în „insolubilul zilei", Eminescu împinge pînă dincolo de limită căutarea unei ieșiri, a unui răspuns — pentru el și pentru lume, pentru ca pînă la urmă viața lui toată, cu arderea ei deplină, să ni se ofere ca singurul răspuns posibil al căutărilor și arderilor. Ca și în științe, în existență răspunsul îl asigură nu confortul rezultatului odată dobîndit, ci căutarea neîntreruptă, ascensiunea întru, pe care o condiționează drumul invers : descinderea în infernul premisei. N-ai coborît în infernul clipei tale, nu poți spera la o soluție, n-ai drept la izbăvire.

Disperarea eminesciană devine astfel pentru noi un mod de trăire, un protest absolut față de ingerința clipei, a existenței, a istoriei, văzute în negativul acestora, acel negativ cumplit, care, o dată asumat, devine forță de smulgere din provizoriu și de transcendere către absolut. Nu Nirvana ci acea durată pe care o poate străpunge și increment pe veci numai suferința. Privit însă așa, Eminescu nu se mai divide, nu se mai multiplică, nu se mai rupe de sine însuși prin scizîparitate — Eminescu gazetarul, Eminescu poetul, Eminescu amorului, Eminescu cosmogoniei, Eminescu devine ce este, **unul singur în toate**, — emblema românescului și a speciei umane.

Și acum e clipa de răscruce cînd trebuie să ne întrebăm, ce facem, relegăm întreaga suferință și întreaga disperare a Eminescului, iar noi trecem senini mai departe, dincolo de el, fie și slăvindu-l, în acest ceas comemorativ ? Să avem oare trebuință numai de armoniile lui, ca să putem intra împăcați într-un „somn dulce" ?

Paul Anghel

SETEA DE REPAOS

Absența transcendenței pure, a ochiului privilegiat din haos care urmărește rotirea și sarabanda lumilor în macro și microgeneza lor infinită ca fatalitate teleologică inerentă oricărei religii asumate, face din universul lui Eminescu o realitate compactă (prin excelență fictivă, e de la sine înțeles) în care plinul și golul, ființa și neantul, materia și spiritul etc., fac un întreg continuu și numai rareori, și doar accidental, de parcă însuși poetul ar ațipi, vom întîlni breșe, fisuri, găuri albe sau negre în opera zăditorului care să neliniștească, să te facă să visezi la altceva decît la ceea ce spune el în modul cel mai evident, clar și distinct prin limbajul său romantic călit la școala clasică a cuvintului : mîntuire, numele tău este comunicarea ! Această tensiune referențială izvorîtă dintr-un statut ontologic al comuniunii dintre sferele, structurile disjuncte ale lumii, pînă la identificarea lor relativă într-un absolut suficient sieși pe frontispiciul căruia ar sta foarte bine scrisă lozinca lui Spinoza : **Deus sive natura**, are în ea ceva divin, un amestec inextricabil, o atmosferă negrăit de firească și aproape dezinvoltă proprie lumii grecești de pe cînd oamenii erau niște zei muritori iar zeii, niște oameni nemuritori. Pe acest fundal cu valoare de argument ontologic se întemelează eleatismul funciar al poetului, radicalismul pesimismului său filosofic care și-a găsit formele cele mai tranșante, cele mai expresive ale cunoașterii tautologice din poezia română, și nu numai o tautologie care-și are finalitatea în substratul arhetipal al lucrurilor, dar care, prin maniera detașată de un firesc dezarmant al abordării, al stingerii unui patos bănuit ca sfîșietor, devine stratul, suprafața, natura lucrurilor : „Cu mine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi / Și ai cu toate astea-n față, / De-a pururi ziua cea de azi // ... // Se pare cum că alte valuri / Cobor mereu pe-același vad, / Se pare cum că-i altă toamnă, / Ci-n veci aceleași frunze cad". Un paralelism între concepția sa filosofică de natură eleată, ca imposibilitate teoretică a existenței mișcării și, deci, cu supoziția implicării în statutul genuin al lumii, a arhetipurilor, a paradigmelor platoniciene, acestea, la rîndul lor, fiind reductibile la faimosul punct originar în expansiune de sine, propriu cosmogoniei hinduse („Dar deodat-un punct se mișcă... cel dintîi și singur. Iată-l / Cum din chaos face mumă, iară el devine Tată!... / Punctu-acela de mișcare, mult mai slab ca boaba spumii, / E stăpînul fără margini peste marginile lumii...") se poate face cu structura morală „de om vechi", a poetului conservator al sfintelor tradiții strămoșești pînă la negarea vehementă a oricăror semne de progres ale prezentului, ale zilei care trebuia în mod fatal să-și imprime, să-și impună noile forme istorice, moderne peste un trecut devenit anacronic (așa cum o demonstrează și Lovinescu în **Istoria civilizației românești** cînd se ocupă de ideologia politică, social-economică a lui Eminescu). Fac această observație numai în măsura în care ea răspunde, este consonanta portretului concret și abstract al poetului, unității de structură a unui om care și-a făcut din biografia sa pragmatică un destin, iar din acest destin — un simbol, un reper exemplar, definitoriu al statorniciei neamului din care s-a născut.

Ceea ce în contextul praxis-ului social-istoric sună a cîntec de minie și revoltă a unui **poeta vates**, tribun și profet al reînvierii unor timpuri imemoriale, fastuoase, ale unui trecut încărcat de glorie („De-așa vremi se-nvrednicîră cronicarii și rapsozii / Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozii") se acordă, în fond, cu sufletul său metafizic însetat de ordine, echilibru și repaos ca în **Luceafărul** : „Din chaos Doamne-am apărut / Și m-aș întoarce-n chaos / Și din repaos m-am născut, / Mi-e sete de repaos", sau altfel, (dar la fel), în aceeași **Cu mine zilele-ți adaogi** din care-am mai transcris ca dintr-o paradigmă platonică : „Cu mine zilele-ți adaogi, / Cu ieri viața ta o scazi, // Avînd cu toate astea-n față / De-a pururi ziua cea de azi. // Priveliștile sclipitoare / Ce-n repezi șiruri se dișteru, / Repaosă nestrămutate / Sub raza gîndului etern".

Universul formelor eminesciene se deplasează, se leagănă cu un ritm atît de armonic, de muzical în profunzimile sale hipnotice, de fantasme nocturne cu reflexe marmoreene, încît impresia finală, covîrșitoare nu poate fi alta decît însuși repaosul absolut, o stranie, oximoronică „vecinică trecere / a stării pe loc", un hieratism specific rugăciunii, invocației protecției divine : iar această divinizare se realizează la nivelul discursului prin contemplarea fixă a mișcării universale pînă la dispariția ei totală **sub specie aeternitatis**, ca efect al relativității valorilor angajate în malaxorul inexorabil al legii numerelor mari, și care era perspectiva naturală a viziunilor supranaturale eminesciene : dimensiuni, peisaje, ființe neptunice, uranice, htonice, roiuri de stele, brațe reci de marmoră, și mai ales fatalitatea timpului — iată cîteva dintre simbolurile materiale nobile cu care poetul și-a construit lumea hieratică, de un panteism mai curînd aluziv decît clar exprimat, cu o sfințenie mai apropiată de iubirea laică a lumii decît de adorația ei religioasă, deși un cult al Fecioarei poate să revină cu o anumită constanță prin ani, mai ales în relație cu amorurile sale de obicei triste și fără speranță : experiența erotică însăși devine un prilej de a stopa iluzoria mișcare a lumii sensibile (faimoasa „panta rhei") și de reafirmare a veșnicei sale sete de repaos proiectate într-o lume inteligibilă visată ca imuabilă și eternă.

Dan Laurențiu

UN PROIECT EDITORIAL

În sens didactic, superior, „Luceafărul" eminescian este și o **lecție**. Este, poate, suprema lecție a creației și a sacrificiului pe care ea îl implică.

Se știe că prima „**reacție**" poetică la basmul lui Kunisch a fost **Fata-n grădina de aur**, care departe de a fi — așa cum s-a opinat, uneori — o simplă versificare a basmului originar, „este, minus fabulația, o creațiune originală de întîiul ordin și pătrunsă întru totul de spiritul și farmecul lexical și ritmic, propriu creațiilor eminesciene / ... /" (cf. Perpessicius, în **Mihai Eminescu, Opere**, vol. II, București, 1943, p. 372). Rămasă în manuscris, ca atîtea alte nestemate al căror luciu poetul, în neîntrecuta-i și în veci pilduitoarea-i autoexigență, îl considera nevrednic de lumina tiparului, această „creațiune originală" avea să fie reluată, cinci ani mai tîrziu, în 1880, pentru a fi supusă unui nou proces de creație, la capătul căruia va răsări, cu orbitoarea lui strălucire, „Luceafărul". Așadar, un sacrificiu ! O creație întru nimic mai prejos de alte creații ale unuia dintre cei mai mari poeți ai lumii este sacrificată de el însuși pe altarul a ceea ce am putea numi „o creație de rangul al doilea" (vezi și înțelesul barbianului „joc secund"), manifestare a unei geniale aspirații și... inspirații poetice. Cu alte cuvinte, „Luceafărul" este tocmai acea „altă mănăstire", „Cu mult mai frumoasă / Și mai arătoasă" pe care Meșterul Manole, simbolul sacrificiului de sine întru creație, se mîndrea că ar putea-o ridica, bazîndu-se tocmai pe „învățătura" extrasă din construirea mănăstirii Argeșului.

Se mai știe că „Luceafărul" este rezultatul unui teribil efort de creație, desfășurat pe durata a doi ani, cînd Eminescu se afla la apogeul creativității sale. Expresia tangibilă a sublimului și, fără îndoială, chinuitorului proces de zămislire a „Luceafărului" sînt variantele poemului, pe care Perpessicius le grupează în trei versiuni principale, prima datînd aproximativ, de la sfîrșitul anului 1880, cea de-a treia fiind datată de însuși poetul „Aprilie 10, 1882". Cu puține excepții (vezi, de ex., Gheorghe Bulgăr, **Evoluția stilului poetic în variantele „Luceafărului", în Studii eminesciene**, București, Editura pentru Literatură, 1965, p. 533—568) variantele capodoperei eminesciene sînt considerate numai din perspectiva semnificației lor de „etape" ale procesului de creație sau de „mărturii" ale uriașului travaliu de șlefuire a expresiei artistice, pe care și-l impunea și cărula i se supunea (cu plăcere !) poetul (vezi, de ex., ilustrația școlară referitoare la atributul-epitet al „prea frumoasei" fete). Dincolo, însă, de aceste semnificații și, în realitate, mai presus de ele, variantele „Luceafărului" sînt depozitarul unor valori poetice care, nu de puține ori, ating sublimul. „Părea un fulger nentrerupt / Și roșu ca rubinul, / Avînd seninul dedesubt, / Deasupra lui seninul. // Vedea ca-n ziua cea dintîi / Născînd din neguri stele, / Umplînd a haosului văi / Și izvorînd din ele. // Ici se aprinde-o stea în drum, /Colo se stinge-un soare. / Dar nu-l oprește nicidecum / Grăbita-i fulgerare. // Și trec toți secolii-mprejur, / Cu mii de lumi de-a notul ; / Zbura ca gîndul... — / Pin' singur e cu totul. // Unde nu-i centru, nici hotar, / Nici rază a cunoaște, / Și unde vremea în zădar / Încearcă a se naște // Al neființei adăpost / Și al uitării oarbe / Ce soarbe toate cîte-a fost / Și tot ce este soarbe" — luăm cunoștință dintr-una dintre variante, despre modul (intermediar ? !) în care Eminescu „vedea" călătoria spre Demiurg a Luceafărului și despre „haina" (provizorie ? !) în care poetul „îmbrăca" simbolul nemărginirii spațiului și timpului. Așadar, croindu-și (anevoie ?) drum spre limpezimea de cristal a variantei **publicate** (aproape că nu îndrăznim a spune „ultime" ! a „Luceafărului", poetul a lăsat de-o parte (a se citi : **a sacrificat**) adevărate perle a căror strălucire este de multe ori, comparabilă cu strălucirea celor care au văzut lumina tiparului și sînt, îndeobște, cunoscute. Suprem Sacrificiu ! Creatorul nu se mistuie numai pe sine în focul creației, ca Meșterul Manole ; el mistuie și ceea ce, de la înălțimea geniului său, consideră a fi numai rezultate intermediare (imperfecte, oare ?) ale propriei creații. Într-un fel, variantele „Luceafărului" sînt ca celebra serie a Catedralelor lui Monet. Ele reprezintă, de fapt, o singură catedrală, aceea din Rouen, văzută în momente diferite (sub soarele de dimineață, sub soarele amiezii, la apusul soarelui, sub cerul acoperit de nori etc.) ; aceste „impresii" sînt, fiecare în parte, o capodoperă a picturii impresioniste, „sinteza" lor fiind lăsată de pictor pe seama privitorului. La Eminescu, însă, variantele — tocmai ca **Fata-n grădina de aur**) în momentul cînd basmul începe să capete chip de Luceafăr — sînt sacrificate pe altarul variantei publicate.

De aceea am în vedere să reunesc într-un singur volum, accesibil publicului larg, elementele constitutive ale genezei capodoperei eminesciene, în chiar cronologia lor reală : basmul lui Kunisch, **Fata-n grădina de aur**, Versiunile A, B, C din ediția Perpessicius, Versiunea (definitivă ?), cu indicarea strofelor omise din ediția Maiorescu și a versurilor „de legătură".

Lecția „Luceafărului" ar putea, în acest fel, să treacă dincolo de cadrul didactic în care de obicei este cantonată (de școală și, într-o anumită măsură, chiar de istoria literară) pentru a atinge acel nivel superior al înțelesului, imanent, de altfel, creației eminesciene în ansamblul ei.

Gheorghe Doca

INTEGRITATEA LĂUNTRICĂ

Urmare din pag. 1

deopotrivă de concludente, așa cum s-a și arătat de atîtea ori.

Dar chiar dacă ar fi fost cunoscute de pe atunci toate scrierile sale, tot n-ar fi fost înțelese integral, deoarece cel din vremea sa n-ar fi avut la ce să raporteze atîtea din anticipările sale. Cu alte cuvinte, omul integral al culturii românești, așa cum îl definise admirabil filosoful Constantin Noica, se dovedește a fi ca atare nu numai prin nemăsurata sa extensiune, ci și prin atingerea pragului extrem al intensității. Numai noi, care am descoperit aceste dimensiuni ale sale, putem fi numiți cu adevărat contemporanii lui Eminescu. Numai noi am putut realiza că Eminescu rămîne nu doar cel mai mare poet român — ultima cucerire posibilă a vremii sale — ci că este și cel mai mare om pe care l-a dat, de cînd există ea, întreaga cultură românească de orice fel. Marile noastre genii creatoare de totdeauna, indiferent de specialitate, se situează toate cel puțin cu un cap mai jos decît el. În jurul său se află spațiul gol ca în jurul unui astru, care plutește singur și luminos asupra întregii spiritualități românești.

Cenaclul «Luceafărul»

mihaela muraru mândrea

Părinții

Părinții mei de trup,
mi-ați smuls ființa
din leagănul plutirii,
ați fost izvoare sfinte
a sîngelui ce doare și
poartă-n mine
imense lumi
cu străluciri rebele.

Voi, adorații pămînteni
ai sufletului meu atît de singur
captiv al luturilor tari
muiate-n jale,
ați fost doar chipuri dragi
ascunse în oglinda cu multe fețe
în care-am încercat să tot privesc
lipindu-mi lutoasa moliciune
de strălucire.

Părinții mei,
desprinși din țărna voastră
Vă-nvăluiți în tranparențe clare
eu tot încerc
să prind conturul vostru viu
dar ochi divini
parcă-mi privesc plîngînd ființa
din dincolo de zare.

Pelerin

Vino în acest Capăt
să vezi cum
marginea ființei mele este ființa ta,
cum devenirea noastră e o iubire pierdută,
cum eu am să te numesc
Prinț, peste Imperiul Timpului și
cum împreună vom fi: Existența
fără trecut, fără prezent, fără viitor.

Tăișuri de argint
vor fi privirile mele
peste imaginile în care-ți treci făptura
neasemuit de frumoasă și
devenită prin Cuvînt, Nemuritoare.

Călător în Lumină,
te înspăimîntă singurătatea rătăcirii?

Vino în acest Capăt
să privim Întinderea și
să pot înaintea ei,
să-ți mărturisesc
Veșnicia iubirii mele.

Întreg

La răsăritul
Timpului continuu
am fost Întîi și
cît mi-a fost de teamă
de nașterea singurătății mele

și cît te-am așteptat

să-ți plăsmuiești făptura
din marginea substanței,

încet ai început,
turnînd în ea fluidul
mișcărilor, mănunchi,
privind cu spaimă lumea și
ordonînd vibrații
în trupul tău de aer
coborîtor în lut.

Sîngele vremii
urcînd în ochii noștri,
iradiați de soarele lăuntric,
rămîne să ne poarte,
aiurea-n spațiul veșnic,
mărturisind : pămînt.

Abstract

Te iau cu mine-n adîncimea lumii,
acolo unde spațiul nu există,
unde chiar timpul și-a înfășurat spirala
în jurul unei raze, demult stinsă.

Colaterind să fim cît mai aproape,
de locul profunzimilor abrupte
să căutăm să înțelegem
rigoarea sensurilor încă neștiute.

Să fie drumul nostru o iubire și
tot ce zace în necunoscut
să lege rod în tainița gîndirii
în care Noi,
mișcări și sensuri vibrînd,
am conceput.

Făptura mea, abstract să zvîrle
în noaptea din privirea ta,
dimensiuni ce nu pot încăpea
în mintea de țărînă a planetei
Și tu să fii
stăpînul cunoașterii profunde,
din nou să afli ce-am știut cîndva.

Condens

Trece sîngele prin mine
adunat din plante roșii
fluviul sfînt din adormire
mi-a scăldat vuind strămoșii
oase albe
prea albite
de lumini solariene
mi-au crescut în mine munții
forme, strict nepămîntene,
port pe-o tîmplă
vale-adîncă
prinsă-n ceață cergătoare
sub a cărei piatră moale
scurg sevele, sînge dens
ce transformă sub căldură
fruntea mea
într-o mare de condens.

Tablouri de Viorel Lăzărescu

LUMINĂ de NOAPTE

adelina ianuli

Soneria subțire, dar insistentă a ceasului, o trezi. Spulberase liniștea din casă, speriind canarul care adormise pe noptiera de lîngă pat.

Oboseala își spusese cuvîntul. Paginile cărții se îndoiseră în cădere, iar ilustrata de la Andrei alunecase : „...sînt sigură că ți-ar fi plăcut, dacă încercai să vii". Fusese însă prevăzătoare, potrivise ceasul pentru ora șapte... dar, seara, nu ? Privi buimacă, ah, da, mai avea timp ; un răgaz drămuit : duș, cafeaua și telefon lui Andrei. Cu puțin noroc, se vor scurge și ultimele ore și scapă iar de tura de noapte...

O privire grăbită, da, este deja în întîrziere. Ultima înghițitură, geanta, cartea, halatul proaspăt călcat și... renunță la telefon.

★

Ajunse repede. Colegele ei erau gata de plecare. Află în grabă de la ele de „unul grav", cu care își va pierde probabil toată noaptea.

Își îndreptă ținuta, aruncă pe furiș o privire în oglindă — cearcăne și ochii pe jumătate închiși, cu pleoapele roșii și obrajii extrem de albi. Se uită pe raport. Doamne !, multe injecții... mai sînt și trei perfuzii de pus. Unde ziceau că era bolnavul... la salonul șapte.

Îi căută fișa. Era tînăr. Citi : „stare generală gravă, conștient, cooperant, repetă hemoragia ora 17".

Luă flacoanele și se îndreptă spre salonul șapte. O auzi pe Ligia strigîndu-i că vine deîndată s-o ajute.

Intră cu chipul destins. Celelalte paturi erau goale, cu așternuturile răvășite.

O întîmpină cu ochii lui mari, încercănați, speriați. Îi susținu cu greu privirea schițînd un zîmbet. Pijamaua [illegible] mototolită îi acoperea trupul urmărindu-l ca o umbră. Șuvițe ude de păr rătăceau pe frunte, se mișcau ritmic cu cutele dintre sprîncene și respirația zgomotoasă și precipitată.

El răspunse la salutul ei cu o coborîre de pleoape și întinse docil mîna cu urme vinete de sînge închegat. Lîngă el, tăvița metalică ondulată, din care cineva scursese neglijent sîngele [illegible], care mînjise cu dîre șerpuite pereții ei albi. Groaza n-o împiedică să-i asocieze forme geometrice din anii copilăriei. Reuși să-și înlăture sila și o strigă pe infirmieră. Apăsă prelung butonul soneriei. În sfîrșit, aceasta apăru în prag, bolborosind îmbufnată : „...pentru a cîta oară mă chemați tot aici ?".

Ligia, apărută în spatele ei, o repezi și, apropiindu-se, îi șopti :

— Pînă-l [illegible], hai să stăm puțin la noi, să-ți spun planul pentru duminică.

O [illegible] și o ascultă neatentă, întristată de chipul lui [illegible] pe care urma să-l revadă. Era ca și cînd ochii aceia o rugau să nu-l [illegible] [illegible] ceilalți. Sau poate i se părea și ei de fapt nu înțelegea în ce pericol era.

★

Îl privi pe furiș în timp ce pregătea perfuzia. N-o urmărea ; [illegible] cu privirea detașată, aparent liniștită. Îi surprinse un zîmbet abia schițat. Era gata.

— Ce [illegible] sîngeți ? îl întrebă.

— Oricare, răspunse cu vocea stinsă, urmărindu-i privirea. Stîngace, îi cerceta mîinile, căutînd unul din firicelele albăstrui care șerpuiesc ascunse sub învelișul străveziu al pielii.

— Nu vor să apară. Asta nu e prea potrivită, la prima mișcare se sparge. Dar, dacă n-avem de ales, [illegible] întoarsă puțin, ca să nu riscăm cînd [illegible].

— Nu acum, n-am așa mult timp.

Cînd se sfîrși [illegible], el rămase epuizat, respirînd adînc, [illegible]-și cu mîna buzele însîngerate.

[illegible]

Așa începuse noaptea.

[illegible]

„N-ai nici un pic de îngăduință". Îi spusese la ultima lor întîlnire. „Te-am rugat să mă ierți, am crezut că pot ajunge. Chiar ești atît de formalistă ? Dacă ți-aș cere ajutorul, ai considera asta tot o înjosire ? Crezi, într-adevăr, că lucrurile se împart numai în corect și incorect ? Mai sînt și obligații sau situații în care trebuie să alegi sau să hotărăști între două eventualități la fel de proaste. Tu, probabil, ai refuza să alegi, de teamă să nu răspunzi cîndva. Vrei să dormi liniștită. Ți-e, de fapt, teamă".

Se dezlănțuise și nici măcar nu încercase să-l oprească. Gîndurile îi erau furate de imaginea lui Andrei, încruntat, cu mîinile înfundate în buzunare, cînd ridicase din umeri și-i întorsese spatele.

★

Privi speriată picăturile care se înghesuiau vertiginos prin tubul transparent. Uitase unde se afla. Ceilalți pacienți își reluaseră locurile fără zgomot, mormăind un „bună seara". Aduseseră cu ei de afară miros de tutun și aer rece.

Îi atinse fruntea și mîinile, încercînd să-i aprecieze temperatura. Acele ceasului arătau ora unu noaptea. Se aplecă asupra lui și șopti, privind țintă în ochii lui neliniștiți :

— Mă întorc imediat. Apoi, tare, către ceilalți :

— Lumina rămîne aprinsă !

— Aș vrea să cobor.

— Nicidecum, tresări ea speriată, oricum nu mai durează mult. Grăbi pasul pe coridorul slab luminat ici-colo de cîte-un bec, uitat aprins prin cîte-un salon. În sala de tratamente Ligia citea un almanah, sorbind dintr-o ceașcă de cafea, aburindă. Ascunsese instinctiv țigara de îndată ce se deschisese ușa.

— Uf, m-ai speriat ! N-ai de gînd să vii ? Doar n-o să rămîi toată noaptea lîngă el. Stai măcar să bem cafeaua împreună. Îi spun eu infirmierei să stea pe lîngă el puțin, că n-o fi foc.

— Păi nu-nțelegi că vrea să se dea jos din pat ? N-ajunge nici pînă la ușă da' nu-și dă seama. Asta mi-ar mai lipsi. Unde mai pui că, dacă vrea, își smulge perfuzia.

★

Pregătise flaconul. Se aplecă să i-l schimbe. De îndată ce-i întîlni privirea, el deveni agitat și refuză să o asculte.

— Nu, te rog, înțelege-mă ; fii atît de bună cu mine și lasă-mă puțin. Mi-ajunge, de două zile stau nemișcat. Vreau jos.

— Nici nu discut. Am obligația să stau permanent aici, iar perfuzia să meargă continuu. Cum să te las ?!

— Te rog frumos, ești un copil bun și mă înțelegi. Este cumplit să stai nemișcat atîta timp. Nu se poate să nu-mi dai dreptate. Și... te mai rog ceva : am un număr de telefon acolo, la fișă. Să suni dimineața : să spui... nu, o să vezi.

Ultimele picături din flacon se scurgeau în grabă.

— Trebuie să te schimb ! Aproape îl somase. Îi șterse cu prosopul fruntea lac de sudoare și încetini ritmul coloanei transparente, strîngînd tubul la mijloc.

Ochii lui speriați n-o mai fixau. Urmă o respirație amplă, după care șuvoiul cald și roșu îi acoperi pieptul. Cîteva stropi se alăturară celorlalți pe halatul ei alb. Mișcarea convulsivă trase mîna cu acul înfipt în ea. Se opuse cu toată puterea ei, fără a mai încerca prima senzație de silă. Simți cum ceva cleios îi acoperă degetele.

Încet-încet accesul se potoli. O privire împăienjenită și cîteva vorbe pe care mai mult le ghici de pe buzele lui, care încercau să se dezlipească :

— Vreau mai jos... te rog !

Oscilă puțin. La urma urmei, dacă ar fi Andrei și ar ști că... l-ar ajuta, i-ar îndeplini dorința, cu atît mai mult cu cît ar înțelege că nu-l mai despart multe zile...

„Nu i-aș face pe plac ? Dar mi-e teamă, sînt sigură că pînă la urmă mă pot da și afară, dacă fac ce-mi trece prin cap".

— Vreau mai jos, te rog ! se auzi înfundat și sacadat.

Mai erau cîteva picături. Trebuia să se hotărască repede. Dac-ar fi Andrei, n-ar mai întîrzia. Degetele tremurau cînd opri perfuzia. Cu sentimentul că a făcut un lucru nepermis, căruia i se cuvenea o aspră pedeapsă, scoase cu un gest rapid acul din venă. Rămase cu mîna suspendată, uimită și speriată de ce înfăptuise. Ca un resort mîna se îndoi, iar bolnavul gemu ; de durere sau de satisfacție că rugămintea-i fusese ascultată ?

— Vreau jos ! rosti el, poate prea energic.

Îl ajută să se așeze pe un scaun cu picioarele scurte, pe care-l trase de sub pat. Opri cu mîna liberă oxigenul care se răspîndea, fluturînd șervețelul mînjit de pe noptieră. Îl sprijini, simțindu-i căldura trupului. Aștepta să audă un cuvînt de recunoștință.

„Of, Andrei, lasă mîndria și pleacă măcar o dată privirea !"

— Vreau mai jos, răzbătu pînă la ea un glas ca un vaiet prelung. Și Andrei era încăpățînat. De fiecare dată cînd obținea ce dorea, parcă nu-i era de-ajuns. Dar asta era chiar prea de tot, trecuseră mai bine de două minute de cînd îi îngăduise pauza. Se uită pe furiș spre ușă. Din celelalte paturi se auzeau respirații liniștite, sforăituri ritmice, gemete involuntare, din cînd în cînd cîte un oftat.

★

„Ah, Andrei, de ce fac întotdeauna cum vrei tu ?"

— Nu-i destul, mai jos, îi ceru el, cu ochii aceia nemiloși de insistenți și albaștri. Nu mai citi în ei teamă sau disperare : era o hotărîre de care se agăța cu încăpățînare. Și erau de un albastru atît de rece acum ! Căldura și detașarea, chiar și așteptarea aceea pasivă dispăruseră. „Doamne", scrîșnea din dinți zgomotos și o împingea, îndepărtînd-o cu bruma de putere ce-i mai rămăsese ! Brațul, cîndva puternic, nu reuși să o împingă. Atunci, ca un copil în fața jucăriei dorite, schimbă tonul :

— Mai jos... te rog !

Nu putea singur, numai ea era cea care-l ajutase. Trebuia s-o facă pînă la capăt. Ochii lui rugători îi așteptau hotărîrea.

Agitația și neputința îi accentuaseră parcă paloarea. Degetele subțiri îi încolăceau încheietura, strîngînd-o. Își simți pielea rece, amorțită. Efortul de a-l susține și de a-l împiedica să coboare o făcea să tremure. Ochii lui albaștri i se roteau agitați dintr-o parte într-alta, respirația îi devenise precipitată.

„De n-ar începe iar hemoragia ! Îl las numai cîteva minute și gata, îi pun perfuzia. Poate vine Ligia și mă vede ce fac. O să-și imagineze c-am înnebunit. Trebuie să fie secretul meu și al lui Andrei. Și ne vom împăca."

Odată întins, tremurul dispăru, brațele se relaxară, privirea era din nou blîndă și resemnată, dar cumva peste ea. Se ghemui pe o parte, își puse mîinile sub cap cu o mișcare lentă, ca pentru a fi reținută, își întoarse puțin privirea ; albastrul îi zîmbea, iar vocea se auzi brusc limpede :

— Acum, da, mai jos ; îți mulțumesc.

Cîteva clipe îi fixă privirea, apoi buzele i se strînseră ca să împiedice valul roșu. Mai avu un icnet. Speriată, încercă să-l ridice de sub umeri. Capul îi atîrna pe spate. Să fi strigat ? Vorbele ei vor fi de prisos ! Vor vedea ce făcuse, cum se lăsase impresionată.

„Vezi Andrei ce mi-ai făcut ? Lasă glumele !"

Îi simți brațul încordîndu-se și-l auzi șoptind imperceptibil, mai mult ghici :

— Lasă-mă jos.

Îl lăsă încet din nou și apăsă concomitent soneria. Ligia sau infirmiera o vor ajuta, îl vor potoli împreună și-l vor urca în pat. „Iartă-mă Andrei, n-am vrut să te cert sau să te pedepsesc".

Se ghemuise și-i zîmbea. Se liniștise. Vru să-l certe, dar ceva i se păru ciudat. Privirea lui era prea scrutătoare. O șuviță de sînge aluneca încet spre bărbie, deși respirația i se oprise.

Disperată îl întoarse : era atît de greu și nu-i mai opunea nici o rezistență ! Încercă să-i facă masaj, îi puse oxigenul. Se întrerupse și cu un prosop șterse sîngele care aluneca pe bărbie. Degetele i se lipeau între ele și n-o ascultau. Se auzea cu fiecare mișcare a ei un zgomot, ca atunci cînd se jucau cu paiele în paharele cu apă.

Ușa se deschise și simți brațele Ligiei, grele pe umeri, și pe urmă vocea ei șoptită :

— Lasă-l, s-a terminat. Ce mai vrei ? Cum naiba l-ai lăsat să cadă ?

— Vroia mai jos ! „Vai, Andrei, de ce te-am ascultat ? N-o să te mai cert niciodată, dar stai puțin, măcar să-ți explic de ce sînt supărată".

Întinse mîna și întoarse fotografia de pe noptieră. Nu mai suporta privirea femeii blonde care rîdea cu capul dat pe spate. Simți la colțul buzelor un gust sărat. Sînge, lacrimi ?

— Doamne, în cel hal te-ai stropit ! Hai să te speli. Se uită la degetele lui butucănoase înspăimîntată. Erau... Andrei le avea lungi și firave. „Iartă-mă".

Trecînd pragul rămase cu ochii pironiți la becul aprins deasupra ușii. Soneria zbîrnîia încă, trezindu-i pe cei liniștiți. Lumini se aprinseră în alte saloane. Nimeni nu-și mai amintise s-o oprească. Abia acum o auzeau.

— Nu-i nimic, treceți înapoi la pat, strigă Ligia către un cap ivit în crăpătura unei uși.

Ajunsă în sala de tratamente se repezi și răsuci butonul din dreptul salonului șapte. Zgomotul de sirenă al soneriei muri. Pași repezi și apăsați se auzeau apropiindu-se.

Trupul ei firav alunecă încet în scaunul retras din colțul încăperii. Se ghemui, ferindu-și privirea de lumină.

CRONICĂ (XVII)

Despre poezia **Mihaelei Muraru Mândrea** vorbește mai întîi **Radu Comănescu** : „Cred că mă aflu în fața unei poete adevărate".

Tatiana Radulescu observă că poeta „cultivă un stil de poezie ce ne invită să meditām asupra unei arte poetice în prelungirea unei tendințe tradiționale". Remarcă unitatea tematică a poemelor citite.

Nicolae Georgescu amintește că Mihaela Muraru Mândrea a mai citit în cenaclul „Numele poetului", condus de Cezar Ivănescu. Poeziile citite se organizează într-un poem amplu cu verigi organic trecute una dintr-alta : o viziune asupra cosmosului de fapt.

Iulian Neacșu declară de la bun început a fi „impresionat de această întîlnire între inteligență și suflet", după cum afirmă : „Îmi place modul acesta de a face poezie. Nu e pic de ostentație în ea, denotă o imposibilitate, fizică aproape, de a trăi fără poezie. Mă bucur că a citit. Fluturii din jurul lui Cezar Ivănescu n-au căzut în capcană : el nu e nici o lampă de noapte, nici o plantă carnivoră. În jurul lui prietenii sînt uniți printr-o adevărată credință în poezie.

Pentru **Dan Preda**, Mihaela Muraru Mândrea este „o voce distinctă în peisajul foarte variat al liricii feminine contemporane".

Cezar Ivănescu prezintă pe scurt situația Mihaelei Muraru Mândrea : „Este una din sutele de autori pe care i-am prezentat cu ani în urmă în revista «Luceafărul». A publicat în presă cam un volum de versuri, dar nu are încă o carte. Ar fi trebuit să fie pînă acum autoarea cîtorva cărți". Cezar Ivănescu vorbește, în continuare, de una dintre intențiile Mihaelei Muraru Mândrea : de a scrie o poezie „science-fiction" într-o linie poetică ce încearcă să acrediteze un nou limbaj poetic, „dar nu unul mimat, gratuit, în marginea limbajului filosofic și științific, ci unul real". Poeta „reușește să-și creeze muzica aceea de fond originală, să atenueze stridențele, să scoată în cuvinte nuclee de lirism intelectualizat în marginea orfismului, pulpînd de intensitate ermetică".

Nicolae Dan Fruntelată amintește, la rîndul său, demersurile făcute cîndva pe lîngă edituri pentru a se primi un membru în concursurile de debuturi și din redacția revistei „Luceafărul". „Premiul de debut al revistei «Luceafărul» nu s-a mai acordat în ultimul timp : el ar trebui să conste, de fapt, în tipărirea într-un volum a poeților premiați".

Discuțiile despre proza **Adelinei Ianuli** au fost concentrate și incisive. **Radu Comănescu** analizează gestul din final al personajului feminin. Nu cumva greșește făcîndu-i un „bine", administrîndu-i acest sfîrșit ?

Continuînd discuția, **Nicolae Georgescu** crede că cele două registre în care se desfășoară acțiunea punctează, într-adevăr, două situații simetrice. Proza pare, în fond, un ceremonial al singurătății, elegant compus, subtil construit.

Tatiana Rădulescu remarcă dinamismul acțiunii, autenticitatea mediului descris. Admiră „soluția estetică" : planul temporar (cafea, țigări) și acela al gîndurilor legate de experiența anterioară.

Iulian Neacșu, după ce subliniază că „proza nu este un raport de gardă al unei doctorițe", arată că ea „are o mare calitate : creează un echivoc în final". În fond, arată Iulian Neacșu, relația sufletească rămîne nedeterminată — la limita dintre iubire și îngrijire. Consideră că, de cînd publică și scrie mai intens, Adelina Ianuli „s-a apropiat prin literatura ei mai mult de ea însăși".

Dan Preda remarcă registrul psihologic foarte larg al personajului feminin : „Proza este, de fapt, un fals ceremonial al singurătății : femeia este totdeauna lîngă cineva, gata să participe, să iasă din singurătate".

Cezar Ivănescu arată că nu este vreun considerent estetic la mijloc atunci cînd afirmăm că un autor este medic. Dimpotrivă, definirea exactă a profesiunii — iar cea de medic este glorioasă în literatură — devine marcă a obiectivității și poartă miza unui mare interes. „Medicina se unește principial cu arta prin observație. La Adelina Ianuli ne surprind un lirism și o undă autentică de trăire în marginea trăirii autentice. Este realismul imediat și necesar al prozei".

În încheierea discuțiilor, **Nicolae Dan Fruntelată**, președintele cenaclului, consideră că atît poezia cît și proza se ridică la nivelul exigentelor cenaclului. Mulțumind încă o dată gazdelor, anunță că următoarea ședință a Cenaclului revistei „Luceafărul" va avea loc la o dată ce se va comunica din timp.

Cronicar

teatru — t

«Trei surori»

● Lectura piesei cehoviene **Trei surori**, semnată de Alexa Visarion pe scena naționalului timișorean, ne-a tulburat prin rigoarea gîndirii regizorale translată scenic într-un spectacol exemplar. Ceea ce-l preocupă pe regizor este să ne descopere lumea lui Cehov așa cum o vede el. Confuzia lumii care trăiește debusolată, acel fin du siecle, suferind de plictiseală și dezamăgire, este gîndită ofensiv. Nu este romantică ci egoistă și violentă. Oamenii aceștia incapabili de orice sînt totuși capabili de cruzime prin indiferență. Lirismul și ironia în registrul grav, existente în alte spectacole cehoviene, aici lipsesc. Totul este tensionat la maximum ; dragostea este sufocantă și apăsătoare, liniștea prevestitoare de furtună, totul se trăiește cu disperare și încrîncenare. Blîndețe nu există în nici un personaj. Un rău fără scăpare plutește deasupra acestei lumi încă de la prima ridicare de cortină. Regizorul își ordonează personajele pe următoarea direcție : nefiind capabile de comunicare intelectuală sau afectivă, relațiile lor sînt superficiale și se dizolvă la prima încercare. Societatea celor trei surori este a unor singuratici, izolați de propriul lor vid. Petrecerile pe care fiicele generalului le dau în casa lor sînt învăluite de o falsă veselie. Nimeni nu are nevoie de nimeni, se adună împreună ca să uite că sînt singuri. Deși perorează la nesfîrșit, lăsînd senzația unei generozități sentimentale, personajele sînt incapabile de fapte hotărîtoare sau sentimente puternice. Se discută despre tot, dar nu se face nimic. Spațiul scenografic, realizat cu excelență de Emilia Jivanov, poartă același sentiment al dezagregării. Deși imens, deschis și aparent ordonat, conține elementele haoticului care în final va devasta totul. Întreaga reprezentație este un maraton scenic în care momentele se succed dense, dilatîndu-se uneori pentru a fi și mai încărcate de semnificații ; amintim în acest sens, cu titlul de exemplaritate, scena despărțirii lui Verșinin (Vladimir Jurăscu), de Mașa (Larisa Stase Mureșan), a lui Tuzenbah (Robert Linz) de Irina (Margareta Avram), a destăinuirii lui Andrei (Mircea Belu) în fața paravanelor după care dorm cele trei surori sau se prefac nepăsătoare că dorm. Există în indiferența unuia față de celălalt un soi de răutate și egoism pe care actorii îl sugerează cu mare finețe. Nu se țipă în general în acest spectacol, cu excepția Mașei care este caracterizată de Olga cu cinism „dintre noi trei tu ești cea mai proastă", dar se simte sufocat țipătul de disperare, de singurătate, de dureroasă neînțelegere. Toți vor să se facă auziți și toți ratează înotînd singuri prin pustiul sufletului lor. Olga este cinică și blazată, Mașa năucă și pasională, Irina fals romantică, Andrei un prost ridicol, Kulighin (Miron Nețea) stupid, Natașa (Luminița Stoianovici) rapace și vulgară, Verșinin fals, înstrăinat de sine, Solionîi (Ion Haiduc) vanitos și încrîncenat. Cuplul perfect al spectacolului este Irina—Tuzenbah. Actrița știe să treacă subtil de la starea de visare romantică la incandescența momentelor cheie în spectacol, cum ar fi scena despărțirii de Tuzenbah, un ins stîngaci, imprecis, timid, evident condamnat să piardă în orice confruntare. Viziunea regizorului asupra psihologiei personajului este nuanțat și cu mult rafinament rezolvată de interpret. O altă revelație a spectacolului este Mașa. Nevrotică, pasională, lipsită de stăpînire, Mașa trăiește cu intensitate paroxistică o falsă mare iubire. La înalte cote artistice evoluează Irene Flaman Catalina, excelentă actriță, cu mari resurse de exprimare scenică și deosebită sensibilitate. Ion Haiduc demonstrează din nou că poate juca cu strălucire orice, fiind cel ce captează și fascinează în scenă. Este greu de izolat un personaj sau altul în orchestrația perfectă pe care Alexa Visarion a realizat-o în montarea acestui Cehov. Ceea ce a reușit regizorul este fundamental : el l-a înțeles pe Cehov din interior și ni l-a înfățișat într-un spectacol puternic și grav.

Liana Cojocaru

film — f

O evocare afectivă și polemică

● **Viața ca o poveste** cu subtitlul Filmul românesc ieri și azi (producție a Casei de filme Unu, scenariul : **Costache Ciubotaru**, comentariul : **Ecaterina Oproiu**, regia : **C. Ciubotaru** și **Al. G. Croitoru**) nu este o simplă antologie cinematografică, adică o culegere de secvențe alese din opera unuia sau a mai multor autori afirmați în istoria artei a șaptea în țara noastră. Refuzînd termenul de antologie, autorii și-l asumă pe acela de evocare afectivă care se constituie într-un sincer omagiu adus acelor oameni care au contribuit, în condiții de multe ori extrem de grele pentru prima perioadă, la constituirea istoriei filmului românesc de la începuturi pînă în prezent.

De la primele proiecții de film, ce au avut loc la București la 27 mai 1896, (doar la 5 luni de la primele proiecții publice Lumière) la primele „vederi" românești și la primul mare film istoric **Războiul independenței** — 1912, de la primele comedii ce aveau să culmineze pentru perioada interbelică cu **Visul lui Tănase** și **Bing-Bang**, la primele filme cu haiduci și la adoptarea sonorului, de la ecranizările de circumstanță la marele succes artistic al cinematografiei românești înaintate de 1950 — ecranizarea **Nopții furtunoase** datorate lui **Jean Georgescu** (prezentă în film cu cîteva secvențe și un excelent forșpan) — prima mare perioadă din istoria filmului românesc capătă dimensiunile unei adevărate epopei în care s-au consumat multe aspirații și energii, în care tenacitatea și entuziasmul pionierilor filmului românesc capătă realele dimensiuni ale eforturilor creatoare dedicate unei moșteniri culturale cu deosebire carate estetice și istorice.

Din această etapă ce cuprinde circa 88 de titluri de filme artistice un sfert se regăsesc în **Viața ca o poveste**, după cum un număr aproximativ egal de exemplificări marchează începuturile cinematografiei socialiste pînă în 1978, anul în care realizarea filmului **Pentru patrie**, dedicat centenarului independenței, încheie simetric ampla acoladă temporală începută cu **Războiul independenței**.

Secvențe antologice pentru încă o etapă a unui nou început al filmului românesc sînt extrase din **Răsună Valea**, **Desfășurarea**, **Directorul nostru**, **Erupția**, **La „Moara cu noroc"**, **„Viața nu iartă**, **Valurile Dunării** și **Duminică la ora 6**, titluri-reper pentru evoluția filmului românesc contemporan.

Aici tonul comentariului devine polemic cu prejudecățile estetice ale unei perioade revolute, dominată de intoleranța dihotomie a personajelor, de schematismul conflictelor, edulcorarea excesivă a realităților. Schițarea principalelor direcții ale constituirii epopeii cinematografice naționale — evocarea trecutului de luptă pentru eliberare socială și națională, valorificarea moștenirii culturale, reflectarea în diverse formule estetice a prezentului construcției unei noi societății rămîn însă inegal exemplificate, cu omisiuni flagrante (amintesc doar cîteva titluri : **Popescu 10 in control**, **Anotimpuri**, **Meandre**, **Comoara din Vadul Vechi**, **Reconstituirea**, **Gioconda fără surîs**).

Evocarea semnată de **C. Ciubotaru** și **Al. G. Croitoru**, proiectată în trei părți, poate face dreptate și asupra titlurilor menționate în următoarele capitole, ce sînt de pe acum așteptate cu interes de numeroșii cinefili care au prilejul vizionării unor secvențe antologice din istoria filmului românesc sau a rememorării unor mari valori interpretative ale ecranului. Mai trebuie consemnate eforturile coautorilor acestei prime părți a unei valoroase evocări în imagini a istoriei filmului românesc : specialiștii Arhivei Naționale de filme, filmologii **Floarea Ion**, **Bujor T. Ripeanu**, **George Littera**, autoarea montajului : **Melania Oproiu**, autorul coloanei sonore : **Viorel Ghiocel**, operatorii : **Adrian Drăgușin** și **Corneliu Cojocaru** și compozitorul **Adrian Tănăsescu**.

Călin Stănculescu

EMINESCU - POPAS LIRIC

Am mers mult căutind urmele pe unde a trecut Eminescu. Țara însăși a mers, așteptindu-l și căutindu-l : ca pe un mire așteptîndu-l — căutîndu-l apoi, pe el, și căutîndu-se pe sine, întîlnindu-se pe sine prin el.

Am mers tremurat, cutremurat ; neîncrezător, cutezător, am mers cînd molcom, cînd înviforat; liniștit și deznădăjduit ; hram și împărăție de vis și de floare, dezastru cu vînt rău la subsuoare.

Am mers căutînd urmele pe unde a trecut Poetul — încetul cu încetul.

Uneori, pe vreme curată, după ploi, pasul meu găsea pasul lui lîngă un tei ; și pînă să mă trezesc din visul de moarte, țara-l lua și-l ducea mai departe. Urcîndu-l pe zări, sara pe deal, coborîndu-l în cale — țara-și făcea zile de sărbători triumfale. Cînd osteniți oameni veneau de la cîmp cu coasa-n spinare — zile de munci și osîndă-și făcea țara în calendare. Că nu poți să spui azi Țară-Om, Țară-Pom — fără să spui Gură de Rai, Țară-Mihai ; fără să spui rugător și încet : Țară-Poet, Țară-Poet...

Mai la începuturile mele de lume i-am căutat urmele la întîmplare. Apoi, la începuturile mele de mine, l-am căutat urmele stăruitor și dureros, ca o dragoste neiertătoare. Treptat, am ajuns să-mi fac un îndreptar, un orar prestabilit din a căuta urmele Poetului ; m-a ajutat poate și meseria asta de ziarist — ca oarecare înlesnire a alergării — căreia și el i-a plătit vamă grea. I-am căutat urmele la Giurgiu, la București, la Tîrgu Mureș, la Oravița, la Blaj.

La Blaj l-am căutat în mai multe rînduri. Sus, pe dealul Hului Vechi străjuiește și astăzi Teiul de care vizionarul adolescent de 16 ani se rezemase, rostind transfigurat de emoție : „Te salut din inimă, Romă Mică ! Îți mulțumesc, Dumnezeule, că m-ai ajutat s-o pot vedea !".

Ce-l va fi îndemnat pe Eminescu să străbată țara cu pasul — Suceava, Gura Humorului, Cîmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Bistrița Năsăudului, Reghin, Tîrgu Mureș, Iernut, Tîrnăveni, Mediaș, Copșa Mică — spre a poposi la Blaj, acolo unde, după spusa lui Blaga, „bate ceasul mai presus de vreme" ?. Călătorind, după cum însuși mărturisește : „Zi de vară pînă-n seară am tot mers fără să stau de fel. Soarele era la apus, aerul începea a se răcori, holdele păreau că adorm din freamătul lor lung, de-a lungul drumului de țară oamenii se-ntorceau de la lucrul cîmpului, cu coasele de-a spinare, fetele cu oale și donițe în amîndouă mîinile, boii trăgeau încet în jug și carul scîrțîia, iar românul ce mergea alături de ei și pocnea din bici își țipa eternul său hăis, ho !... Ascuns în maluri, dormea Murășul, pe el trosnea de căruțe podul de luntri, pe care-l trecui și eu".

Cu siguranță că dascălul Aron Pumnul va fi avut un merit aparte în această călătorie. Cetatea cărturarilor iluminiști, străvechea vatră de conștiință națională trebuie să-l fi atras pe Poet cu tot respectul cuvenit istoriei Patriei. Martori oculari spun că tînărul Eminescu, în vremea cît a locuit la Blaj, se descoperea totdeauna cînd călca țărîna Cîmpiei Libertății, cînd trecea prin fața casei lui Gheorghe Șincai (de pe Ulița Trandafirilor nr. 65) și cînd îl întîlnea pe eruditul Timotei Cipariu. Nu întîmplător se pare că aici, la Blaj, a creat Eminescu poezia „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie".

...Ultima oară am cercetat pașii Poetului în ținutul Blajului, în anul și luna împlinirii a 70 de ani de la Unirea cea Mare. Rătăceam pe întinderea verde smălțuită cu întîii fulgi de nea a Cîmpiei Libertății. Ziua urca ușor spre amiază, apoi cobora spre asfințit. Nu scîrțîia creangă de copac, nu bătea aripă de zburătoare. O liniște blîndă învăluia totul într-o plasă de reverie și răcoare. Și totuși — ciudat — în această profundă, pioasă liniște prind să se audă șoapte. Una... două... trei... — freamăt de șoapte ca un dor de destăinuire. Uneori se disting, alteori se aud laolaltă — murmur, cîntec duios, strigăt sub cumpeni de zodii. Dar mai ales se aud tot mai lămurit, mai apăsat : „Noi vrem să ne unim cu Țara !" — un cor din mii de piepturi de bărbați, amplificat de ecoul dealurilor din preajmă. Și : „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie !"... — un murmur de izvor dătător de viață și speranță, aidoma Tîrnavei din apropiere.

M-am întîlnit cu duhul Poetului în inima de spirit și dragoste a Carașului : la Oravița, oraș mărunt ca o talpă de lume, dar frumos la suflet ca o lume întreagă. Aș zice chiar, cu toate precauțiile — dar și cu toate riscurile asumate — că aici am auzit însăși vocea Poetului. Ușor obosită de atîta apăsare de Univers, ușor invioată de atîta suiș de neam în ea. O voce de destin.

Aici, la Oravița, există cea mai veche construcție de teatru din România, pe al cărei perete stă scris în marmură vie : „Acest teatru a găzduit pe marele poet Mihai Eminescu, în vara anului 1868, cînd trupa de artiști Pascaly, din care făcea parte, a prezentat spectacolul la Oravița".

Să ne amintim. Era 30 august 1868. La gară, celebra trupă este așteptată de o mulțime de oameni. Și 12 trăsuri. Pentru cei 12 membri ai trupei. În fiecare trăsură — un artist. Într-una din aceste trăsuri — Eminescu. Toți purtați în triumf pînă la teatru.

În cușca sufleurului, cu cerul și pămîntul pe umeri, între două luminări de seu aplecat peste file îngălbenite — Poetul. În aceeași zi, 30 august 1868, revista „Familia" îl publica poezia „La o artistă". Oare cum va fi sunat vocea Poetului în acea zi ?...

Străbat încăperile ilustrului teatru, refăcînd în timp etapele ce preced clipa prezentă. La inaugurare, în 1817, Oravița avea sub patru mii de locuitori, nu cu mult mai mult decît un sat mai mărișor din Banat. Majoritatea acestora erau mineri, ocupație străveche aici — și poate că acest teatru este întruchiparea aspirației spre lumină a celor ce munceau în măruntaiele pămîntului.

Repertoriul îl constituiau mai ales piesele lui Alecsandri și Iosif Vulcan, dar și operele lui Caragiale și Ciprian Porumbescu („Crai Nou" aici s-a jucat pentru prima oară pe scena unui teatru stabil ; la Brașov este vorba de sala de festivități a unui gimnaziu).

În tot acest timp a existat o legătură neîntreruptă cu țara. Teatrul din Oravița primind cele mai valoroase trupe cu repertoriu național. După Mihail Pascaly (și Eminescu) au urmat Matei Millo, I. D. Ionescu (celebrul Ionescu de la „Union") Zaharia Bârsan. Ceva mai tîrziu, în perioada interbelică, au făcut aici turnee trupa lui Constantin Tănase, compania dramatică a lui Mișu Fotino, teatrele naționale din București, Craiova, Cluj-Napoca.

Pe aici i-a împins aripa dorului pe Goga, Iorga, Enescu, Minulescu.

Din 1968, la Oravița ființează un Teatru popular, purtînd pe aripi noi tradiția împovărată de glorie.

...Atunci, în 1868, la Oravița s-a creat o legendă, pe care poate să ți-o spună orice om întîlnit pe stradă : se zice că pe cușca sufleurului ar fi semnat Eminescu.

Dacă acum aș fi întrebat care este, totuși, cea mai sigură urmă a Poetului pe care am aflat-o — și pe care o port adînc în inimă — voi spune o poveste de început de lume și de sine. Îmi făceam stagiul militar. Era o armată... studențească — și ne adunasem între zidurile acelei cazărmi studenți de la Filologie, Drept, Istorie, Geografie, Teatru, Conservator ; toți care nu puteam urma o specialitate militară mai acătării — infanteriști. Studenți-studenți, dar militărie făceam duium. Se întindea pe marginea orașului o vale numită Drezleuca, lungă de peste zece kilometri, pe care o treieram în fiecare zi cu picioarele și cu masca pe figură.

Într-o sîmbătă la prînz, poetul Darie Novăceanu — un fel de dactilografa companiei, fiind singurul care știa pe atunci, prin 1961 sau 1963, să bată la mașină ; de aici, oarecare înlesniri — vine către noi, cîțiva din prietenii lui mai mici cu un an-doi, anunțîndu-ne misterios : V-am făcut rost de învoiri în oraș, de miine dimineață pînă luni dimineață la ora 5, cînd se dă deșteptarea, sîntem liberi. Mergem la Ipotești.

Desen de Vasile Nașcu

Nu știu cum a fost somnul celorlalți, dar peste mine au trecut trei rînduri de plantoane fără să lipesc pleoapă de pleoapă.

Dimineața — deși duminica ne sculam mai de voie, iar noi nu eram cei mai conștiincioși elevi-militari — am fost primii pe platoul de adunare. Și tot primii pe poarta mult așteptatei învoiri. Darie ne-a privit, ne-a cercetat atent, ne-a drămuit pe îndelete — și-a hotărît : Merge ! Și ca totul să meargă bine, am abandonat imediat orașul, luînd-o pe Valea Drezleucăi, pe unde drumul era mai scurt, nebătător la ochi — iar acum, fără raniță în spate și mască pe figură, și mai ales fără plutonierul Cucu, era chiar frumos.

Înaintam în rînd cu Darie Novăceanu, care tăcea meditativ : Traian Diaconescu, azi profesor universitar la Iași ; Stelian Cincă, bibliotecar-cercetător la Craiova ; și subsemnatul, ziarist la „România liberă".

La un moment dat, valea prinse a se lărgi ușor, cuprinzîndu-ne într-o dulce îmbrățișare. De undeva se auzi susurul unei ape — iar noi ne trezirăm murmurînd : „Aș vrea să văd acuma natala mea vîlcioară / Scăldată în cristalul piriului de-argint / Să văd ce eu atîta iubeam odinioară / A codrului tenebră, poetic labirint"...

Toată ziua a fost o zi a dulcei pierderi de sine : uliți de sat, prunduri de lac, cușmă de case, cușmă de sihle sfredelită de luminișuri albastre.

Noaptea — gest romantic ? — am hotărît să dormim în curtea casei Poetului, pe covorul de troscot moale, sub un tei uriaș, sprijinit în niște pari ca un bătrîn în toiege.

Stam întinși pe spate, privind spuza de stele care se cernea în văzduhul de purpură. Atunci s-a întîmplat minunea. Un băiețel s-a apropiat de noi, zicîndu-ne : Poftiți pînă la noi, vă invită bunica.

Doar ce-am trecut drumul — destul de neîncrezători în invitație, avînd în vedere și... ținuta noastră. „Poftiți, poftiți — ne-a îmbiat o voce din prag — v-am urmărit toată ziua". Am privit-o, sărutîndu-i mîna : bătrîna bătea în 70 de ani, cum să ne fi putut ea urmări, într-o zi de nestinsă hălăduială ? — dar am părăsit repede întrebarea, pentru că simțeam cum trecem pe un alt tărîm.

Ne-a ospătat cu faguri de miere și pîine caldă, de cuptor. Ne-a întrebat ce învățăm — și de pe unde sîntem.

Apoi am tăcut, cu toții, un timp...

Eram așezați direct pe pămînt, în jurul scării ce urca pe prispă. Răsărise luna, urcînd peste vîrfuri de cetini, se auzea cum codrul își bătea lîn frunza — iar noi așteptam, între trezie și visare, dulcele sunet de corn. ...Și cîntecul a prins să susure încetișor : se învolbura molcom, se ogoia molcom, ondula molcom peste noi și depărtări ; toate poeziile lui Eminescu se depănau pe această unică, tărăgănată, misterioasă melodie.

Într-un tîrziu, cînd bătrîna a zis că-i timpul de somn, am observat că ținea în poală o ghitară cu numai două strune, iar alături de o parte și de alta, două copile — cînd apăruseră? și de unde ? — murmurau încă refrene de ecou.

Vraja ne-a însoțit și cînd am revenit în curtea Poetului — închinîndu-ne Teiului și Casei sale — și a continuat să ne țină în plasa-i de reverie și după ce am ajuns pe malul Lacului, unde am hotărît popas adînc.

Dar n-aș vrea să devin liric pînă la obstinație — și nici scormonitor pînă la abuz. De-asta în încheiere — tocmai pentru a tăia și a-mi tăia din această creangă de exagerată siguranță — transcriu, în replică, o poezie pe care am scris-o ca pe un testament de iertare :

Întîlniri cu Eminescu

Vine cineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine altcineva și zice :
M-am întîlnit cu Eminescu !

Vine un actor și declamă :
L-am descoperit pe Eminescu !
Și așa mai departe

Din descoperire în descoperire
Corsari calificați
Ori navigatori solitari
Se întîlnesc mereu cu Eminescu

În timp ce noi
Cercetăm Calea Lactee
Și Steaua Polară
Așteptînd din frunzișul sonor
Să răsară Planeta Eminescu.

Ion Andreiță

dumitru țiganiuc

Inima ta ca un măr

Parfumată ca un măr de toamnă e ziua ta,
dacă trupul tău ar mirosi a măr nu te-aș iubi
nu stau ca o albină pe umărul tău,
ci numai pe propria-ți zi.
Parfumată și dulce e inima ta ca un măr
de toamnă sau clopot de vară,
ca lîngă-o cișmea gura mi-o duc lîngă sînul tău sting
din care picură rouă stelară.
Prunc mă simt după coastele tale ascuns,
încă nu m-am născut, iar dacă mori nu mă nasc,
sînt iluzia ta, fără tine-am ajuns
o sămînță-nvelită-n brocart de Damasc
o sămînță-ngenunchind asta sînt
rugîndu-mă ca Nichita sau ca bunul Mihai
să răsar din ochiul tău de pămînt,
din sămînța mea ingenunchind să răsai.

Cerul gurii noastre

Nu-mi pare niciodată limba
mai altfel decît țara mea,
ea-i patria care preschimbă-a
apelor voce-n glas de nea.

Ea-i patria unde largi păsări
cum n-au mai fost și nu mai sînt
aduc pe lume înțelesuri
că ne-am născut dintr-un cuvînt
deodată înflorit în gura
unui pămînt trecut în vis
din care ochiul nostru fură-a
luminii sevă de narcis.

Și uneori, chiar mi se pare
ca după coasta unui zeu
că stau în limba mea toți care
truditu-s-au să vin și eu.
Poate de-aceea cerul gurii-l
numesc un țărm ciudat și demn,
acolo limba-mi ca vulturii
își mișcă-o țară către semn.

Unde-s ?

Unde sînt, păpădie risipită prin haine și străzi,
care-s? mă-ntreb în poarta oglinzii, cînd
dintre cețurile ei sosește celălalt.
Am intors spatele universului,
par o creangă de-arin înflorind
în adîncul obiectelor.
N-am reușit să mă pipăi, urmele
degetelor pe lacul casei ca praful
de lună plutind.
N-am reușit să mă pipăi, sînt sigur,
sub senzația mea imprecisă vibrează
un nedemontabil costum de scafandru.

Dor

Pupilele se-ntorc mereu în mine
și se prefac în roți de bicicletă
și-aleargă prin arterele prea pline
de lume și te vor și te regretă

și sufletul oricîte semafoare
le pune, și oricîte sentinele,
ochii-mi întorși sînt hotărîți să zboare
cătîndu-te și-n cerul cu zăbrele.

Iată-i, iubire, scoși din umbra noastră,
pe serpentina nopților se suie
ca bicicletă tandră și albastră
spre care îngerii aruncă cuie.

Rîul

Da, e-adevărat, domnule procuror,
eu voiam să mă bărbieresc în izvor,

am aprins becul lunii, am luat și săpunul
florilor, dăruindu-le și cireșul și-alunul

și c-o lamă de silex vibrînd-o încet
mi-am ras chipul acesta de simplu poet.

El se duse ca valul, eu deodată-am rămas
cu o față străină, c-un ochi fără glas,

c-un contur omenesc, dar atît de ciudat
c-am pornit cu nuiaua în valuri să bat.

Domnule magistrat, faceți rîul să-mi dea
înapoi gîndul meu, cîntul meu, vocea mea,

faceți rîul să-mi pună o mască pe-obraz
cît de cît cu cea care o purtam pînă azi.

Altfel bat cu toiagul din sîngele meu
acest val pînă văd cum se schimbă în zeu.

Jurămînt

De tine și de patrie mi-e dor
de amîndouă în pridvorul vremii —
revin la voi pe drumuri de cocor
pe-acest tărîm de vis al Cosînzenii.

De tine și de patrie mi-e dor
și că mi-e dor de voi n-am nici o vină...
Vi-s necesar cum apa din ulcior
cînd vara-i jar de ghindă pe colină.

De tine și de patrie mi-e dor
vă jur pe pumnul de pămînt din mine...
De tine și de patrie mi-e dor —
și dorul meu e trunchiul ce vă ține.

În vama ce ne cheamă...

Ți-e trupul astăzi ca un templu nins
enormă-ntoarcere prin ierburi iată —
nimic nu se va șterge-n vreme, din ce-i scris:
e cheia ta în mine ferecată.

Struni-vei zări să-nmugurești destine
prin felul tău de-a pogori din ramă —
și nimeni altul nu va ști ca mine
să-ți fie grai în vama ce ne cheamă...

emil lăzărescu

Nici chiar în tulnicul de melc bătrîn
prealuminat de stele nenăscute încă...
Să poți să-mi deslușești tristețea de gorun —
doar zborului, din mine, așteptînd poruncă...

Casă de piatră

Fluviul respirației noastre
întrerupt în sărutul dintîi —
zvonirea gongului clipitei
al drumului deschis fără eroare...

Fluviul respirației noastre
întrerupt în sărutul diurn —
loc ferecat pentru sigiliul
jurămîntului ce ni l-am făcut

Fluviul respirației noastre
înflorindu-ne la cina cea de taină —
izbînda ce ne zvonește, în treacăt
ca un poem ce încă nu s-a scris.

Poetul

Numai într-atîta să ți se cuvină
rîvnita mărire
prin larma din fertile frămînturi :
doar pe măsura a tot ceea ce tu
întru viitorime
adaugi la întregul de toți pregătit
esența-monedă
ce doar prin clocotu-ți din sînge
de drept ți-o atribui...

delia dună

* * *

(sarea)
întomnează iubito
tîrziu, sub vămile peștilor
arar te întîmpin
întomnează însingurato
peștii chirciți sînt de vînt
și năvoadele trase

doar nisipul crăpat, fără urme

seara, spre noapte
marea aduce din larg
răsuflări

poate aduce vreodat' răsuflarea-ți spăimoasă
atîrnînd de odgon

oase de cal, albite
mai străjuie încă întunecat anotimp
bordeiul și fumul
și pruncul albit, moale din tîndă

m-ascund
neguri
toate m-ascund

apă cu ochii albiți

* * *

muzică adormită în ape
soarbe rotind
bășicile de pieliță pline cu aer

doar scufundări de riduri

înfășurîndu-se creațe
în somn

e peștele acvilă
parcă prigonind în cupele-i mai
stele liniștite
ce lucesc

* * *

între plase
sufletul înjgheabă o liniște

scrisuri clasice și De rerum natura
toate anamorfozele
întrînd în sare

luntri se destrămau umede

hei, haide acum
sună din lemnele apei
din ochiuri și noduri
sună din pene jilave
sună, sună
din fratele moale

plastică

Vocile ingenuității

● Sîntem uimiți cîteodată de forța temperamentului artistic al cîte unui minuitor de pensule, despre care nu știm nimic, apărut ca din senin pe simezele sălilor de expoziții, și care pare acolo în largul lui, emancipat de orice complex de inferioritate.

Cu asemenea gînduri am trecut recent pragul Galeriilor de artă ale Municipiului București, unde, ca și cu alte prilejuri, generoasele spații de expunere erau oferite, printr-un consecvent program de susținere și promovare a valorilor reale, indiferent de sorgintea lor artistică și profesională, la doi tineri pictori aflați, cum s-ar spune, la primul lor mare examen cu publicul. Ei sînt **Dumitru Tony Stanciu** și **Paula Niculescu.**

Pentru D. T. Stanciu întîlnirea cu universul artelor are un temei mai vechi și bipolar, teritoriile poeziei, ca substanță a tinereții sale spirituale și emoționale, fiind sondate și îmbogățite, totodată, și cu mijloacele contemplației plastice. O structură caracterizată de o vibrantă sensibilitate, Dumitru Stanciu este, înainte de toate, un excelent decantor, liric și cromatic, al spectacolului naturii. Plein-airul este modalitatea predilectă de lucru ; schițează laborios și cu nerv direct în culoare, cu o rigoare a lucrului ce-i trădează nu numai pasiunea, dar și disciplina interioară. Sigur, punctul forte îl reprezintă peisajul, notat în tușe energice, cu o bună stăpînire a cadrajului și a perspectivei. Știe să deseneze și, ca urmare, surprinde cu ușurință elementele de specificitate pe care le conține ambianța realului. El și-a însușit, dar într-un plan al ontogenezei sale artistice, cîteva din partiturile marii noastre picturi interbelice, ceea ce îl face accesibil unor largi categorii de privitori. Surprinde plăcut abilitatea cu care modelează lumina în suprafața pînzei, transparența culorilor, fie că operează în registrele grave ori cele brilliante ale gamei cromatice. Seria peisajelor transilvane din zona Sighișoarei, ca și cringurile sale se disting prin asemenea calități ale unei picturalități evidente ce-i stăpînește instinctul artistic.

Paula Niculescu este adepta unei picturi a notațiilor impresioniste, foarte importantă fiind, în cazul ei, plasticitatea pretextului real, care îi furnizează întreaga substanță și îi adecvează mijloacele de expresie. Desenează cu minuție, mai cu seamă în portret și în naturi statice, acestea din urmă, deși puține în expoziție, lăsînd să se înțeleagă că este posesoarea unei bune școli de inițiere în tainele picturii. Atrasă de miracolul naturii, în momentele ei de inserare, cînd luminile și culorile dobîndesc adîncime și consistență materială, artista își concepe peisajul cu o paletă încărcată de reflexivitate și sensibilă tușare a pastei. Ea a deprins din lecția maeștrilor săi arta de a supune culoarea impresiei optice directe, eliminînd tentația memorizării fotografice a pretextului real. Porțiunile lucrate în cuțit mi se par, în acest sens, mai aproape de temperamentul său, cel puțin în peisaje. Interesante și portretele ori compozițiile de gen inspirate din bogatele areale etnografice ale Vrancei și Maramureșului. Lucrările sînt încărcate de o caldă simpatie pentru lumea ce o reflectă, valoarea lor de document afectiv întrecînd-o, în cele mai multe cazuri, pe cea artistică propriu-zisă. Este o știință a stăpînirii de sine, care nu trebuie să dea drumul impresiei imediate, evaluării excesiv subiectivizate a realului, pentru a permite artistului să se ridice, între pereții atelierului său, la înălțimea actului de creație, în deplinul înțeles al cuvîntului. O premiză ce pecetluiește valoarea fără a știrbi nimic din ingenuitatea vocii care se rostește pe sine într-un careu de pînză.

Corneliu Antim

muzică

Seară de sonate

● Impusă atenției publicului și specialiștilor încă din anii copilăriei — privită pe atunci ca un fenomen aparte — Mălina Dandara este astăzi o certitudine a violoniticii românești, avînd toate datele cerute unui adevărat solist concertist. Deși abia în primul an de Conservator — clasa prof. Cornelia Bronzetti, tînăra violonistă a traversat deja, în numeroase concerte și recitaluri susținute în întreaga țară, un impresionant repertoriu cuprinzînd mai toate lucrările de rezistență din literatura viorii, de la preclasici și clasici la marii romantici, abordînd în același timp, cu multă siguranță, lucrări contemporane de mare dificultate.

Am reascultat-o de curînd pe Mălina Dandara într-o seară de sonate susținută pe scena Ateneului Român, alături de pianista Steluța Radu ; personalitatea ei artistică s-a conturat acum cu mai multă pregnanță, evoluția sa dovedind o împlinire a acumulărilor din anii precedenți, în special în plan coloristic. Față de acel alb-negru preponderent în jocul de nuanțe propus în interpretările anterioare, paleta s-a diversificat, deschizîndu-se către zone de lumini și umbre profilate pe conturul viu, însuflețit al trăirilor interioare pe care vîrsta adolescenței le-a adăugat firesc maturității artistice afirmate cu mult înainte. Tehnic vorbind, interpretările sale au fost dintotdeauna impecabile, trasate parcă de un computer nevăzut ce asigura o „funcționare" perfectă, fără nici o eroare ; îmbogățită sistematic cu noi elemente de expresie, construită cu o migală și o tenacitate de o forță uimitoare, concepția sa interpretativă are acum acel plus de sensibilitate, de vibrație ce caracterizează actul artistic autentic.

Programarea a trei sonate de anvergură aparținînd stilistic unor epoci distincte, a pus în lumină disponibilitățile și capacitatea Mălinei Dandara de a crea lumi sonore diferite, sub semnul comun al elevației și măiestriei.

În Sonata a X-a în sol major op. 96 de Beethoven, frazele elegante, de largă respirație, au creat suprafețe ample, în care momentele de virtuozitate strălucitoare au alternat cu cantilene sensibile ; în dialogul celor două instrumente am admirat ideala colaborare concretizată în dozajul echilibrat, în inspirata îmbinare sonoră vădind comuniunea spirituală a interpretelor. Impetuozitate și gingășie, exuberanță și meditație — o diversitate de trăiri redate firesc, fără ostentație, în fiecare din cele patru părți ale dificilului opus beethovenian.

Intrînd pe tărîmul muzicii romantice cu „Marea sonată" în re minor de Schumann, Mălina Dandara a găsit cu precizie și discernămînt gama de culori adecvată, sunetul plin, rotund și generos al viorii învolburîndu-se în avalanșe tensionate, avîntîndu-se în arcuiri suple sau depănînd melodii pline de duioșie în splendidul lied din partea a III-a ; zbuciumul romantic, elanurile pasionate și delicatețea suavă s-au regăsit în interpretarea acestei sonate de o frumusețe tulburătoare.

Moment de mare interes în programul recitalului, Sonata a III-a op. 25 în la minor „în caracter popular românesc" de George Enescu a adus, în pătimașe melodii amintind cîntul bătrînilor lăutari, în dramatismul viersului doinit cu inflexiuni aproape de vocea umană, în ritmul jocului năvalnic pierdut în nemărginirea unor splendide pianissime — trăsăturile definitorii ale sufletului românesc pe care George Enescu l-a revelat lumii în nemuritoare pagini ; Mălina Dandara alături de Steluța Radu au reușit redarea unei bogății imagistice impresionante, păstrînd o anume sobrietate savantă a construcției, permanent cenzurată de un control riguros. Fără a cădea într-un sentimentalism idilic, interpretele au realizat momente de nobilă frumusețe, cu reflexe sonore mirifice, cu viguroase descătușări culminînd în finalul de o vitalitate spectaculoasă.

Anca Florea

CULTUL LUI EMINESCU

Înfiripat acum, iată, un veac, cultul lui Mihai Eminescu, poetul național, a fost și rămîne, pentru poporul român, peste granițele politice nefirești care l-au putut despărți, fără să-l desfacă vreodată și mai presus de fireștile deosebiri de temperament, gust și orientare intelectuală care-l împart, fără să-l dezbine, în familii de spirite, un factor și o mărturisire de unitate. Nici o autoritate nu a impus, cu sceptrul sau cu sabia, acest cult, nici o sabie și nici un sceptru nu i-au putut submina autoritatea. El s-a născut spontan și e practicat liber, izvorînd din credință. M-am întrebat și mă întreb: de ce? Era mai curînd, un autodidact și, cu toată adîncimea preocupărilor sale în diverse domenii ale cunoașterii, un **dilettante** de geniu; totuși, oameni de cea mai strictă specializare științifica îi cercetează cu pietate opera și-i invocă autoritatea. A fost un romantic, stăpînit de setea formelor perfecte și stăpîn desăvîrșit pe toate tehnicile poeticii clasice; totuși, adepții celui mai îndrăzneț modernism literar au superstiția — dar oare numai superstiția? — de a-l omagia. Era un boem, cu o viață mai degrabă dezordonată; totuși, copiii de școală sînt chemați de pedagogi severi să-l ia drept pildă. A fost, din profundă convingere, un conservator militant și un doctrinar al conservatorismului românesc; totuși, liberali și socialiști se referă la textele sale politice mai mult decît cu respect. Credința sa în valoarea ideii naționale era susținută, într-o vreme în care toate popoarele Europei vedeau într-însa cheia de boltă a oricărei alcătuiri de stat și civilizație, cu o pasiune care a imprimat uneori scrisului său note de o extremă vehemență: totuși străini mai mult sau mai puțin învățați așezați între noi n-au cutezat, oricît de largi le-ar fi fost vreodată privilegiile, să azvîrle cu pietre în acela care putea să li se pară un idol etnic. De ce?

Fost-a într-adevăr Eminescu poetul cel mai înzestrat al acestui neam? A fost el mai poet decît Lucian Blaga, decît Ion Barbu, decît Vasile Voiculescu? Fost-a într-adevăr Eminescu, între scriitorii români, cel mai înțelept? A fost în el mai multă înțelepciune decît în Ion Neculce, decît în Ion Creangă, decît în Mihail Sadoveanu? Fost-a într-adevăr Eminescu întruparea cea mai înaltă a inteligenței românești? A fost el mai inteligent decît Ion Luca Caragiale sau decît Ion Ghica? Fost-a într-adevăr Eminescu cel mai doct dintre scriitorii noștri? A fost în el mai multă știință decît în Dimitrie Cantemir, în Bogdan Petriceicu Hasdeu, în Nicolae Iorga? Fost-a într-adevăr Eminescu fără egal în jurnalistică? A fost el mai expresiv, mai incisiv și mai convingător în dificilul gen al conciziei cotidiene decît Tudor Arghezi sau, iarăși, decît Nicolae Iorga? Fost-a într-adevăr Eminescu cel mai integru dintre intelectualii români? N-au fost oare, prin timpuri, atîția care au putrezit în temnițe sau au căzut secerați de ura prigonitorului pentru fidelitatea față de convingerile lor? Fie-mi îngăduit să mărturisesc neputința mea de a răspunde hotărît prin da ori nu tuturor acestor întrebări și chiar să mă îndoiesc, la urma urmelor, de noima lor. De ce, atunci, acest cult?

Poate pentru că el, Mihai Eminescu, a întrunit cel dintîi toate aceste felurite însușiri de inteligență, talent și caracter în unitatea armonioasă a personalității sale exemplare? Poate că-i așa, dar atunci valoarea sa, istorică și paradigmatică, i-ar justifica îndestul așezarea în canonul clasicilor literaturii noastre, nu însă și cultul ce i s-a consacrat. E mai mult decît admirație, fie cît de îndreptățită, e mai mult decît prețuire, fie cît de argumentată, e mai mult decît recunoștință, fie cît de datorată, în emoția cu care generații după generații de români se înclină asupra paginilor lui. Să fie, oare, din partea-ne, reacția afectivă față de vicisitudinile vieții omului fără noroc și fără prieteni care a fost? Compasiunea față de strălucitul bărbat care a iubit în chip nefericit o femeie nici măcar sclipitoare? Indignarea față de condiția proletară în care s-a zbătut acest prinț al spiritului? Revolta împotriva a ceea ce oamenii numesc cu ușurință nedreptatea soartei, împotriva fatalității care a aruncat în beznă, la ceasul desăvîrșirei ei împliniri, o minte atît de rodnică? Nici mila, nici indignarea, nici revolta nu au clădit vreodată temple. De ce, de ce, atunci, acest cult?

Îndrăznesc să răspund întrebării cu un cuvînt desuet, depreciat de dintele vremii și de uzul comun, un cuvînt care, asemenea monedelor antice smulse de arheologi pămîntului, trebuie spălat cu acizi pentru a-și revela adevărata valoare: poporul român l-a închinat un cult lui Mihai Eminescu pentru că poetul l-a iubit.

Mi se va spune că sînt nedrept: și alții l-au iubit. Au fost mulțimile de truditori cu brațele care, sub arșița ogoarelor și în dogoarea atelierelor, i-au dobîndit, cu prețul muncii și cu vlaga lor, dăinuirea pe acest pămînt. Au fost înfrățirile de asceți și însoțirile de cărturari care, nevoindu-și trupul, nesocotindu-și sufletul și încordindu-și mintea, i-au întărit spiritul și l-au luminat cugetarea și simțirea. Au fost tagmele de războinici care au căzut sau au triumfat pe cîmpul de onoare pentru libertățile lui. Au fost sfaturile de dregători și rîndurile de cîrmuitori care nu și-au precupețit liniștea pentru a-l conduce printre neliniștile acestei lumi. Așa-i. Au fost și sînt și vor fi dintre toți aceștia destui care să-l fi iubit pînă la jertfirea de sine. Și totuși, el este unic prin iubire. Deși e din aceeași substanță cu iubirea lor, iubirea lui arde în eternitate, cu o flacără fără pereche, în chip simbolic. De ce?

Întîi, pentru că a fost iubirea unui om care nu a agonisit pentru sine însuși nimic din bunurile acestei lumi: nici scaun de dregătorie, nici pămînt de moșie, nici moară de morărit, nici vamă de vămuit, nici gospodărie cuprinsă, nici femeie legiuită care să-i ridice drepți urmași și moștenitori numelui și agonisitei sale. Singura lui avere, talantul cu care fusese înzestrat de sus, avea două fețe: pe una era scrisă porunca dăruirii integrale de sine, pe cealaltă făgăduința stăpînirii lumii întregi prin Cuvînt. Talant de alegere, deci de suferință, fără căutare la gloate și în bazar. Împlinind el porunca, s-a împlinit făgăduința: dăruirea a rămas a lui, stăpînirea a trecut-o limbii românești.

Apoi, pentru că a iubit acest popor așa cum era, pentru că era, nu pentru ceea ce avea sau trebuia să fie. L-a iubit cu toate virtuțile și păcatele lui, cu toate nevoile și risipele lui, cu toate înălțările și căderile lui. L-a iubit fără amăgiri de îndrăgostit și fără pedanterii de dascăl, fără ocări de stăpîn și fără lingușiri de slugă. L-a iubit în respectul libertății lui și în duhul adevărului, pentru ca să se vădească lumii întregi că nu se află pe lume neam de oameni care să nu merite a fi iubit. L-a iubit fără să caute la chipul lui altfel decît pentru a se face, din iubire, asemenea lui: moldovean cu moldovenii, muntean cu muntenii, ardelean cu ardelenii, român cu toți românii, a fost țăran cu țăranii, tîrgoveț cu tîrgoveții, boier cu boierii și domn cu domnii. L-a iubit în pofida istoriei și în pofida destinului, asumîndu-i deplin istoria și destinul. Există mai mult decît o tainică analogie între hieroglifa vieții lui și povestea vieții acestui popor; ea a stăruit peste moarte în soarta operei sale, asemenea cu a neamului întreg. Cît elan constructiv, cîtă aprigă îndîrjire, cîtă credință înflăcărată și cîtă lehamite, cîtă resemnare, cît scepticism în omul acesta! Cîtă boierie și cîtă cuminție în vorba sau tăcerea cu care a întîmpinat ifosele boieriei fără minte și obrăznicia minților fără boierie! Ce discrepanță între firea lui mai mult decît excepțională și starea mai puțin decît comună de care a avut parte!

Și, în sfîrșit, iubirea lui pentru neamul românesc ne apare unică pentru că, prin curăția și intensitatea trăirii, prin limpezimea și desăvîrșirea rostirii, ea s-a depășit pe sine însăși devenind, în vremuirile istoriei și în colburile acestei răspîntii de căi ale răutăților, semn viu și simbol revelator al Puterii eterne și nemărginite din care purcede: al Iubirii atotcreatoare și atoțțiitoare care a chemat din neființă la ființă cerul cu stelele, marea cu valurile, codrii cu ramurile, semințiile și limbile pămîntului. Căci ne-a iubit cu iubire ziditoare și insuflețitoare care n-a cunoscut osteneala, îndoiala și deznădejdea, care s-a ridicat mai presus de pravila binelui, frumosului și adevărului, nu pentru a le jertfi slăbiciunii noastre omenești, ci pentru a ni le întemeia pe taina neistovitei ei tării. Un elin din vechea Alexandrie ar spune că ne-a iubit așa cum iubește un eon lumea în care se întrupează pentru a o reclădi. Hyperion! Cine poate ști?

Știm însă toți și o știu și aceia care nu ne iubesc și nu-l vor că, atîta vreme cît neamul și limba românească vor dăinui, cultul lui Mihai Eminescu va fi celebrat în forurile acestei țări, nu pentru făptura de umbră și vis a omului trecător, ci pentru sacra ardere de tot răscumpărătoare hărăzită lui. Scăldat în focul supremei Puteri căreia iubirea poetului pentru poporul său i-a dat chip, el ne întărește ființa națională și ne-o păzește și azi, la un veac de la mutarea sa la cele veșnice. El ne oferă, nu, el este, pentru români, pentru toți românii și doar pentru români, firește, criteriul teribil al iubirii de neam.

N. Ș. Tanașoca

EMINESCIANA

● Înscriindu-se în cadrul manifestărilor omagiale dedicate centenarului poetului național, cel de-al șaptelea tom al revistei „Învățămînt și pedagogie în România", editată sub egida Bibliotecii Centrale Pedagogice din București, se ocupă de-a lungul a 132 de pagini de importantul eveniment cultural.

Volumul se deschide cu două traduceri ale „Luceafărului": versiunile în limbile franceză („Vesoer", semnată de Mihail Bantaș) și cea engleză („Lucifer", datorată regretatului poet Corneliu M. Popescu) și se încheie, de asemenea, cu o tălmăcire a capodoperei eminesciene, de data aceasta în sanscrită, cuprinzînd 392 de versuri, aparținînd Urmilei Rani Trikha.

Între aceste prelucrări în limbi de mare circulație a nestematei marelui maestru al liricii românești sînt simbolic grupate o serie de studii ce au, ca prefață, o notă reluată din volumul „Mihai Eminescu", „Junimea" 1974, aparținînd lui Tudor Vianu, privitoare la însemnarea găsită pe marginea unui manuscris eminescian, din tezaurul Bibliotecii Academiei R.S.R., privind celebrul poem.

I se alătură textul unei conferințe despre Eminescu, ținută de către G. Călinescu la Cursurile internaționale de limbă, literatură, istorie și artă, organizate de Universitatea bucureșteană.

Un al treilea maestru al criticii românești, Eugen Lovinescu, este și el prezent cu eseul „Traducerea lui Eminescu".

În corpusul volumului figurează apoi o serie de comunicări cum ar fi: „Eminescu bibliotecar" de Aluna Bejan, „Eminescu în pedagogia română" de Cezar Bîrzea sau cele privind răspîndirea operei sale poetice pe meridianele globului, de acest aspect ocupîndu-se mai mulți autori. Astfel, Maria Constantinescu-Condruț analizează traducerea în slovacă a operei poetice, datorate unui alt poet național, Ivan Krasko; Ana Șincai face o trecere în revistă a traducerii operei eminesciene în limba engleză. Urmează: Alexandru Suter: „Eminescu în germană", Georgeta Vilău: „Eminescu în polonă"; Hilda Burcian: „Eminescu tradus în maghiară". Florica Georgescu este autoarea a două studii: „Eminescu în cultura italiană" și „Mihai Eminescu în Franța". Doina Antonie-Constantinescu: „Eminescu în Uniunea Sovietică", Mioara Caragea: „Eminescu în spaniolă și portugheză".

În finalul volumului, studiul lui George Anca, redactorul-șef al publicației, intitulat „Documente indoeminescologice" încheie în mod fericit cuprinsul, pe cît de bogat, pe atît de divers al publicației, care se constituie într-un moment cultural cu ample semnificații în acest an omagial eminescian.

Florin Colonaș

„Eminescu și Creangă" — tablou de Octav Băncilă

CENTENAR CREANGĂ

SPECTACOLUL LUMII

Universul poveștilor lui Creangă este dominat de cel puțin două coordonate fundamentale: ethosul și logosul. În acest spațiu insolit, interacțiunea forțelor originare (lumea e recreată cu candidă îndrăzneală demiurgică ori de cîte ori se dovedește incongruență moralei) și eterne naște tensiuni colosale.

Nimic însă nu se poate sustrage instanței bunului simț. Din perspectiva acestuia, totul poate fi însă judecat, regîndit, rostit și retrăit. Chiar și moartea. Ivan, de pildă, o învinge în felul său, sau, dacă e să mergem mai departe în plan speculativ, învinge o anumită reprezentare a morții. Reușește, în primul rînd, printr-o detașare ironică față de sine, prin dispreț epicureic și, ceea ce e mai important, prin refuzul de a vedea lumea altfel decît din perspectiva vieții.

Pentru Ivan, moartea, ca și răul sînt alienări ale spiritului, delicte de logică ale ființei supreme (nu paradoxii !), întrucît deși Atoateziditorul are acuitate senzorială, este cam lipsit de dreaptă judecată. Așa stînd lucrurile, el nu-i mai presus decît Ochilă. Vede multe, pricepe puține. Moartea e jucăria cinică a unui Dumnezeu senil. La fel și iadul. Ele fac parte din spectacolul lumii, îi dau culoare, nu însă și suficientă consistență, întrucît devenirea a intrat într-un punct dominat de forțe inerte, fiind adică un angrenaj de principii formale, de gesturi și rituri aborigene, goale de o semnificație mai adîncă. Stăpînul lumii asistă amuzat și plictisit la spectacolul pe care și-l oferă, viața părîndu-i-se un lanț de întîmplări stereotipe, care au uitat să se mai revendice de la el. Deși lumea i-a cam scăpat de sub control, însoțit de cîte un locotenent, cel mai des de sfîntul Petru, încearcă să guste efectele comediei al cărei autor total îi place să se închipuie. Și, ca orice ființă fără o putere de judecare mai mare, el refuză consilierii. Să fie doar frica de a nu fi contrazis? Pentru că, așa cum am văzut, are încă instincte sănătoase. Are vitalitate, nu și preaplin spiritual. De altfel, diferendul dintre el și Ivan tocmai aici se rezolvă, în sfera sensibilului. E și pentru că omul nu-și bate prea mult capul cu cele sfinte. Pornit prin lume haihui, fără să fie conștient deloc de bobirnacul sacru, el își caută mai ales menirea vitală. Epicureic și jovial, generos din instinct, Ivan iese din normă, ignorînd, cu aceeași dezinvoltură, principiile binelui și răului, fără să se situeze totuși mai presus de ele. Se poate însă contamina, cu aceeași ușurință, atît de bine cît și de rău. E un naiv inofensiv, o frunză-n vînt. „De drumețul care cîntă, să nu te temi" — îi spune Dumnezeu însoțitorului său. Și nu e deloc sigur, apoi, că Atoatestăpînitorul nu-l pizmuiește pe acest plebeu al spiritului pentru nepăsarea cu care a pornit în lume. „Dar cînți, cînți, nu te-ncurci" — nu-și poate el reprima sfînta invidie, ațintindu-i calea lui Ivan.

Dar conflictul nu se rezolvă din perspectiva unei dialectici sacre, ci din a dogmei. Ziditorul își conservă atributele morale, cuvîntînd după model biblic. E mai comod așa. Asimilarea sacrului în profan se face fără nici un fel de complicații dialectice. Lucrurile stau așa și nu altfel, pentru că așa și nu altfel au fost orînduite dogmatic. „Cine dă săracilor, împrumută pe Dumnezeu, zice scriptura". Iar cuvintele sînt rostite chiar de Dumnezeu. Ar fi putut spune altfel, mai firesc, mai direct, mai fără solemnitate: „Cine dă săracilor, mă împrumută pe mine". Dar s-ar fi desconspirat prea devreme, iar modul impersonal în care formulează acest precept moral surprinde dialectica sacrului și profanului în toată ironica ei prospețime. Chiar și Dumnezeu e limitat de dogmă. Acționează ca un popă cu frica transcendentului. Morala nu e deci emanație a dreptei sale cumpăniri, ci reflex al spiritului dogmatic.

Pare firesc deci ca moartea, instrumentul fundamental al autorității supreme, să fie învinsă de către Ivan mai întîi printr-un șiretlic, un joc rudimentar al spiritului. Ceea ce nu înseamnă că închistarea dogmatică poate fi demolată atît de ușor. Nu, nicidecum. Ar fi prea puțin și prea mult în același timp. De ce să antrenăm forțe atît de inegale acolo unde se ascund tensiuni atît de mari? Ivan nu-și propune, de fapt, imposibilul, să învingă moartea, ci o anumită morală, promovînd-o pe a sa, morala vieții simple, epicureice, străină de angoase obscure („Oare nu cumva de-acum mi-oi da cu paru-n cap de răul Vidmei? Ba zău, nici nu mă gîndesc"), fără inhibiții mistice („Și cică atunci, unde nu s-a apucat el, în ciuda morții, de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă, de parcă-l mistuia focul"). E o revoltă a cărei victorie rămîne incertă. Pentru că, uitat de moarte și de Dumnezeu, omul cade într-un plictis fără leac, ale cărui consecințe sînt cam greu de evaluat. Soluția epicureică se dovedește limitată („Guleaiu peste guleaiu, Ivane; căci altfel înnebunești de urît..."), dar e o soluție. Și, la urma urmei, mai importantă e revolta împotriva strîmbătății lumii orînduite în spirit dogmatic.

Trecerea din real în fantastic și din imanent în transcendent se face după consecvente principii ale naturalului, adică în chip cît se poate de firesc: un pas, și ești **dincolo**. Dar ce pas... Lipsit de fast simbolic, de solemnitate sacră, el are totuși o semnificație strictă, adîncă. Și pentru că trecerea e mai ales dintr-un univers moral în altul, semnificația momentului se consumă, cum e și firesc, în plan etic. De aceea, ontologia fantasticului la Creangă pare neglijată. Iar, de cele mai multe ori, este neglijată. (Vom vedea, mai tîrziu, cît de simple și firești, cît de puțin întortocheate sînt căile mirifice în cosmos). N-ar folosi la nimic să descoperim în lumea de dincolo (un dincolo foarte heterogen, de altfel) elemente ale unei realități violent alienate, decoruri colosale, situații absurde un ambient șocant. Recuzita bestiarelor, atît de des întrebuințată în alte creații similare, mai ales pentru a conferi individualitate lumii de dincolo, nu prea contează la Creangă. Faptul se explică, desigur, și prin aceea că el descinde dintr-un univers folcloric (în care lumile coexistă în mod firesc, despărțite doar de cîteva vămi ușor de trecut), nu dintr-unul al terorii mistice.

Ceea ce e altfel acolo (să considerăm pasul evocat ca și făcut), se referă mai ales la tipologia morală. Tenebrosul Scaraoschi are o directivă simpla, dezarmant de simplă: „să vire vrajbă între oameni și să le facă pacoste". Adică să strice buna alcătuire a unui univers moral, să transforme cosmosul în haos. Nu-i puțin, desigur. E premisa strictă a unei noi alcătuiri a oricărei lumi ce nu vrea să se revendice din ruinele alteia.

Fizionomia prințului întunericului e neutră, nesemnificativă. Aproape n-are chip. Subalternii i se adresează cu „Mirșăvia Voastră" și asta e destul. O simplă sintagmă înlocuiește efortul autorului de a căuta sugestii zoomorfe și antropomorfe care să ne convingă cu cine avem a face. Accentul fiind mutat de pe aventura în sine pe confruntarea morală, ar fi inutil să-l știm altfel decît după fapte.

Obiectul confruntării trebuie să fie însă coerent și adînc individualizat. Lumea prințului întunericului (mai precis refugiul său, știute fiindu-i ambițiile atotcotropitoare) nu e una de fantome, ci dominată de același patos vital ca cea reală. Altfel, confruntarea ar fi lipsită de tensiune dialectică.

Apoi, protagoniștii trebuie să poarte o mască morală, nu numai pentru a se delimita cît mai precis, ci și pentru că, așa cum spunea cineva, adevărurile metafizicii, dacă ai răbdare să le observi, sînt adevărurile măștilor. Iar odată masca pusă, nimic nu trebuie să pară fictiv. De aici, dezinvoltura trecerii din real în fantastic și din sacru în profan.

Grigore Traian Pop

ÎN CONȘTIINȚA URMAȘILOR

...Viața lui a fost un zbucium. 40 de ani de drumuri și lupte. Încă din fașă părinții l-au purtat de la Ipotești la Botoșani pentru botez — și acest drum a rămas oarecum simbolic — emblematic oricum — pentru ceea ce am putea numi complexul vieții lui Eminescu: o continuă „pendulare" între un „Ipotești" ce exprimă verticala locului, polul nord magnetic al existenței sale, legătura cu firele astrelor și miezul cosmic, și un „Botoșani" ce exprimă polul nord geografic, tendința de deviere și păstrare în sensuri mărunt-omenești, de „coborîre pe pămînt" și chiar de „întinare". Copil fiind, apoi, părinții l-au luat cu ei la Dumbrăveni, iarăși l-au adus la Ipotești, el însuși intuindu-și legea ne-stării pe loc s-a preumblat pe la Agafton, poate și pe la Coșula — prin sate și prin codri. Apoi Cernăuții, iarăși Ipoteștii, Blajul chemărilor neamului său, Bucureștii, Giurgiul, iarăși Ipoteștii, Viena, Berlin, Oradea, Iași, București, Odessa, Viena din nou, București și Iași din nou, Botoșani — București pentru ultima oară, din 1888 și pînă astăzi, și pînă în veacul veacurilor iradiind din tezaurul manuscriselor de la Academie lumina veșnică de stea ce nu mai este, stinsă în depărtări albastre... Viața lui Eminescu este o continuă pendulare între un Ipotești ideal, pe care poetul însuși a încercat să-l schimbe, să-l transfere în centrul țării — și un Botoșani mereu centrifugal. Oricine, oricînd, va investiga vreodată acest ghem de drumuri și de lupte va trebui să identifice constanta Ipoteștilor — și sorbul celorlalte direcții în complexul vieții lui Eminescu...

Opera lui a fost — și este, și va fi — un zbucium continuu al culturii române. Peste o sută de ani, deocamdată, de lupte cu înfrîngeri, confruntări incerte, victorii de-o clipă ori de un ceas — într-un cuvînt un secol de neodihnă trează a spiritului acestui neam. Eminescu verifică „celula neamului românesc" (expresia îi aparține, după cum știm, lui Titu Maiorescu) la fel de bine ca marile confruntări ale istoriei. Victoria de la Rovine este — în ordine absolută — identică cu victoria lui Eminescu în cultura română. În acest sens, se poate vorbi de o revoluție permanentă Eminescu, de un program impus în celula culturii române de codul genetic eminescian. Cercetările în curs de materializare stabilesc vasta epopee a pătrunderii, difuzării și păstrării operei eminesciene în cultura română de-a lungul timpului. Sîntem pe clina marilor bătălii. Adevărul este absorbit, deocamdată, în pagini de ziare și de reviste —infinite ca număr. Exploziile luptei din 1911, de pildă — cînd pentru prima oară opera lui Eminescu a fost net despărțită în poezie și ziaristică, impunîndu-se de către spiritul timpului tăcere condescendentă asupra acestei de-a doua laturi a ei — au tăcut, s-au lăsat absorbite, înghițite de steaua paginii de ziar. În 1911 s-a consumat o mare bătălie pentru dislocarea lui Eminescu din constanta „Ipotești", din completitudine, și scindarea operei sale. Încet, tenace, împreună cu timpul, cultura română a reușit, pînă în 1920, să restabilească unitatea. S-a întîmplat, apoi, o a doua încercare de scindare cu tendința manifestă de a arunca la coș jumătatea incendiară a operei eminesciene, aceeași incomodă ziaristică. În 1924 lupta se reia — apărătorii poetului fiind un Octavian Goga, un Ioan Slavici, un George Topîrceanu, un Mihail Sadoveanu. Și exploziile acestui al doilea război Eminescu au tăcut, s-au lăsat absorbite în ziare și reviste. Destinul culturii române pare, el însuși, fixat de același exemplu al complexului vieții lui Eminescu. Într-adevăr, ce înseamnă cartea — ca număr de titluri ori de exemplare — pe lîngă ziar ori revistă? Cultura noastră funcționează în această dualitate ontologică a cărei expresie sensibilă pare a fi imaginea icebergului: o șeptime din blocul de marmură deasupra — șase șeptimi, dedesubt sub linia de vedere. Cărțile? — Creasta valului, partea vizibilă, pipăibilă. Mersul adevărat al ideilor, viața spiritului, dramatismul existenței, zbuciumul ca neodihnă trează — în adîncul oceanului de ninsoare tipografică apare mai clar, în ziare și reviste. Eminescu n-a scris tratate științifice, studii prinse în coperți de carte — ci s-a angajat în această salahorie din adîncuri, a modelat mari teorii pe care le-a infuzat în popor prin oficiu zilnic. Pe frontispiciul ziarului **Timpul** stă scris: „apare în toate zilele de lucru." Ziarele, în general, reprezintă zilele de lucru ale culturii române. Către ele ne îndeamnă exemplul vieții lui Eminescu. Lucrarea spornică și sporitoare a spiritului a ieșit totdeauna victorioasă din confruntarea cu opera lui Eminescu. La 1924 putem consemna o sărbătoare a acestei munci. La 1939, prin Perpessicius, începeau sărbătorile continui, marile sărbători legitime întru Eminescu. Au fost ani cînd aceste sărbători au fost iarăși interzise ori poleite, fardate în stridențe de bîlci. Astăzi trăim anii unor sărbători adevărate, ai unei voințe colective, unanime, de cunoaștere și asimilare. Oricît am vrea să închidem ochii, să ne supunem cu totul lui Eminescu ori să-l supunem cu totul — ne dăm seama, din ce în ce mai lucid, că lucrul nu se poate. Cu Eminescu ne confruntăm — acesta este adevărul — ne „luptăm" zilnic, în toate zilele de lucru. Eminescu impune reconsiderarea marelui nostru tezaur ziaristic și revuistic, rediscutarea — din punct de vedere istoric, social, cultural, sociologic, teoretic — a secolului al XIX-lea românesc, placă turnantă la clădirea istoriei noastre. Eminescu ne cere muncă, studiu, știință de carte — și ne spune din fiecare pagină a operei sale, din fiecare pagină a luptelor ce s-au dat pentru el: cunoaște pentru a iubi; nu iubi fără să cunoști, fă-ți din iubirea ta lucrarea spiritului.

Nicolae Georgescu

DESPRE UN PRETINS CRONICAR: AXINTE URICARIUL

Axinte Uricariul, copist de documente și cronici interne, care a activat la Curtea din Iași, în primele două decenii ale secolului al XVIII-lea, este un nume ce, de mai bine de un veac — de cînd M. Kogălniceanu a editat **Letopisițile Țării Moldovii** —, poate fi întîlnit în toate sintezele de istoria vechii literaturi și istoriografii românești ca autor al scrierii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă**. Nimeni nu s-a întrebat însă pînă acum cîtă îndreptățire se află în a-i atribui acestui „simplu scriitor de documente" — cum îl numea N. Iorga — paternitatea asupra cronicii oficiale privind a doua domnie a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova (1711—1716), întreprindere ce se vădește a fi realizată din însărcinarea directă a domnului și cu masivul concurs al acestuia pentru multe din informațiile consemnate, atitudine nemaiîntîlnită la nici un voievod, mai ales într-o lume în care respectarea ierarhiilor sociale făcea inoperantă o astfel de alegere (căci cronicile oficiale ale Moldovei și Munteniei, **fără excepție**, sînt realizări ale marilor boieri, care dețineau sau deținuseră importante funcții în stat). O vom face noi, dînd la o parte **unanimitatea** părerilor cu privire la „letopisețul de necontestat al lui Axinte Uricariul" (I. D. Lăudat, **Istoria literaturii române vechi**, III, București, 1968, p. 6), lucrare despre care „știm sigur că aparține lui Axinte Uricariul, pentru că ni s-a păstrat parțial manuscrisul ei autograf" (Al. Piru, **Istoria literaturii române de la origini pînă la 1830**, București, 1977, p. 267). Așa să fie? Cercetînd cele trei ediții ale scrierii în discuție — două aparținînd lui Mihail Kogălniceanu (1845 și 1872) și una lui Ioan Șt. Petre (1944) — am fi tentați să spunem că da! Deoarece ambii editori îl dau ca autor incontestabil pe Axinte. În ediția lui Kogălniceanu scrierea se deschide cu titlul **„A doua domnie a lui Neculai Alecsandru Mavrocordat V. V. în Moldova de Acsinti Uricarul (1711—1716)"** și se încheie cu precizarea **„Sfîrșitul domniei a doua a lui Nicolai Mavrocordat Vodă, scrisă de Acsinti Uricarul"** (Mihail Kogălniceanu, **Cronicele Romaniei**, II, București, 1872, p. 119 și 173). În ediția lui Ioan Șt. Petre, însoțită de un dezvoltat studiu introductiv, aprecierile sînt categorice și explicite: „Ni s-a păstrat izvodul original al lui Axinte Uricariul în manuscrisul nr. 6 de la Biblioteca Universității din Iași (...) Avînd la îndemînă izvodul original al lui Axinte, l-am copiat în întregime literă cu literă (...) Prin această ediție, am urmărit să pun la îndemîna publicului și a specialiștilor cronica lui Axinte așa cum ni s-a păstrat în izvodul original scris în anii 1715—1716 chiar de Axinte" (Ioan Șt. Petre, **Axinte Uricariul, studiu și text**, București, 1944, p. 69—70).

Totuși realitatea este alta și poate fi probată dacă cercetăm cele 15 manuscrise descoperite pînă acum (nu 13 cum se afirmă în **Enciclopedia istoriografiei românești**, București, 1978, p. 42) care conțin — integral sau parțial — textul **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă**. Manuscrise copiate în intervalul cuprins între anii 1715/1716 și prima jumătate a secolului al XIX-lea, cunoscute astăzi prin siglele:

— la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România manuscrisele românești nr.: 37, 56, 58, 239, 241, 532, 1 299, 3 491, 3 532, 4 225, 5 367, 5 952 și 81 de la filiala Cluj:

— la Biblioteca Centrală a Universității din Iași manuscrisele nr.: II-22 (fost 6) și III-62 (fost 132).

Analizîndu-le cu atenție pe fiecare dintre acestea observăm că:

1) Nici unul dintre manuscrise nu-l indică pe Axinte Uricariul ca autor al cronicii „De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă".

2) În nici un manuscris nu se specifică referitor la această scriere că ar fi fost măcar copiată de Axinte Uricariul.

3) Nici una dintre copiile cronicii nu vădește grafia lui Axinte Uricariul, foarte ușor de recunoscut pentru cei familiarizați cu ductul scrierii sale de o eleganță rară.

4) Nici unul dintre manuscrise nu reprezintă originalul scrierii, toate fiind doar copii ale acesteia.

Și atunci de unde categorica și unanima atribuire lui Axinte Uricariul a paternității cronicii celei de-a doua domnii moldovene a lui Nicolae Mavrocordat. Răspunsul îl vom afla examinînd **cel mai vechi și mai apropiat de forma originală** manuscris care o conține: manuscrisul nr. II-22 (fost 6) păstrat la Biblioteca Centrală a Universității din Iași. Este manuscrisul care a stat la baza edițiilor lui M. Kogălniceanu și Ioan Șt. Petre, cel pe care acesta din urmă, considerîndu-l „izvodul original al lui Axinte", l-a „copiat în întregime literă cu literă".

Dimensiuni: Are formatul 15×19 cm. Numără 3+375+2 file (primele 3 și ultimele 2 sînt nenumerotate și inițial au fost lăsate nescrise). Dintre acestea lipsesc filele 265—266 care erau însă nescrise. Pînă la fila 375 nici o filă scrisă nu lipsește.

Titlul întregului manuscris: **Letopisețul Țării Moldovii de la Stefan sin Vasilie Vodă încoace, de unde iaste părăsit de Miron Costin logofătul, iară acum s-au scos din izvodul lui Vasile Dămian ce-au fost 3 logofăt și de pre izvodul lui Tudosie Dubău logofătul și altora. În tîrg în Eși, vlto 7 224 [1715] sep. 1 vă dni Io Nicolae Alexandru Vodă într-a doua domnie.**

Cuprinde: **Letopisețul Țării Moldovei de la 1661 la 1709** atribuit lui Nicolae Costin (f. 1-159) — pentru autor vezi Alexandru V. Diță, **Reinterpretări și adăugiri la studiul cronicilor moldovene**, în „Revista de istorie", nr. 5/1979, p. 875—893; **Letopisețul Țării Moldovei de la 1709 la 1711** operă necontestată a lui Nicolae Costin (f. 162—264); **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă**, cronica aflată aici în discuție (f. 268—375).

Primele două cronici, deci filele 1—264 au fost copiate de Axinte Uricariul, care și precizează acest fapt imediat ce termină de copiat domnia lui Dimitrie Cantemir și „epitropia" lui Ioan Mavrocordat: **„Pănă aice am scris eu Axinte uricariul"** (f. 264v). După care urmează copia textului **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă** în două grafii ce au aparținut indiscutabil altor dieci decît Axinte Uricariul. Cea dintîi începe cu fila 268 și sfîrșește cu fila 363, cealaltă de la fila 363 pînă la fila 373. Constatăm că numerotarea filelor 1-363 aparține în întregime lui Axinte Uricariul, ceea ce dovedește că intenția sa a fost să copieze și cronica celei de-a doua domnii a lui Nicolae Mavrocordat în Moldova, fapt ce n-a mai avut loc din motive pe care nu le cunoaștem.

Manuscrisul a aparținut însuși voievodului Nicolae Mavrocordat așa cum o dovedește exlibrisul de la f. 3 nenumerotată unde de o parte și de alta a stemei Moldovei se află inițialele chirilice I N A V B M G Z, adică: **Io Nicolae Alexandru voievod bojiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi** (Io Nicolae Alexandru voievod din mila lui Dumnezeu domn al Țării Moldovei). După peregrinări prin alte biblioteci, ce au urmat morții lui Nicolae Mavrocordat sau, mai mult ca sigur, a fiului său Constantin Mavrocordat, manuscrisul a intrat în posesia lui Mihail Kogălniceanu, așa cum o dovedește însemnarea făcută de el pe fila 1: „Acest manuscript l-am găsit la București, cînd mă aflam acolo în luna martie 1845 și l-am cumpărat prin prietenul meu Gr. Alexandrescu la preț de 15. 20 august 1845, M. Kogălniceanu." Dat fiind că din manuscris lipsește partea de sfîrșit a cronicii celei de-a doua domnii moldovene a lui Nicolae Mavrocordat, Kogălniceanu a copiat dintr-un alt manuscris această lipsă pe cele două file rămase libere la sfîrșitul manuscrisului, precizînd că: „Aceste file lipsind s-au scris de mine M. Kogălniceanu."

Tot de mîna lui Kogălniceanu au fost scrise următoarele pe fila rămasă liberă între sfîrșitul domniei lui Dimitrie Cantemir din cronica lui Nicolae Costin și începutul textului **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă: „A doua domnie a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat în Moldova de Acsinti Uricariul, 1711—1716** (f. 267r), la fel ca în titlul celor două ediții ale sale. Prin urmare, Mihail Kogălniceanu este cel care **fără nici cel mai mic temei documentar**, l-a indicat pe Axinte Uricariul ca autor al acestei cronici și, trebuie subliniat, în ciuda faptului că **numai cu o filă mai înainte** însuși Axinte ținuse să-și imortalizeze numele și fapta: „Pănă aice am scris eu Axinte uricariul". Cel care dorea atît de mult să se știe că el **a copiat** „pănă aice", să-i fi fost indiferent dacă se menționează sau nu că el este **autorul** textului ce urmează? Firește că nu!

În concluzie putem afirma că:

1) Axinte Uricariul **nu este autorul** cronicii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă**,

2) după cum **nu este nici măcar copistul acesteia** (în nici una din variantele păstrate).

3) **Desemnarea pretinsului autor a fost făcută în mod arbitrar** de M. Kogălniceanu și acceptată pînă astăzi fără control de toți cei care și-au intersectat preocupările cu această scriere — de menționat că Ioan Șt. Petre, care observă și el că „pe fila 269 (sic!) titlul cronicii lui Axinte este scris de Kogălniceanu" (Ioan Șt. Petre, **Nicolae Costin, viața și opera**, București, 1939, p. 238), nu sesizează improvizația.

4) **Axinte Uricariul trebuie înlăturat dintre autorii vechii noastre istoriografii**, istoria literaturii urmînd a-l menționa de acum înainte doar în calitatea sa de copist al unor importante scrieri, cum ar fi letopisețele lui Grigore Ureche, Miron Costin și Nicolae Costin.

5) Pînă cînd cercetările ce vor fi întreprinse asupra textului nu-l vor desemna pe autorul probabil al cronicii — noi ne-am oprit deocamdată atenția asupra marelui postelnic Dumitrache Ramadan și a însuși voievodului Nicolae Mavrocordat — autorul scrierii **De a doua domnie a lui Nicolae Alexandru vodă** trebuie considerat anonim, iar referirea printr-un eventual „Pseudo Axinte Uricariul" la fel de greșită ca și desemnarea de pînă acum prin Axinte Uricariul.

Alexandru V. Diță

POŞTA REDACŢIEI

MIHAI ELIN, (Mihai Ionuţ Constantinescu), Ploieşti-Prahova : Ce frumos spuneţi („dacă poeziile mele vor fi apreciate şi publicate voi reveni cu unele detalii biografice, iar în caz contrar — ce rost ar avea zgomot mult pentru un nimic puţin ?"), şi totuşi, ce neadevărat ! Oare „nepublicarea" şi lipsa de apreciere (care se pot datora atitor şi atitor cauze) ar fi în stare să transforme poezia adevărată, cea care surprinde o fărimă de absolut, într-un „nimic puţin" ? Nu cred, şi de altfel — nici nu e cazul, poeziile dv. purtind marca unui univers a cărui intemeiere şi îndreptăţire poetică sint în afara oricărui dubiu. Mă bucur, în acest sens, să mă alătur aprecierilor implicite ale criticilor L. Ulici şi prof. Al. Piru, care v-au „sancţionat" talentul şi actuala fază de creaţie prin citeva premii (aşa am înţeles din scrisoare). Dar bucuria mea este mai ales de ordinul limpezirii şi confirmării unor certitudini privind mutaţiile în curs în cadrul poeziei române actuale, cu deplasarea consecutivă a accentului axiologic. Magia subterană, fuziunea sensibilului cu suprasensibilul în construcţii transparente şi simple, expurgate de sentimentalism, mărunt-concret şi balast verbal, lirismul unei muzici ne-aparente, toate acestea (prezente şi la dv. şi la Paul Gon, printre cei mai recenţi) caracterizează o direcţie a poeziei noastre (deloc „naturale", deloc livreşti, pe de altă parte, ci cucerite printr-un efort de iniţiere) în vederea „poeziei pure". La dv. opţiunea este conştientă şi evidentă (spuneţi într-un poem : „Să renunţ la tine / Cînd muzica asta / A răsturnat insulele / Agăţate-n real ? // Cai de-o virstă cu mine / Sînt de altă părere — / Se aude nechezatul / Pînă şi-n pletele pomilor", — văd aici o artă poetică, afirmare şi delimitare ; ar mai fi de definit ce anume înţelegeţi prin „real").

Renunţaţi însă la acest pseudonim, care aparţine deja unui poet consacrat.

LIVIA AUGUSTA HALICI, Botoşani : Citez mai intii scrisoarea, (n-o fragmentez pentru a nu crea suspiciuni) care, cel puţin parţial rezumă probabil starea de spirit a multor corespondenţi : „Stimată şi tăcută (în ce mă priveşte) Gabriela Negreanu. / E chiar atit de greu să daţi un răspuns (100% competent) unei scrisori trimise în luna iulie-august ? ! Ştiu, scrisori sint multe, iar timpul dv. nu-i de gumă ; revista nu-i kilometrică (dar apare săptăminal !) şi la urma urmei nu sinteţi obligată să răspundeţi. Totuşi, încerc să fortez lucrurile (mai degrabă starea de lucruri total nesuferită) şi vă trimit din nou un grupaj de versuri care o să vă cam sicîie, avind în vedere că de data asta trebuie să-mi răspundeţi (fie şi un Nu). Ce să fac, aşa mi-e felul, cînd cineva mă dă pe uşă afară (nejustificat) am prostul obicei să intru pe fereastră(chiar dacă aceea fereastră s-ar afla şi la etajul 100). Socot revista „Luceafărul" şi „Convorbiri literare" cele mai serioase în materie de literatură şi singurele care lansează poeţi adevăraţi, nu surogate, aşa că mă încăpăţinez să dau de lucru P.T.T.R.-ului pînă cînd voi ajunge să corespund calificativului ce mi-ar da dreptul să mă număr printre cei care au publicat în paginile acestor reviste Pînă atunci, lectură plăcută (sper) şi să dea cine vreţi (şi cine nu vreţi) să aveţi parte de cei mai tari nervi din lume (fără de care nu puteţi lectura majoritatea nepoeziilor sau antipoeziilor sosite din toate colţurile minţilor mai mult sau mai puţin luminate) şi toate cele dorite de dv., pentru a lumina (pe drept cuvînt sinteţi lumina gîndurilor noastre) pe mai departe paşii celor chemaţi de Zeiţa celor fără de moarte, mama noastră Literatura română." Frumoase (exceptind lingusirea) cuvintele acestea cele mai din urmă. Cit despre calificativul la superlativ acordat celor două reviste, s-ar putea să aveţi dreptate în măsura în care spaţiul dedicat literaturii originale este mai generos decit al altora ; să recunoaştem totuşi că e întotdeauna loc de mai bine. În alt plan, certarea mea este şi nu este întemeiată, mulţi fiind cei cărora încă nu am apucat să le răspund : în codul meu este înscrisă însă obligativitatea răspunsului. În ce vă priveşte, cum numele şi stilul îmi sint cunoscute, faptul e posibil să se fi şi produs (nu am timp să verific). Referitor la noul grupaj : dezinvoltură, inteligenţă şi un preaplin al sensibilităţii, un exerciţiu al spunerii care a înlăturat inhibiţiile şi complexele, — tot atitea calităţi care pot ascunde capcana nestrunirii şi neopririi la timp a fluxului verbal. Textele, cele mai lungi, încep bine, în frenezie şi forţă („Joc de imagini sonore — / undeva cad gînduri plesnind ca o coamă de bici — / lasă-ţi ochii să vadă / dorul — cercel atirnat de urechile vieţii ; / priveşte oglinda ; / întinde mîna şi adună-mă ;" etc. — textul îşi pierde deja interesul poetic, funcţionînd mai ales în planul conţinutului ; sau, într-un alt text, tensiunea este atinsă începînd cu strofa a doua — „Mă înconjurau prepoziţii ca o lumină / explodată în ochi / şi fugeam pe-o cărare ascunsă. / cuvintele mă urmau ca o gură de tun, / ca un ceas de deochi ; / şi eram lacrimă aproape plinsă. / / Unde să plec ? Unde să mă ascund de cuvinte ?" etc. — pentru a aluneca într-o retorică sentimentală, vorbele funcţionînd în regia de suprafaţă şi pierzînd din chingi sensul) ; suferinţa este mai ales în planul compoziţiei. Citabilă aproape în întregime este **De dor** (fără ultimul rînd — „şi fă-mă odată să tac !!!", un final nepotrivit şi convenţional), iar pe deplin încheiată — **Nocturna**, singura de mici dimensiuni din grupaj : „Luna nu mai vrea / să picteze îndrăgostiţi. / S-a săturat să înghită / aceleaşi imagini — / se vrea poate frunză / sau etichetă pe un tub de fard. / De cînd uită / să mai fie umbrelă / luna ţine cuţitul în dinţi". Mai scrieţi-mi, îmi face plăcere.

DAN CERNEA, Timişoara : Rareori am întîlnit o asemenea colecţie de „perle", ba aş putea spune că „originalitatea" dv. este absolută. Iată **Femeia** : „Dirijabilul vieţii eşti tu / Ca scrumbia mării / Treci prin valuri şi prin scrum / Cu gîndul procreării. // În studiul tău confirmativ / Desprind numai făptura / Cu dinţii albi şi simţul orientativ / Cu zîmbetul şi cu... mătura" (şi se mai spune că gradul de civilizaţie al insului şi al societăţii este indicat de atitudinea şi, implicit, comportamentul faţă de femeie !). Sau, din **8 Martie** : „Nu este mamă cea care-ţi dă viaţă / Şi nu te educă, nu te răsfaţă / Nu este mamă cea care la cap nu ţi-a stat / Veghind ca somnul să-ţi fie nezbuciumat. // Dar şi bunica şi profesoara ta, / Este tot mama, care binele-ţi vrea / Şi de-aceea s-o numim cu respect / „Supermamă" pe cea cu o mare inimă în piept" etc. ; nu ştiu ce părere ar avea „supermama" despre un asemenea „omagiu", dar soţia dv. ce zice ? Sau — **patriotismul** dv., despre „versuri" ca acestea : „Îmi plesneşte mîndria patriotică în vene / Şi ochii îmi ies din ţîţîni" etc. ?! Cit despre „poezie", mă (şi vă) scutesc de comentarii. Nu mai trimiteţi !

Gabriela Negreanu

Linii în asfinţit

Alsberg în ţinutul vîntos,
pe-ncremenitele ape tristeţea —
mantie rece privirilor,
îţi îmblînzeai cuvintele
arătîndu-mi aceeaşi garoafă
în aceeaşi cană ciobită,

ploaie şi cenuşă !
trecînd pragul ai fi găsit
o ramură crescută
în ochiul meu sting,
apoi în liniştea îngrozitoare
numele tău în levitaţie,
aceeaşi garoafă —
foc de sine arzînd,
mai departe pe-un drum răsturnat
te-aştepta chiar tristeţea numelui meu,
în dimineaţa galbenă, neclintită,
cineva dărimase asfinţitul
pe-ntinsele ape

Depărtări singure

Plecasem departe
mări aprinse în creştetul lunii
îmi povesteau istoria
fecioarelor pierdute-n deşert,

şi deodată copilul
cuprinse înserarea în palme
rănind-o cu-o lacrimă —
sunete reci înconjurau cerul

Mai departe

În cîmpia cu fragi balerina dansa
orbitoarele cercuri învăpăiase marmura
aproape rotundă aproape tristă
a privirilor,
o expoziţie-n pietre,

paşul ars înainte
şi-n locul gol ce să pun ?

aceste mici vietăţi
ale culorii reverberînd
nu-s niciodată prea blînde,
se loveau sunete
şi se rătăceau miinile,
numai de n-ar veni
pasărea cu fulgere de opal
îmi spuneam şi-atunci
îmi legam o ploaie de vară la ochi
şi plecam mai departe

Cîntecul

De tristeţe
salcîmul îşi lepădase umbra
şoimul îşi rotunjise aripa
deasupra cetăţii
semnul de la răspîntii
tăcea răpus de-ntuneric
pe drum o femeie
se apropia
cu doi ciini în braţe —

să mergem
i-am spus calului,
cine ştie ce cîntec
mai e şi acesta...

Reverberaţii

Magia depărtărilor
în această seară
cînd lumina-i pictată
în ochii mei imperfecţi,
magie pentru care respir,
rîd şi plîng
mă rotesc în volute aprinse,
şi-n aer Pasărea străvezie
îmi numără paşii,

dulce magie-a cuvintelor
aripi de respiraţie lungă
crescute în sînge.

Mihai Ionuţ Constantinescu

CATALOGUL CORĂBIILOR

Un portret neştiut

În volumul „Memorii", de Elena Văcărescu, recent apărut la Editura „Dacia" (selecţie şi traducere din franceză de Aneta şi Ion Stăvăruş ; prefaţă şi note de Ion Stăvăruş), descoperim un preţios text despre Eminescu.

Autoarea nu l-a cunoscut pe Eminescu (pe Alecsandri, Caragiale şi Macedonski da, ca să nu amintim decit în treacăt de fabuloasa şansă de a-i fi cunoscut pe Hugo, Mistral, Leconte de Lisle, Sully Prudhomme, Heredia, Proust, Anatol France, Valéry, Barrés, Tagore, d'Annuzio !), dar a ţinut să consemneze o mărturisire extrem de preţioasă a celei ce a fost Carmen Sylva privindu-l pe autorul „Luceafărului".

Editorul ne încredinţează că a extras textul intitulat „Eminescu" după o dactilogramă (aflată în posesia sa) a lucrării (neterminate, dacă am înţeles bine) „Carmen Sylva et Eminesco".

Fondului atit de sărac al amintirilor despre Eminescu i se adaugă o pagină de mare interes.

Eminescu e adus în scenă (şi ce scenă !) cu prilejul unei invitaţii la Palat. Cunoaştem de la Maiorescu circumstanţele acestei vizite. I-au urmat şi altele ? Despre relaţiile Eminescu-Palat s-a scris şi s-a fabulat mult, astfel încît e de prisos să le mai descriem pe cele atestate documentar.

D. Murăraşu („Mihai Eminescu", 1983) ne încredinţează că „încă de la sfîrşitul anului 1878, Eminescu ajunsese, desigur prin Maiorescu şi Mite Kremnitz, să cunoască pe Carmen Sylva". Petru Rezuş („Mihai Eminescu", 1983) — ca să ne referim la biografii recente — plasează „audienţa" la 30 octombrie 1882 şi dă multe detalii : poetul îmbrăcat „într-un frac împrumutat" e taciturn, lăsînd greul conversaţiei în seama lui Maiorescu, atmosfera e „artificială şi protocolară". În capitolul de „Cronologie" cu care se deschide volumul XVI al „Operelor" în ediţie academică, D. Vatamaniuc nu consemnează în nici un chip „audienţa" dar reţine ştirea că în ianuarie 1879 s-a reprezentat spectacolul cu piesa „Vîrful cu dor", text de F. de Laroc, muzica de Zdislav Lubicz, traducere română de M. E-scu. M. E-scu e, desigur, M. Eminescu. Sub străvezia anagramă Laroc-Carol se ascundea chiar Carmen Sylva. Apărută în broşură în acelaşi an 1879 „Vîrful cu dor. Baladă română în trei părţi" e, de fapt, întîia piesă a... bibliografiei eminescine. Volumul de „Poesii" (numit în acelaşi volum XVI *Poezii* !) apărut în 1883, decembrie, e, de fapt, a patra dacă mai consemnăm — cu titlu de pură curiozitate — apariţia în volum, tot în 1879, a „Fragmentelor din istoria românilor" de Eudoxiu Hurmuzache, traduse de poet la Floreşti — Dolj ; căreia i-a urmat, în 1881, semnarea unei Prezentări introductive la volumaşul „Literatura populară, palavre şi anecdote" (!) de E. Baican. În 1884 „Vîrful cu dor" cunoaşte o a doua ediţie.

Dar să ne întoarcem la Elena Văcărescu. Rîndurile despre Eminescu, tipărite după un manuscris... dactilo (precizarea notei de ediţie) au văzut pentru prima oară lumina tiparului, în traducere română abia în acest an al centenarului eminescian, astfel încît au pentru noi un aer uşor senzaţional.

Fiindcă e greu să mai crezi că în firidele timpului mai pot exista semne în stare să refacă, fie şi în nălucirea a doar citorva fraze, umbra celui fără umbră...

Şi totuşi.

„Regina mi-a descris nu o dată acea scenă rămasă de neuitat, pentru că mai tîrziu, datorită Mitei Kremnitz, ea urmărise, pas cu pas, chinurile bolii ce se abătuse asupra lui Eminescu". Pînă aici, cuvintele Elenei Văcărescu.

„Ne apărea neliniştit şi răvăşit, ca venit dintr-altă lume ; tenebros, el îmi amintea de Manfred şi de Faust, de chipurile palide şi răvăşite ale marilor romantici. Maiorescu mi-a povestit că pentru a mi-l prezenta, încercase să-l determine să-şi comande un costum mai deschis şi pe care prietenii puteau să i-l procure. «Ori mă va primi aşa cum sînt, ori nu merg deloc la ea !»". Replica e a lui Eminescu.

Regina îşi continuă amintirile vădind un netăgăduit farmec descriptiv : „Avea pe chip acel vag surîs crispat şi copilăresc ce se zăreşte pe portretul lui Shelley (...). Eminescu se amuza deşirînd fraze şi sonorităţi verbale. Mi-a sărutat grăbit mîna, privindu-mă cu o privire potolită, dar pătrunzătoare, ce voia parcă a-mi secătui spiritul, spre a rămîne pentru el un subiect de curiozitate sau interes, mă compătimi că nu cunoşteam îndeajuns Moldova sa natală. Privirile-i căutau departe, dincolo de ziduri".

Cu amar realism, Carmen Sylva a înţeles că augusta sa personalitate nu a trezit în poet „nici simpatie nici interes". Putea fi altfel ? Nu venea el cu adevărat „din altă lume" ?

„...În toată viaţa mea el a rămas pentru mine imaginea poetului însuşi, nici a celui blestemat, nici a celui inspirat, ci a acelui poet aruncat dezorientat pe pămînt, nemaiştiind cum să regăsească aici comorile pe care le poseda. Avea vocea răguşită, dar duioasă, ca a turturelelor spre toamnă. Cînd i-am lăudat versurile, a înălţat din umeri : «Versurile se desprind de noi ca frunzele moarte din copaci», a suspinat el, readus pentru o clipă la realitate".

Regina îi propune o ceaşcă de ceai. Poetul o primeşte din propriile-i mîini „cu stîngăcie, însă cu blîndeţe".

Iată şi o descriere : „A băut ceaiul cu sete. Trăsăturile feţei trădau oboseala unei tinereţi trăită fără bucurie. Degetele-i erau lungi şi îngheţate, obrajii brăzdaţi de riduri albăstrii, gura foarte expresivă, cu buze fine, îi traducea toate emoţiile".

(Gîndite şi rostite în germană, înţelese „pe româneşte" şi consemnate în franceză, gîndurile reginei au fost retraduse în limba română. De aici unele pasaje obscure, unele inexactităţi de expresie. Degetele poetului vor fi fost, în bine încălzitul palat regal, reci, dar nu îngheţate.) „Tresărim la imaginea ridurilor „albăstrii" prezente şi în fotografia ultimă, a patra, şi conchidem că amintirile Elenei Văcărescu îl pot interesa pe biograf. Are prea puţină importanţă incapacitatea reginei-poetese de a-l înţelege pe deplin pe Eminescu, că îi prefera pe Alecsandri fiindcă „era pentru ea mai uşor de înţeles". În timpul bolii poetului, Carmen Sylva a avut nu numai cuvinte de compasiune ; ea l-a ajutat cu discretă generozitate. Datorită complicităţii „regizorale" a lui Maiorescu, regina va fi primit întîiul exemplar, trecut în prealabil pe la un legător de lux, al „Poesiilor" eminesciene.

Mărturiile ei au un final cumva surprinzător : „Mi-am dat foarte bine seama că din tot ce i-am oferit în timpul vizitei, ceaşca de ceai pe care i-am servit-o eu însămi a fost singurul lucru ce i-a făcut plăcere, ceva ce semăna cu sentimentul unui zeu servit de o muritoare...".

Zeul intra în amurg...

Gheorghe Tomozei

Un premiu confirmat

● A noua ediţie a concursului internaţional de limba latină „Certamen Ciceronianum Arpinas" s-a desfăşurat anul acesta între 19—21 mai la Arpinas, locul de naştere al lui Marcus Tullius Cicero, unde s-au desfăşurat şi ediţiile precedente.

Cea de a noua ediţie a întrunit 423 participanţi elevi din 13 ţări europene, între care tradiţionalele concurente Italia, Polonia, R.F.G., Austria, Franţa. Participantă pentru a treia oară succesiv la această competiţie a tinerilor latinişti, România s-a prezentat cu un lot omogen, alcătuit pe baza unei riguroase selecţii la nivel naţional şi pregătit de un grup de profesori de latină, din rîndul celor mai buni din ţară. Concursul a constat din traducerea scrisă a paragrafelor 23—24 din lucrarea „De senectute" şi de comentarea ei, în intervalul a cinci ore competiţionale.

Elevul **Bogdan Dumitrache** (clasa XI-a A la liceul de filologie istorie „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti, profesoară Elena Morogan) a obţinut locul V şi o „Menzione onorevole". La faza pe ţară 1989, a Olimpiadei de limba latină Bogdan Dumitrache primise premiul special al revistei **Luceafărul**. Amintim că la o opta ediţie a concursului de latină de la Arpinas, 1988, premiul doi al concursului a fost obţinut de elevul român Barbu Popescu, din Bucureşti, care a fost primul neitalian clasat în primele trei locuri la concursul Arpinas de limba latină. În ediţia a noua, de anul acesta, premiul întîi a fost cucerit de un elev polonez.

POETUL

Îl am înaintea ochilor, uscăţiv, de statură mijlocie, prelungă, faţă umbrită de-o privire densă de lac adînc albastru întunecat şi-o frunte atinsă de paloarea rece a spiritului ce-i mlădiază întreaga fiinţă.

Se mutase nu demult într-o locuinţă nouă, într-un bloc proaspăt, încă nu erau acoperite petecile cu piatră înspre scara ce urca spre încăperile acoperite cu scoarţă moldovenească amirosind a busuioc şi fin din satul ce l-a adus pe lume în graiul cuvîntului poetic şi dramatic ce-l minuieşte cu mîna măiastră în văpaia unei tradiţii învolburat către inima miilor şi miilor săi de cititori.

L-am auzit rostindu-şi versurile în faţa unei săli arhipline ce-l asculta ca-n sanctuar răsplătindu-l cu ovaţii pe Dumitru Matcovski. Iată-l între cei doi copii ai săi şi soţia sa, cunoscuta cercetătoare Alexandrina de rang academic. Pe masă văd revista **Nistru** în fruntea căreia a fost dorit de toţi colegii săi, scriitorii. Poetul confrate de ţinută europeană, scriitorul angajat în istorie ce-şi îndemna propriul suflet într-un poem memorabil ajuns şi la inima noastră : „Înarce-te, poete, la neam şi la durere / La limba sa cea dulce ca fagurul de miere".

Ioan Alexandru

Ne ţine

Cînd cu gene ostenite sara
suflu-n luminare (Eminescu — Scrisoarea I)

Antimateria ne ţine
Ca mama pruncul în placentă
Să nu simţim ce violentă-i
Absenţa lucrului în sine.

Un om se duce altul vine
Ca-ntr-o părere somnolentă,
Eternitatea-i o prezenţă
Pădure albă de lumină.

Şi dincolo de ce se vede
Aleargă punctul Arhimede
În urma lui îşi freacă părul

De Cosmos vîjîind Pămîntul
Încît se naşte singur gîndul
De care-atîrnă adevărul.

Gheorghe Pituţ

CUMPĂNA

Aşchii

Dă-i poetului ce este al poetului şi cititorului ce este al cititorului. Vorba bună a lui Geo Bogza este că prin acest Centenar începem să numărăm nu moartea, ci nemurirea lui. Geniul lui Eminescu a fost sterilizant pentru post-eminescieni. Epigonii s-au hrănit numai dintr-o înţelegere periferică a zeului şi au ţinut „post" de ei înşişi (observaţia priveşte şi pe post-modernii care îşi ştampilează destinul literar cu acest termen). Urmează o atitudine exprimată de poetul Beniuc : „Pe Eminescu noi poeţii tineri / Zadarnic încercăm, nu-l vom ajunge !", după cîteva decenii cînd nimeni nu voia să se ia la întrecere cu aerul pe care-l respiră. Sînt „obiecte" atit de apropiate nouă, încît trebuie să le privim nu de la o distanţă ocrotitoare ca să nu orbim. Iahve ştia acest lucru. Iată că timpul ne oferă benefica detaşare şi cred că sîntem pregătiţi să o primim. Căci sărbătorirea unui poet de către o întreagă cultură dă seama, pe de o parte, de însemnătatea lui, iar pe de altă parte, de maturitatea înţeleaptă ,de echilibrul stabil al acelei culturi.

Nedumerirea mea priveşte numai către lucruri secundare. Am citit, anul trecut, două interviuri date de doi poeţi la fel de contemporani însă unul mai talentat decît altul. Unul citează din Eminescu : „Ştefane, Măria Ta / Tu la Putna nu mai sta / Lasă grija schitului / În seama arhimandritului". Ultimele două versuri nu sînt citate corect ; Eminescu avea greaţă de hipermetrie. (Autentic : „Lasă — arhimandritului / Toată grija schitului"). Altul, aducînd elogiu vieţii campestre, recită în interviul său : „Nu e carte să înveţi / Ca viaţa s-aibă preţ / Ci trăieşte, chinuieşte / Şi de toate pătimeşte / Şi-ai să vezi cum iarba creşte !" (corect : Şi-ai s-auzi cum iarba creşte"). Poeţii respectivi se zbat ca peştii în plasa istoriilor literare. Nu destinul lor ne interesează acum, ci, cu ocazia Centenarului, citarea corectă a versurilor lui Eminescu, pentru că mulţi oameni înzestraţi cu o pietate firească au citit şi, sînt sigur, împărtăşesc opinia mea.

George Alboiu

LIRICĂ DIN TURCIA

KEMAL ÖZER

Cer albastru

După sute şi sute de ani
vezi prima dată
cerul albastru
pur şi senin
prin ochii unui copil
din colonii
care se bucură
de libertate.

O voce

În urechile mele
stăruie
o voce de la radio :
Viaţa a fost zăbrelită,
moartă.

Oare vom avea curajul ?

Într-o zi o să zicem :
iată, am venit la tine
vom suna la poarta ta
după toate aceste suferinţe.
Ei, tăcere roditoare
ce dospeşti ziua de miine !
Oare vom avea curajul ?

În aşteptare

Sub un soare încins,
răcoare pentru
marmorele fierbinţi
şi vestitoare de ploaie
pentru pămîntul
care aşteaptă de ani de zile.

Lacrima strălucitoare ivită
pe genele zilelor mele.

Vrăbiile

Urmăresc cu privirea vrăbiile
ce poposesc sub soare
pe o frînghie plină de rufe
şi ciripesc voioase.
Zăresc o cămaşă neagră.
Atunci cînd ajung la ea
le amuţeşte ciripitul.

Dorinţa

Ceea ce caut
este să aprind focul
să făuresc vise
scrutînd cerul înstelat.

În aşteptarea tăcută
pe malul lacului
după apusul soarelui.

În româneşte de
Erem Melike Roman

REVISTA ROMÂNĂ NR. 4/1989

● Numărul 4/1989 al lunarului de cultură şi civilizaţie românească **Revista Română**, care apare în limbile franceză, engleză, germană şi rusă, oferă cititorului străin, interesat de dinamica fenomenului cultural românesc, un sumar bogat şi variat, răspunzînd exigenţelor celor mai diverse.

Articolul de deschidere, intitulat **Dezvoltarea în lumina viitorului** şi semnat de Mihai Drăgănescu, reliefează conţinutul umanist al ştiinţei româneşti şi importanţa acesteia în orientarea către viitor a societăţii noastre socialiste. La rubrica **Proză**, revista oferă o antologie din creaţia unor tineri prozatori reprezentativi pentru tendinţele literaturii actuale : Cristian Teodorescu, Ioan Groşan, Sorin Preda, Gheorghe Crăciun, Aurel Maria Baros, Ioan Lăcustă, Hanibal Stănciulescu.

Secţiunea **Studii şi comentarii** cuprinde două eseuri, aparţinînd lui Adrian Dinu Rachieru, **(Dialectica generaţiilor)** şi Radu G. Ţeposu **(Proza anilor '80)**, care abordează problematica şi tipologia prozei tinerilor, constituindu-se astfel într-un ghid util pentru cititorul interesat de peisajul prozei româneşti din ultimii zece ani.

Sub genericul **Eminescu — Anul centenarului**, revista prezintă fragmente din poemul **Memento mori** (versiunea franceză), **Scrisoarea II**, **Rugăciunea unui dac**, **Egipetul**, **Shakespeare** (versiunea engleză), **Sarmis**, **Gemenii** (versiunea germană, în remarcabila traducere a lui Dieter Fuhrmann), **Rugăciunea unui dac** şi **Egipetul** (versiunea rusă), precum şi studiul **Geniul sintetic** de George Munteanu.

La rubrica **Eseuri** sînt antologate fragmente din celebrul **Spaţiul mioritic** de Lucian Blaga, iar rubricile **Dialog-contacte** (Mircea Maliţa — **O dezbatere asupra viitorului** şi Şerban Stati — **Ecouri)** şi **Viaţa artelor** (Alexandru Titu — **Arta naivă)** întregesc imaginea peisajului cultural românesc.

O substanţială rubrică de recenzii încheie acest număr de revistă, a cărui valoare este sporită de calitatea reproducerilor color după tablourile unor cunoscuţi pictori naivi.

GRÎUL

Urmare din pag. 1

nevestelor poartă lămpaşele în poarta casei să le lumineze drumul.

Îşi coboară clopul şi descoperit intră în casă ca într-un templu şi la masa din miez de noapte, în faţa întregii familii rupe pîinea în tăcere, într-o ritualică pioşenie, rostind pentru sine şi pentru coconii lui : „ei, lasă lumea cum îi ea / n-o face din bună rea", expresie şi atitudine de mare înţelepciune pentru datele verificate din generaţie în generaţie. „Seama să iei de îndată ce-auzi al cocoarelor strigăt / Care în fiecare an pe sus printre nouri răsună / Ele vestescu-ne vremea de arat..." Hesoid sună familiar în graiul omului care gîndeşte viaţa pămîntului, în graiul celui născut în obiceiuri şi cîntece care vor dura „pînă va fi suflare omenească pe aceste plaiuri", pentru că El se identifică ţării şi miturilor străvechi.

Şi iată-ne crescuţi, în spic de grîu pe tulpină aurie şi fragilă, imensă holdă luminată de miinile omului, din latinescul granum, grîu, granero, grain, grano, getreide, granier, froment, wheat, pşeniţa în rusă, hugday în turcă ori varianta plurală în rusă hleba, semnificînd atit pîinea cit şi grînele.

Grîu, germinaţie, generozitate. Bobul de grîu germinează şi dă naştere holdei, dar care sămînţă a minţii germinează opera de durată, dacă nu starea de libertate care asemeni bobului de grîu iese în lumina cerului din întunecata căldură a pămîntului. Grîul şi pîinea se identifică spiritului.

„O pîine am avut şi-am împărţit-o copiilor şi cu o pîine ajuns-au ei oameni", parcă îl aud încă pe bunicul meu sporovăind sub stîlpul porţii cu vecinii săi de inimă şi cîntec, pe bunicul meu Ion alui Maftei alui Ionu lui Iacob, în vreme ce-şi desfăşura brîndura cu pîine şi brînză de oi, acea ştergură (de la şterge gura) de un alb imaculat pe care se aşeza şi ulaga cu horincă mărgelată pe la margini de ochii verzi ai fetelor. Ritualică grijă pentru datină şi severă creştere în sentimentul muncii. Trecerea lui prin viaţă a lăsat semnul unei porţi pe stîlpul căreia înfloreşte soarele şi îşi trimite prin fibra lemnului, prin pomul vieţii, mesajul înspre rădăcină. Poarta este înstruţată cu snop de grîu, în crucea casei spicele de grîu vestesc focul care nu arde şi bucură văzul, spicele la icoană se înfăşoară în năframă albă pentru anul care vine. Miinile aspre ca ogorul cu degetele ca dinţii de grapă ale ţăranului, tăcut ca o răscoală învinsă, mîngiie spicul şi-i dau bineţe. El este o altă imagine descinsă din zeii fertilităţii, Osiris ori Demetra, Core, Ceres, Mithra ori Telepinu care cinsteşte rodnicia, fecunditatea pămîntului prin milenare obiceiuri şi orfice cinturi legate toate de însămînţat şi cules de la hittiţi şi egipteni la greci şi romani ori în spaţiul sacru al lui Zamolxe, pe stînga şi pe dreapta Carpaţilor, dezvăluindu-se într-o oglindă ritmată de grai eminescian cinstind ogorul ca fiu al Magnei Mater cum rodnicia muncii sale îl cinsteşte.

Gînduri care-mi vin în preajma secerişului motivate de excepţionala expoziţie de pictură pe tema **grîului**, deschisă în prag de iunie de tînărul plastician **Marcel Lupşe**, la Galeriile Orizont din Capitală.

Dovedind un spirit selectiv şi rafinat, artistul sondează viaţa grîului ca pe un univers uman miraculos problematizînd dintr-o perspectivă etică superioară **mirabila sămînţă** asemeni lui Blaga în cuvînt. Cîmpurile de culoare, în ciuda repetării subiectului, sînt mereu altele ; alte unghiuri, alte lumini, alte structuri pentru acelaşi obraz, toate generate de o aleasă **şcoală** a privirii pe care o are pictorul din miezul Cîmpiei Transilvane. Spaţii de umbre mov întîlnesc unde de lumină albă, semne de aur înroşit de invizibile amurguri, cuie străine în obrazul pîinii ori cîmpuri de rouă argintează chipul simbolic al grîului.

Mănunchi de spice rînduit în cunună, năframa legîndu-le faţa omenească, dîndu-le expresia şi suferinţa coacerii, mănunchi în triunghi pe stîlpul de lemn, mănunchiuri în cruce invocînd lumina blîndă peste fereastra dimineţii, sprijinind coasa sau pridvorul casei, sprijinindu-se, ca-ntr-o relaţie firească, în mîna omului. Spice de grîu sugerînd omul prinse-n cuie pe imaculatul unei năfrămi ; năframa cu care îşi acoperă mamele copiii să le apere somnul la seceriş, o întreagă arhitectură a lumii satului „unde s-a născut veşnicia" într-o viziune modernă şi de o senzaţională plasticitate. Fiecare pînză devine un sumar comentariu al vieţii, comentariu care se continuă de la o imagine la alta într-un registru cromatic variat şi de o rară profunzime ideistică. Un concert al ideilor, un concert al atitudinilor unui adevărat creator în faţa lumii grîului.

„Nici un seceriş fără o mare lucrare" ! Mîna artistului civilizează cîmpul, aprinde spicul de grîu şi-i dă viaţă şi grai aşa cum grîul în atîtea milenii a civilizat mîna omului şi faţa de pace a pămîntului.

CONFABULE

Un ţăran trece strada

bunicii mele, Sofia

A plecat din lumea aceasta zilele trecute. S-a şters de pe faţa lumii cum se şterg norii pe cer, seara. Avea 92 de ani şi nu mai vroia să trăiască de 9 ani, cînd i-a murit **omul** (aşa îi spunea ea, iar el îi spunea **femeie**). Fuseseră împreună mai bine de cincizeci de ani, timp în care îşi lipsiseră unul celuilalt doar de două ori, în cele două războaie mondiale.

A murit de bătrîneţe, nu de boală. S-a topit ca o luminare la căpătîiul veacului, odihnindu-se în sfîrşit, palmele muncite pe pieptul la care strînsese cinci copii şi zece nepoţi. Nu mi-o pot aminti stînd, în nici o imagine care îmi răsare în minte nu stă locului. Tot timpul aleargă de la o treabă la alta, bunica era pînza corăbiei pe care îi strînsese pe cei apropiaţi. Nu ne-a spus poveşti, seara era frîntă de oboseală, aţipea pe marginea patului aşteptînd să adormim. Noi o priveam cu atenţie, şi cînd tresărea, trezindu-se brusc din somnul ei furat, o întrebam : „Ce ai visat, bunico, povesteşte ce ai visat ?". Şi ne povestea. Că visase sau nu ce ne povestea, nu ştiu şi nu voi şti niciodată. Visele ei însă erau frumoase, colorate şi uneori ironice : „...l-am visat pe... care zicea că... şi tot cerea de la...". Acum nu mai visează. Ori nu mai poate să ne spună ce visează.

Iulian Neacşu

REMEMORĂRI

EMINESCIANA

La marginea mării

Te-am înălţat cu faţa către mare
Să-ţi fie somnul blînda alinare.

Dar chipul tău frumos cioplit cu dalta
Nu-ncape-n zarea-zărilor înalta.

De-aici, tîrziu, spui versul tău de seară
Şi vîntul îl prefiră peste ţară.

Şi codrii, treji, îşi înfioară creanga,
Izvoare rîd, se tînguie talanga...

Şi marea-n jurul tău, clocotitoare,
Îţi cîntă îmblînzită la picioare.

Şi pescăruşii vin de ochi aproape
Şi tu î-adormi cu focul de sub pleoape.

Iar noaptea, din statuie urcă-n spaţii
Luceafărul spre-nalte constelaţii.

Nimbat de zăpezi

Într-o noapte de decembrie, prietenul meu şi poetul care este Fănuş Neagu mi-a arătat profilul lui Eminescu desenat de crestele semeţe şi fără de seamăn ale Bucegilor. Era spre ziuă şi sub revărsarea lăptoasă a luminii lunare i-am văzut efigia lucind peste zăpezi. Înscrisă în granit, cu fruntea boltită, cu nas puternic şi bărbie domoală, străjuind ca un zeu de piatră eterul albăstrit de ger. Din ochii lui privind în sus spre nemărginirea astrală şi din tîmpla lui, Luceafărul de ziuă ţîşnise cu o clipă mai devreme, strălucitor, ca o lacrimă stoarsă din potirul veşniciei. În înălţimi !... Strălucea în înălţimi, stea fixă şi strălucitoare şi de neatins...

O publicaţie omagială

Am în faţă o publicaţie tipărită la Brăila sub auspiciile Comitetului Judeţean al Uniunii Tineretului Comunist şi Liceul Industrial nr. 2 din localitate. Data apariţiei, mai 1989, titlul publicaţiei „Lui Eminescu". Trebuie să remarcăm conţinutul bogat şi variat precum şi semnăturile de prestigiu care susţin fondul generos al acestui omagiu adus geniului nostru naţional : „Lumina vine din Luceafăr" — Fănuş Neagu, „Opera poetului" — D. Vatamaniuc, „Eminescu şi folclorul" — P. Rezuş, „Eminescu şi istoria naţionalaă" — Al. Husar.

În pagina de mijloc putem citi o amplă convorbire cu sculptorul Dumitru Pasima care a realizat un bust **Mihai Eminescu** dezvelit recent în oraşul de pe malurile Dunării.

Din articolele şi eseurile publicate aflăm lucruri noi legate de viaţa şi preocupările marelui poet şi Brăila, o trecere în revistă a statuilor şi busturilor eminesciene în număr de 365 (cîte zile sînt într-un an), despre faptul că aici a apărut pentru prima dată în ţară poemul „Luceafărul".

În ultima pagină este reprodus arborele genealogic în linia paternă precum şi scurte informaţii despre ultimii descendenţi ai poetului aflaţi încă în viaţă.

Apărută cu prilejul Centenarului Eminescu, această publicaţie este un călduros omagiu adus nemuritorului poet despre care Fănuş Neagu, într-o succintă şi poetică tabletă, se mărturiseşte : „A scrie despre Eminescu este deadreptul înfricoşător. El este numele unei fiinţe oceanice ! România. În afara geniului său nu ne putem îndrepta gîndurile. Sîntem aici îndeosebi şi pretutindeni în toate timpurile prin nemurirea versurilor sale...".

Mircea Micu

MERIDIANE EMINESCIENE

Rezonanţa poeziei

Venind dinspre Kutuzovski Prospect, după ce treci pe lîngă o clădire imensă ca o carte deschisă, înaltă de 15 etaje, ajungi pe Noul Arbat, dominat de acei zgîrie nori, cu care moscoviţii se împacă greu. Continuînd drumul pe prospectul Kalinin, care duce spre Piaţa Roşie, trecătorilor, chiar şi celor grăbiţi, li se oferă o splendidă surpriză, cînd ajung în faţa clădirii cu nr. 16, fostă reşedinţă a boierilor Morozov. Această clădire, adusă aici parcă dintr-o ţară arabă şi implantată în sol rusesc, este ornamentată cu o bogată stucatură exterioară, luminată de ferestre ogivale înalte şi acoperite de patina vremii cu un praf alburiu aşezat pe acoperişul vopsit în verde. Iluminată în interior, seara pare un castel de basm, candelabrele somptuoase de cristal, multiplicîndu-se în oglinzile elveţiene originale. Astăzi această construcţie ciudată şi de o frumuseţe sui generis a devenit una din atracţiile Moscovei.

Aici, în inima Moscovei, în decursul anilor, Asociaţia de prietenie cu popoarele lumii a organizat numeroase seri culturale, şezători, întîlniri prieteneşti pentru a omagia sau sărbători arta şi cultura românească şi în special pe cei mai reprezentativi scriitori români, unii dintre aceştia sărbătoriţi sub auspiciile UNESCO.

Actualele manifestări închinate lui Eminescu în U.R.S.S. cu prilejul centenarului morţii poetului mi-au amintit o întîlnire de altă dată, cu ani în urmă, sub semnul marii lui poezii.

În sala maurică de mare frumuseţe şi eleganţă, numele României a fost rostit cu veneraţie şi respect de mari personalităţi sovietice, care, în faţa unui public cunoscător şi elevat, au ţinut să omagieze pe scriitorii de frunte ai ţării noastre, intraţi în circuitul de valori mondiale, scriitori a căror operă era cunoscută şi apreciată în U.R.S.S. Au devenit memorabile mai ales acele întîlniri care au marcat împlinirea a 10 ani de la moartea lui N. Labiş, 30 de ani de la moartea lui Alexandru Sahia, 150 de ani de la naşterea lui D. Bolintineanu, 70 de ani de la naşterea lui G. Călinescu, 120 de ani de la naşterea lui M. Eminescu, 90 de ani de la naşterea lui M. Sadoveanu, 90 de ani de la naşterea lui T. Arghezi, 100 de ani de la naşterea lui G. Ibrăileanu, dar şi sărbătorirea a 100 de ani de la fondarea Filarmonicii române, a 150 de ani de la înfiinţarea Şcolii de la Sfîntu Sava de către Gheorghe Lazăr, precum şi alte numeroase întîlniri.

La aceste manifestări, adevărate „lecţii de literatură română", scriitori de prestigiu ai U.R.S.S., printre care Vil Lipatov, Galina Serebreakova, Iraklie Andronikov, Rima Kazakova, V. Bokov, Serghei Dangulov, Ilia Konstantinovski, Iuri Kojevnikov, Kiril Kovaldji, dar şi traducătorii de excepţie ai literaturii române printre care Tatiana Ivanova, A.A. Sadeţki, Margarita Aligher, S. Serbinski, M. Zankevici, A. Revici, I. Zaiunciukovski, M. Fridman, E. Alexandrov, Elena Azernikova, N. Stefanovici, Bianka Tisse şi alţii, au evocat cu căldură şi dragoste viaţa şi creaţia scriitorilor români, încălzindu-se mai ales atunci cînd le analizau mesajul operei şi valoarea lor artistică.

Omagierea lui Eminescu la Moscova. Despre opera marelui clasic al literaturii române vorbeşte Iuri Kojevnikov, traducătorul poetului în limba rusă

Atmosfera caldă, intimă, care domnea în sală, portretele mari ale scriitorilor români care acopereau peretele central al sălii de festivităţi, recitalurile de muzică românească ca şi proiectarea unor filme documentare despre România, făceau din aceste manifestări adevărate evenimente culturale ale oraşului, fiind consemnate frecvent în presa moscovită. Ceea ce impresiona cel mai mult era interesul cu care fiecare manifestare culturală românească era urmărită de cei prezenţi, mai ales de studenţii de la secţia de română conduşi de prof. I. Zaiunciukovski dar şi de alţi tineri şi elevi, care vroiau să ştie cît mai mult despre „miracolul românesc", despre frumuseţea peisajului, a oraşelor şi mai ales sufletul cald şi prietenos al românilor.

Şi totuşi, din multiplele întîlniri organizate la Casa prieteniei cu popoarele lumii, cea organizată la 15 ianuarie 1970, cu prilejul împlinirii a 120 de ani de la naşterea lui Mihai Eminescu, a rămas pentru mine memorabilă. Sufletul acestei acţiuni era aceeaşi şi mereu tînăra E. Tukanova, vicepreşedinta Asociaţiei de prietenie cu ţara noastră, care a pus atîta inimă şi pasiune pentru reuşita acestei acţiuni. În prezenţa a cîteva sute de participanţi, printre ei mulţi actori ai teatrului Malakovski, studenţi, precum şi a celor mai cunoscuţi traducători ai literaturii române în U.R.S.S., evocarea caldă, emoţionantă a lui Iuri Kojevnikov, prieten vechi şi statornic al României, dar şi unul din marii specialişti şi cunoscători ai operei lui M. Eminescu în U.R.S.S.; avea să încheie cuvîntarea sa spunînd că M. Eminescu a fost unul dintre cei mai importanţi poeţi europeni, pe care timpul l-a ridicat pe cel mai înalt soclu al nemuririi. Preluînd idei, consideraţii şi verdicte de o mare francheţe din cartea sa de 330 de pagini „Eminescu şi problema romantismului", avea să încheie spunînd:

„Eminescu este poetul care a desăvîrşit romantismul clasic. Acesta este locul lui în poezia mondială şi română, în istoria literaturii. În memoria omenirii însă el rămîne un cîntăreţ curat şi gingaş al sentimentului nemuritor al iubirii, un poet măreţ, căutătorul adevărului, un patriot înflăcărat".

La această manifestare, poetul Iraklie Andronikov, aruncînd un arc peste timp, avea să definească în termeni foarte elogioşi şi plini de semnificaţie însemnătatea creaţiei lui M. Eminescu, spunînd că poezia lui a fost de mult introdusă în circuitul literaturii mondiale. „Fără poezia lui M. Eminescu acest circuit ar fi fost incomplet. Poezia lui emoţionează, înaltă sufletele oamenilor de pe toate continentele. În acelaşi timp n-ar fi putut să se nască nicăieri un asemenea poet decît pe pămîntul românesc. Oare nu aceasta determină însemnătatea mondială a poetului ?".

După această manifestare, gazdele ne-au făcut o mare surpriză prezentîndu-ne o amplă expoziţie de carte românească tradusă în U.R.S.S. La loc de cinste erau volumele „Poezii" de M. Eminescu apărută în 1968 la Editura „Hudojestvennaia literatura" cu o ilustraţie inspirată a graficienei E. Sizova, şi faimoasa şi poate cea mai completă monografie asupra creaţiei eminesciene, lucrarea „Eminescu şi problema romantismului" a cunoscutului traducător şi istoric literar Iuri Kojevnikov. Am văzut mulţi tineri răsfoind poeziile lui Eminescu, rămînînd surprinşi că la traducerea unor poezii mai dificile, aşa cum a fost **Venere şi Madonă** se plecase Ana Ahmatova, dar şi alţi traducători printre care I. Kojevnikov, N. Ciukovski, M. Zenkevici, S. Servinski, Margarita Aligher etc. Alături de aceste cărţi erau expuse şi alte cărţi de autori români traduse în ultimii ani în U.R.S.S. Printre ele o cuprinzătoare şi bine documentată monografie a lui I. Konstantinovski despre I. L. Caragiale, apărută la Editura „Maladaia Gvardia", într-un tiraj de 65 000 de exemplare, dar şi alte volume de poezie şi proză. Erau expuse lucrări de sinteză de artă, muzică, realizate sub forma unor monografii ample şi bine documentate despre G. Enescu de V. Kotlearov, o „Istorie a sculpturii româneşti" de I. Svetlov etc. În vitrine şi la un stand special amenajat iubitorii literaturii române puteau procura ultimele noutăţi, cărţi de poezie, proză, ştiinţă, monografii de artă plastică şi vederi, aduse aici de librăria „Drujba" de pe uliţa Gorki, unde există un stand permanent de carte românească. Pe fondul „Rapsodiei române" de George Enescu, într-o atmosferă specific românească, cei prezenţi la această manifestare au încercat sentimentul parcurgerii în timp a spaţiului de cultură şi civilizaţie românească.

Bucur Chiriac

Sărbătorirea lui Eminescu în lume

● În Thailanda la editura SEE THAI PRESS, a apărut în limbile thai şi engleză, poemul „LUCEAFĂRUL" cu o prefaţă semnată de poetul Uthai Sindhusarn care, împreună cu alţi doi poeţi, Montri Umavijani şi Thanpuying Na Ayudya, semnează tălmăcirea în limba thai. Versiunea engleză este datorată apreciatului traducător Leon Leviţchi.

● Începînd din 1 iunie, la celebra Bibliotecă a Congresului S.U.A. de la Washington s-a deschis expoziţia „Mihai Eminescu — poetul naţional al românilor", realizată, de asemenea, cu volumele poetului aflate în posesia prestigioasei instituţii la care s-au adăugat altele trimise prin grija Bibliotecii Centrale de Stat, inclusiv microfilme ale ediţiei din 1883. Pe parcursul celor două luni cît va rămîne deschisă expoziţia, vizitatorii vor asculta recitaluri din poezia eminesciană înregistrate de Radioteleviziunea română iar în cursul lunii iulie este prevăzută apariţia unei plachete jubiliare care va cuprinde biografia, un studiu de introducere în operă şi poezii ale marelui poet.

● Sub egida Uniunii Scriitorilor din Republica Populară Mongolă, la 23 mai a fost organizată la Ulan Bator o manifestare omagială la care a vorbit D. Garmaa, vicepreşedintele Uniunii, au fost recitate poezii în română şi mongolă şi a fost vernisată o expoziţie de fotografii.

Eminescu în italiană

Însemnările ce urmează s-au conturat spre sfîrşitul unei noi traduceri a celor mai cunoscute poeme eminesciene, elaborată de subsemnatul; este vorba de fapt de o seamă de note şi ipoteze de lucru ce şi-au adeverit importanţa în procesul de clarificare şi edificare a întreprinderii noastre, în prezent încredinţată în manuscris editurii „Minerva".

Italiei îi datorăm în privinţa poetului nostru studii critice deosebit de valoroase, începînd cu cele semnate de Ramiro Ortiz, Giulio Bertoni, Umberto Cianciolo, Gino Lupi, Mario Ruffini şi terminînd cu masivul tom „Eminescu o dell'assoluto" al profesoarei Rosa del Conte dar nu şi o versiune artistică a poemelor eminesciene. În ciuda incontestabilelor lor merite în plan exegetic, autorii pomeniţi au oferit, cum se ştie, traduceri filologice, adică o transpunere aproape explicată a versului, un fel de translaţie exactă a „epicului" din poetic, ceea ce înseamnă de cele mai multe ori diluţia poeziei, uneori pînă la dispariţia mistuitoarei originalităţi melodice. Voi da cîteva exemple, pilduitoare sper pentru cumînţenia lor atonală, pentru didactica lor corectitudine, echivalenţele italiene fiind desprinse atît din prima şi cea mai autorizată pînă acum ediţie: **Poesie. Prima versione italiana dal testo rumeno con introduzione e note a cura di Ramiro Ortiz** (Firenze, Sansoni Editore, 1927)*) cît şi din volumul bilingv editat şi tradus de Mario Ruffini, **Poesie d'amore**, Torino, Bona, 1984. **)

*) „Iar te-ai cufundat în stele / şi în nori şi-n ceruri 'nalte / de nu m-ai uita încalte / suflete al vieţii mele" — „Di nuovo ti sei perduto fra le stelle / e nuvole e cieli profondi / Guarda che non m'abbi a dimenticare / o, vita della mia vita"; „Peste cîte mii de valuri stăpînirea ta străbate / cînd plutesti pe mişcătoarea mărilor singurătate" — „Su quante migliaia di flutti la tua signoria si stende / quando navighi sulla mobile solitudine dei mari"; „O mamă, dulce mamă, din negură de vremi / cu freamătul de frunze la tine tu mă chemi" — „O mamma, dolce mamma, dalla nebbia del tempo andato / collo stormir delle foglie tu par che a te mi chiami".

**) „Te duci şi ani de suferinţă / n-or să te vadă ochii-mi trişti / înamorat de-a ta fiinţă / de cum zîmbeşti, de cum te mişti" — „Te ne vai, e anni di sofferenza / non vedranno in te gli occhi miei tristi / innamorati della tua figura / di come sorridi, di come ti muovi"; „Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este / Lume ce gîndea în basme şi vorbea în poezii / O, te văd, te-aud, te cuget, tînără şi dulce veste / Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei"; — „Ideale perduto nella notte di un mondo che non è più / mondo che pensava in leggende e parlava in poesia / Oh, ti vedo, ti ascolto, ti penso, giovanile e soave parvenza / dentro un cielo con altre stelle, con altri paradisi, con altri dei".

O asemenea traducere ţine evident de faza simplei propagande culturale, căreia nu-i putem nega însemnătatea, dar ea nu mai satisface azi şi nu mai serveşte nici poetului nostru naţional şi nici cititorului de limbă italiană. Noi ne-am propus să facem un pas înainte spre o fază artistică, intenţie pe care am vrea s-o ilustrăm aici prin versiunea a două poeme ultracunoscute: **Cînd însuşi glasul gîndurilor tace** şi **Mai am un singur dor**: „Quando la stessa voce del pensiero tace / Il canto d'una dolce pietà mi culla / Allor ti chiamo, tu mi ascolterai ? / Da freddi nembi a volo ti dipartirai ? / Tu mite chiarirai il cuore della notte / Con gli occhi grandi pacificatori ? / Dall'ombra dell'età fin qua risorgi / Venir ti vegga, come in sogno vieni ! / Discendi piano... vicino, più vicino / Sul mio volta ripiega il tuo sorriso / Con un sospiro rivela la tua fiamma / Con il tuo ciglio gli occhi miei rasenta / Del nostro abbraccio i brividi io senta / Tu in eterno persa, in eterno amata !";

„Ho più un sol desio / Nel calmo tramonto / Morir col vostro oblio / In riva all'onde / Mi sia il sonno lieve / Il bosco fratello / sulle distese acque / Mi sia il ciel sereno / Bandiere non voglio / Ne feretro fiero / Bensì un verde letto / Di teneri rami / E dietro a me nessuno / Mi pianga di fianco / Dia voce sol l'autunno / A foglie tarde / Per sempre irrequiete / Ruzzolino polle / Il plenilunio sfiori / Le cime d'abeti / Pervada il sonaglio / Il vento che annotta / Su me il tiglio santo / Si spogli la fronda".

Aceste lungi eşantioane ale actualei traduceri au menirea să reliefeze mai mult decît orice argumente teoretice modalităţile lexicale topice ritmice de transpunere a texetelor eminesciene în limba italiană.

Gîndul nostru de început, apoi dominant şi călăuzitor a fost că muzicalitatea şi expresivitatea sugestivă fac parte din structura universului liric eminescian şi, deci, ele condiţionează atît constituirea şi împlinirea semnificaţiilor poetice cît şi degajarea stării estetice la receptor. Ceea ce a constituit greul sau cel mai greu examen al versiunii de faţă a fost realizarea ritmurilor eminesciene, a muzicii nepereche, a acelei vraje melodice unice, semn inconfundabil al capodoperei. Fiecare cuvînt italian a fost ales în funcţie de structura metrică a versului respectiv, dar nu cel prozaic ci sinonimul poetic; nu cel mai lung ci de obicei cel mai scurt (în general cuvintele limbii române sînt mai scurte decît corespondentele lor din italiană); astfel că, pentru restituirea echilibrului armonic şi fonetic original a trebuit să renunţ la cîte un cuvînt, bineînţeles ornant, nedepozitar al sensului poetic sau al metaforei.

Pentru a evita (pe cît a fost posibil) atentatul la veşnicia prozodică a poemelor, am recurs uneori la o topică aparent mai puţin fluentă, dar întîlnită atît la Eminescu cît şi în repertoriul stilistic al sec. XIX italian; articolul în limba italiană fiind proclitic spre deosebire de limba română, o traducere normală pentru: „visul apelor adînce" (il sogno delle fonde acque) nu respectă ritmul trohaic al poemului. Iată de ce am optat pentru formele: **delle fonde acque il sogno** sau **dell'avita terra l'ansia, dell'annose selve il sogno.** Am folosit deasemeni forme verbale cu pronume proclitic post-pus: bagnasi, dolesi, sporgomi etc., tot din raţiuni prozodice.

Sesizarea şi interpretarea cît mai exactă a raportului dintre limbajul eminescian şi limba română pentru aflarea unei corespondenţe de acelaşi ordin în cultura şi limba în care urmează să pătrundă traducerea, presupune, nu spun o noutate, atît o temeinică stăpînire a istoriei celor două limbi cît şi cuprinzătoare lecturi de poezie. Sfera limbajului poetic italian adoptat de această versiune are centrul în secolul XIX iar raza variabilă dat fiind că forme şi expresii din poezia lui Petrarca şi Poliziano sînt întîlnite în Tasso, Tasso este prezent în Foscolo, Leopardi, Carducci; Foscolo şi Leopardi în Pascoli şi D'Annunzio, în Dino Campana şi Alfonso Gatto etc. Tot astfel aria lingvistică eminesciană, preluînd cei 100 de ani de limbaj poetic anterior s-a instaurat atotputernică, perenă, în poezia românilor, fapt resimţit şi reverberat de poezia interbelică şi de cea contemporană.

Prevalîndu-mă deci de flexibilitatea şi interferenţele semantice şi stilistice firesti şi manifeste în poezia italiană, am adecvat şi adoptat o arie lingvistică practic fără frontiere, ferindu-ne totodată de a calchia sau imprima premeditat o... anume albie stilistică, de a structura această versiune pe liniile de forţă ale unui etalon poetic italian. N-am ţinut, deci, ca Eminescu să sune ca, spre ex. Leopardi sau Cardarelli sau Carducci, pentru a înlesni cititorului italofon lectura, pentru a-i menaja eventualul stereotip al receptării... Ar fi fost în primul rînd dăunător pentru autenticitatea şi originalitatea poeziei eminesciene şi în al doilea rînd, un act ireverenţios faţă de cititori. Intenţionînd prin urmare ca Eminescu să sune în limba italiană... tot ca Eminescu, să fie imediat recunoscut ca şi în limba română, am exclus din capul locului ispita de a-l aservi vreunui model sau etalon italian, străduindu-ne în schimb de a-l servi pe Eminescu cît mai exact dar nu în sens matematic ci în cel al translaţiei imponderabilelor pe care se edifică lirismul oricărui mare poet. Ar fi fost descurajant ca schimbarea veşmîntului lexical să ducă la o imagine mimetică a unor modele celebre din aria lingvistică în care s-a redactat traducerea şi deci departe de adevărul şi originalitatea poetului în cauză.

A obţine rimă în versiunea italiană a textelor eminesciene, la fel de exactă şi în aceeaşi ordine ca în original, este practic o imposibilitate sau o posibilitate sortită unui eşec dinainte scontat, traducătorul fiind conştient că improvizaţia în materie de rimă nu duce decît la palide rezultate. Dorinţa noastră consecventă de-a lungul anilor de elaborare a traducerii a fost de a asigura versurilor eminesciene ritmul, adică aerul vital, copleşitorul lor efect muzical degajîndu-se, mai ales într-o limbă romanică, prin respectarea veşmîntului ritmic. Ori de cîte ori conservarea sensului şi a metaforei, claritatea şi fluenţa poemului au cerut-o, tot de atîtea ori am renunţat la rimă; rimele şi asonanţele, atîtea cîte sînt, nu sînt, firesti, rodul unor întîmplări ci al aceloraşi bune intenţii care ne-au călăuzit în această întreprindere pe muchia de cuţit a unui risc asumat.

În privinţa sumarului, am crezut de cuviinţă să optăm pentru marile poeme antume, începînd chiar cu cele de tinereţe; cînd traducem pe Eminescu pentru prima oară în România în limba italiană, nu credem că este neapărat nevoie să-l prezentăm publicului străin prin postume. La o competiţie artistică mondială se aruncă în luptă în primul rînd performanţele de vîrf ale unei creaţii, cele ce oferă nemijlocit sentimentul capodoperei, piesele deja celebre, de rezistenţă iar nu fragmentele de laborator.

Cele 21 de postume prezente în antologie (alcătuită după ediţia critică întocmită de prof. D. Murărăşu) au virtuţile şi nivelul artistic al antumelor. Ar fi fost aproape imposibil să nu fim călăuziţi în alcătuirea sumarului de o undă de subiectivitate care ţine exclusiv de cititor; neîncrederea acestuia în poemele lungi (gen **Memento mori**, care el însuşi poate constitui o carte, o altă carte iar nu un poem de inclus într-o antologie de autor) ne-a determinat să renunţăm sau să ne oprim la o piesă sau alta.

Sîntem siguri că nu vor trece foarte mulţi ani pînă cînd va să apară cineva care să ofere o versiune mai aproape, asimptotic vorbind, de ideal. Nu ne îndoim deasemeni de faptul că de acest ideal va fi întotdeauna aproape un om de cultură a cărui limbă maternă să fie româna, meritul aceluia vis-à-vis de un traducător italian fiind comparabil cu cele trei pătrimi din apă ale gheţarului: cunoaşterea sensibilă, trăită a limbajului eminescian, (cel vorbit şi acum de nuferii lacului din codrul Ipoteştilor), fiecare cuvînt al poetului nostru fiind un atestat al perenităţii limbii şi poeziei româneşti.

Geo Vasile

REVISTA STRĂINĂ

● **SPICUIM DINTR-UN RECENT INTERVIU** al scriitoarei italiene Gina Lagori, autoarea a şapte romane, între care „În afara scenei" şi „Pisica Tosca", a patru volume de eseuri şi a numeroase piese de teatru. Creaţia ei a fost distinsă cu mai multe premii literare naţionale.

„Nu, categoric nu sînt o scriitoare feministă. Cu toate că în lucrările mele apar multe femei, aspectele legate de ele nu sînt fundamentale în cărţile mele. Scriu romane psihologice şi sociale. Tosca, de pildă (din romanul „Pisica Tosca" — N.N.) este o femeie sărmană, simplă, căreia i-a murit bărbatul, care nu are copii şi a cărei întreagă dragoste se îndreaptă asupra animalelor. Altfel spus, tema romanului este singurătatea omului, a omului virstnic, dar aceasta este o problemă universal valabilă, nu numai italiană...

Ştiţi, literatura distractivă nu mă interesează. Literatura gravă este pentru mine cea mai frumoasă distracţie, este ca o muzică frumoasă. Un roman trebuie să abordeze problemele sociale, eu vreau să aud cum respiră lumea în care trăiesc.

Problema literaturii italiene contemporane este una dintre cele mai serioase. Literatura italiană, franceză, engleză s-au născut în epoca marilor idei, mă gîndesc la Pratolini, Pavese şi la alţii. Acum am ajuns într-o perioadă a apelor stătute, într-o epocă de stagnare politică. Au apărut desigur unele opere literare valoroase singulare, care au un succes precis, dar — apreciez — în literatura noastră sînt multe cuvinte şi puţine idei. Aceasta spre deosebire de tînăra cinematografie în care simt o anumită înviorare şi care este, de aceea, mult mai vie decît poezia şi proza. Nu-mi pierd însă speranţa că se vor naşte şi opere literare de referinţă..."

● **CELEBRUL TENOR SPANIOL JOSÉ CARRERA** a vizitat recent Viena pentru a organiza un concert ale cărui încasări vor fi puse la dispoziţia celor care fac cercetări pentru vindecarea leucemiei. Cîntăreţul suferă el însuşi de această boală.

Pentru a-şi asigura succesul de public, José Carrera a reuşit să obţină participarea unora dintre cei mai mari cîntăreţi de operă ai momentului.

● **O CARTE CARE A FĂCUT ŞI FACE SENZAŢIE ÎN ANGLIA ŞI ÎN ALTE ŢĂRI DE LIMBA ENGLEZĂ: "Your Child Can Be a Genius and Happy" (Copilul dv. poate fi genial şi fericit).** Autorul ei este Ken Adams, docent în matematică la o universitate londoneză.

Este o carte despre modul în care poate fi grăbit procesul de dezvoltare intelectuală a copilului între doi şi cinci ani. În pofida titlului, nu este o carte de scandal, autorul nici nu şi-a dorit-o — ci una al cărui conţinut a fost experimentat şi exemplar finalizat de însuşi autorul ei. Cel supus experimentului — şi care a ajuns genial şi fericit! — este chiar copilul lui Ken Adams, pe nume John Adams, unul dintre cei şapte copii ai dasălului universitar Ken Adams. Performanţa obţinută de tată şi fiu a şi fost înregistrată în „Cartea recordurilor Guinnes". La vîrsta de opt ani John termina şcoala pe care alţi copii o termină la şaisprezece ani, iar la numai nouă ani, el era absolvent al liceului, cu baţalaureatul în buzunar. Acum la cei zece ani ai săi, John Adams se pregăteşte să păşească pragul universităţii.

Graţie antrenamentului tatălui său, la vîrsta de numai două luni John reuşea să pronunţe cuvinte. Între cele mai dificile, la doi ani cunoştea întregul alfabet reuşind să citească titlurile articolelor din ziare; la trei ani juca foarte bine şah şi se pricepea de minune la problemele de algebră, la patru ani parcursese deja manualele de matematică şi de limba engleză. Apoi la vîrsta de cinci ani, cînd ceilalţi copii de-o vîrstă încă nu începuseră să meargă la şcoală, el intrase în posesia diplomei de absolvire a primului ciclu şcolar. Pe lîngă toate acestea, John a dispus şi de suficient timp liber pentru a se distra şi juca.

Un gînd al lui Ken Adams: „Şcoala îi conduce pe copii spre mediocritate întrucît îi obligă pe cei mai buni să-şi potrivească pasul cu cei mai înceţi... Eu nu vreau să fac din toţi copiii nişte genii, eu vreau să-l ajut pe fiecare să obţină nivelul cel mai înalt la care îi dau dreptul dotarea sa, premizele sale..."

● **CU OCAZIA ÎMPLINIRII A 175 DE ANI DE LA NAŞTEREA LUI TARAS GRIGORIEVICI ŞEVCENKO,** poetul naţional al Ucrainei, în Uniunea Sovietică a fost emisă o monedă în valoare de o rublă, cu efigia marelui poet. Pe una din feţele monedei este gravat chipul lui Şevcenko şi anii între care a trăit, pe cealaltă stema Uniunii Sovietice.

● **DIN „CONFESIUNILE UNUI ACTOR" DE LAURENCE OLIVIER:**

–„Iar tu ai să-l faci pe Othello", a spus Kenneth Tynan (dramaturgul şef al Teatrului Old Vic — N.N.). Ai jucat toate celelalte roluri shakespeareene iar oamenii ar rămîne miraţi dacă îl vei ocoli pe Othello". I-am răspuns: „Cu Othello este altceva, nu am glasul necesar pentru acest rol..."

Ken a ridicat din umeri şi a început să discute despre altceva. În zilele următoare m-am gîndit mult la acest lucru. Dacă nu am glasul care-mi trebuie, de ce nu fac ceva pentru a-l avea ? Mi-am luat deci o lună de zile pentru a-mi face glasul. În natură nu m-am simţit niciodată stîngherit. Mi-amintesc că, odată am recitat din „Regele Lear" unei turme de vaci care se uitau la mine foarte curioase. Mi-am spus atunci că oamenii ar putea avea şi ei răbdarea de care au dat dovadă vacile. Am început să mă scol în fiecare zi foarte de dimineaţă şi în sala de repetiţie de pe Aquinastreet să-mi caut glasul pentru Othello înainte de venirea funcţionarilor. După trei săptămîni mi s-a părut că făcusem ceva progrese.

Încercarea mi-a reuşit, toţi afirmau că am altă voce şi că am pus în lumină noi trăsături ale personalităţii mele. Am continuat deci să exersez şi mi l-am ales de consilier pe Barry Smithe care, în cadrul Academiei preda „crearea glasului". Aceasta pentru că nu voiam doar să urlu ca un taur, ci să obţin cu fiecare săptămînă o voce cu o jumătate de ton mai joasă. Metoda clasică a repetiţiei nu avea cum să nu-mi fie folositoare, utilă...".

● **EDIŢIA CRITICĂ „ANTONIN DVORÁK — CORESPONDENŢĂ ŞI DOCUMENTE"** este o operă cu adevărat monumentală. Marele număr de colaboratori conduşi de profesorul Milan Kuna de la Institutul de teorie şi istorie a artei din Praga, au publicat nu mai puţin de 3 000 scrisori şi peste 1 000 alte documente referitoare la viaţa şi activitatea artistică a celui mai mare compozitor pe care cultura cehă l-a dat culturii universale.

Primele patru volume sînt consacrate corespondenţei trimise de Dvořák. Acestea oferă o sumedenie de informaţii despre viaţa compozitorului, despre problemele legate de procesul de creaţie, în timp ce volumele V—VIII, care cuprind corespondenţa primită de compozitor ne oferă o imagine a lui Antonin Dvorak văzut de contemporani. Aceste volume sînt completate cu o serie de documente — diplome, decrete referitoare la decorarea lui cu diverse ordine şi medalii autohtone şi străine, contracte etc., precum şi cu alte documente de această natură găsite în arhivele din ţară şi din străinătate.

Volumul al doilea din corespondenţa proprie a lui Dvořák cuprinde corespondenţa din anii 1885—1888, perioada de vîrf a creaţiei marelui compozitor, în care el a dat muzicii ceha şi celei universale cele mai importante creaţii ale sale: „Oratoriul Sfînta Ludmila", „Simfonia a VII-a", a doua serie a „Dansurilor slave" etc.

Corespondenţa lui Dvořák este publicată în original, iar elementele apărute în limbile germană şi engleză sînt traduse în limba cehă. Aparatul critic de care beneficiază aproape fiecare scrisoare completează în chip fericit conţinutul acestor volume, care au darul de a-l prezenta pe Dvořák cititorilor şi iubitorilor muzicii simfonice în toată măreţia sa.

SPORT

COPII ÎNMIRESMAŢI

Rapidul, floarea otrăvitoare a Grantului, a intrat din nou (a cita oară?) în criză de destin. Nimic n-o mai poate salva, nici dacă papa de la Roma i-ar trimite o pană de fenix. Marţi, cînd s-adună ceasurile rele în culcuş de gilcă spartă, Rapidul a pierdut la Olt cea din urmă speranţă. Mulţi credeau că Oltul ne va da cale liberă. Numai eu, iniţiat în tainele iasomiei, am strigat: închideţi geamurile că începe furtuna ! stingeţi lampa şi ascultaţi cum cad merele !

Eu şi un văr al meu sîntem sătui pînă peste cap de zilele de marţi. Şi asta din marţea cînd (era întru tîrziul serii) mai cerînd noi o sticlă de vin la cîrciuma din colţ, ospătarul ne-a răspuns: imposibil, s-a închis, s-a făcut borderoul. Faux-pas ! a exclamat vărul din cîmpia Brăilei, se adevereşte ceea ce am crezut de mult, că Dumnezeu nu mai are nici o putere şi că dracu-şi face mendrele în paradis. Atunci devine cazul s-o dăm pe blesteme:

Epurica,
ieftinica,
fofolea,
gavet —
toţi în gîtul racilor !

Am dat jucători Victoriei, şi Victoria ne-a bătut chiar în bătătura noastră. Aşa e lumea. Am fost mereu loc de refugiu pentru pensionarii de la Steaua şi Dinamo, şi cele două formaţii ne-au umplut căruţa cu căpăţîni de varză seacă. Aşa sînt prietenii: ulceraţi de tristeţe cînd nu le dai şi sufletul.

Cade Rapidul.

Cînd bunicii ne tocmeau, în copilărie, smulgîndu-ne de la girlă, să scuturăm caişii din livadă, ne dădeau înainte plăcinte cu mac, ca să nu facem nebunia să scuturăm crengile cu mîna, ci să le călcăm suplu cu tălpile goale, ca un pui de vînt, să nu rănim fructele. Fără ipocrizie, vorbiţi tare cei care vă bucuraţi de căderea Rapidului.

Cade Rapidul.

Dar căpestrele noastre miros, totuşi, a cal de rasă.

Cade Rapidul, în timp ce se menţin în divizia de elită, prin minciuni reconfortante, echipe de aceeaşi talie; poate chiar mai slabe.

În campionatul viitor, Rapid va juca duminică dimineaţa. Nu face nimic. Noi, copiii înmiresmaţi ai Grantului, vom fi mereu în preajma ei.

Fănuş Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor şef: Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA: Bucureşti, Piaţa Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII